

ACOLADA

7-8

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
nr. 7-8 (68-69) iulie-august 2013 (anul VII) 24 pagini preț: 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu

Audrey Hepburn

Gheorghe Grigurcu: *O exegeză a Mioriței*

Barbu Cioculescu: *Bătrânul și libertatea*

Val Talpalaru: *Petru Ursache – In memoriam*

Constantin Călin: *Zigzaguri*

Interviul Acoladei:
Bujor Nedelcovici

Magda Ursache: *„Dalbul de pribeag”*

Luca Pițu: *Temperatura la care ard cărțile*

Nicolae Prelipceanu:
Poezie-literatură

Scandaluri cu așa-ziși împărați și regi

Odată cu moartea lui Florin Cioabă, televiziunile de știri și-au pornit din nou orgiile necrofage dând la o parte toate celelalte știri și programe, pentru a ne intoxica de dimineața până seara și de seara până dimineața cu lălăieli de cel mai prost gust legate de subiectul respectiv. Ca de fiecare dată când moare cineva care se bucură de un anume statut legat de cea mai mică posibilitate de rating, posturile tv respective își încep bocetele stridente la corurile cărora îi cheamă să participe, pe lângă comentarii împătimiti ai oricărui subiect – fie meteo, fie calamitate, fie diverse alte asemenea „cianuri” mediatiche – pe prietenii, rudele, megieșii mortului, pentru a umple zilele sau chiar săptămâna, ca în cazul de față, până la momentul înmormântării proaspătului erou.

Și e vorba acum, dar nu numai, de o întreagă săptămână, având în vedere timpul ce a început de la căderea la pat și până la funeralii, fixate pentru ziua de vineri.

O stranie contribuție la tot spectacolul nu se poate să nu și-o aducă însuși președintele țării, cu atât mai mult cu cât totul poate fi speculat cu mai mult sau mai puțin succes din punct de vedere electoral. Apoi vine și primul ministru la rând, care, pipăit la buzunarele bugetului, fie pentru a plăti spitalizarea, fie avionul *Air Force 1* – din fericire inexistent deocamdată – pentru repatrierea defunctului, se simte dator să denunțe abuzul de la Cotroceni. Mă rog, circul trebuie întreținut ca atare, prin orice mijloace.

Ajungem astfel de fiecare dată de răsul popoarelor. Fie cu Sergiu Nicolaescu, transformat de televiziunile în cauză într-un adevărat erou național odată cu propriul deces, fie cu acest autointitulat Rege Cioabă al țiganilor de pretititendeni, ca și în cazul celui alt impostor, Împăratul Iulian. Acesta din urmă n-a ratat nici el prilejul de a se da în stambă, găsind în sfârșit ocazia unui scandal pe cinstre: anunțul intenției sale matrimoniale legate de Elena Udrea, și ea țigancă de-a lui, după propriile-i cuvinte. Pentru care declară chiar că e în stare să facă o crimă de omor prinucidere, vorba cuiva, cu nimeni altcineva decât Băsescu, în postură de amant neoficial al prezumtivei mirese. Care i-a picat cu tronc înfierbântatului pretendent după ce i-a văzut poza în costum de baie, la mare. Iată și declarația de presă a Împăratului, plină de bun simț de vreme ce e dispus să aștepte până după funeralii și încheierea perioadei de doliu: „O să las să treacă îngroparea defunctului, doliul după Florin Cioabă și o cer de nevastă pe Elena Udrea. O cer de la Blaga, cât o costa! Iubesc bikinii ăia de 3-4 centimetri cum îi poartă ea așa, în față. Nu aş vrea nimic de la ea decât bikinii ăia. Sunt în stare să fac crimă cu Băsescu pentru Udrea. N-am făcut săpături, dar, după cum spune ea un cuvânt și dă din cap, pare a fi de etnie

romă. Oricum, o pun să stea în picioare în fața mea, în costumul ăla de baie, și îi pun aur cu găleata până la genunchi, să-i acopere. Într-o găleată intră 1.500 de cocoși. Dacă dau publicității că vreau s-o cer de nevastă pe Udrea, o omoară Băsescu până dimineața!” (<http://www.ziarulring.ro/stiri/eveniment/218879/Imparatul-Iulian-Dupa-doliu-o-cer-de-NEVASTA-pe-ELENA-UDREA>).

Televiziunile ca televiziunile, dar aici miroase a politică ca peștele împutit de la cap, căci nu se putea altfel. De unde, când și cum ne-am procopsit cu asemenea personalități o știe cel mai bine Ion Iliescu. Precum Elena Udrea, și el păstrează o oarecare legătură de sânge cu etnia respectivă, precum ne asigură unii cercetători ai arborelui său genealogic. Dar, dincolo de orice solidaritate etnică, reală sau nu, Iliescu avea tot interesul ca, într-o perioadă de la începutul anilor 90, când Regele Mihai încerca zadarnic să intre în țară, să scoată pe mânecele prezidențiale diverși alți monarhi care să arunce în derizoriu eventualele pretenții ale singurei Case Regale pe care o avea România. Așa ne-am procopsit nu numai cu un rege, dar și cu un împărat al țiganilor, recunoscuți ambii, cvasi-oficial, de regimul „moșiliesc”.

Iată și întorsătura politică pe care Iulian o dă acum, prin portretul colorat pe care i-l face actualului prezident, în cuprinsul aceleiași declarații: „Eu nu am avut o relație bună cu Traian Băsescu. Cu câțiva ani în urmă, când a candidat prima oară la președinție, i-am spus: «*Eu nu te văd pe tine bine și nu pot să-mi dau consimțământul să te alegă președinte.*» Și l-a luat pe Cioabă și a lucrat cu el cum a crezut. Nu am fost și nici nu voi fi vreodată un fan al lui Băsescu. Eu sunt născut cu al șaptelea simț și acest simț mi-a spus că omul ăsta are trei fețe – nu știu care este fața lui că nu pot să-l cunosc – și că nu e om și, până la urmă, cine știe unde va ajunge cu obrăznicia lui. Este un om obraznic. Eu am două licențe în buzunar: cea de drept și cea de management și inginerie economică, am mult mai multe studii ca Băsescu, că Institutul de Marină e un fel de birjărie”.

În fine, mai aflăm, iar asta e cireșa pe tort, că Iulian s-a arătat dezamăgit de cei de la PDL, care, după ce au traficât voturile romilor, nu i-au mai băgat în seamă. „Ce ne mai giugiuleau cât au avut nevoie de noi, apoi nu i-am mai văzut. La alegerile locale și prezidențiale, PDL ne-a dat o pungă cu o sticlă de ulei, o pungă de făină, una de mălai, o portocală și o bască. Băsescu și ceilalți parlamentari nu vor vedea trei lulele, trei ciuperci otrăvite de la noi din Sibiu!”

Dincolo de rivalitatea sugerată de „împărat” la grațiile unei doamne, cuvintele lui sunt, pentru cine are urechi de auzit, pline de învățăminte.

Radu ULMEANU

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27

Satu Mare

Cod Poștal 440042

Fax: 0361806597

Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleide.eu

(Revista *Acolada* în format PDF)

E-mail: acolada@editurapleide.eu

xxx

Revista *Acolada* se difuzează în București la librăria Muzeului Național al Literaturii Române (Bulevardul Dacia).

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând obligatoriu, în plus, o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. Numai pentru instituțiile bugetare, la Trezoreria Satu Mare, Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

Cititorii din străinătate pot plăti abonamentul în sumă de 48 euro pe an în contul RO05PIRB3200708229002000 deschis la Piraeus Bank Satu Mare.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția *Acoladei* publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate textele în format electronic.

ISSN 1843 – 5645

**Tipografia Brumar
Timișoara**

Cuprins:

- R. Ulmeanu: Scandaluri cu așa-ziși împărați și regi* – p. 2
Gh. Grigurcu: O exegeză a Mioriței – p. 3
Ștefan Lavu: Comedia numelor – p. 3
Barbu Cioculescu: Bătrânul și libertatea – p. 4
Val Talpalaru: Petru Ursache – In memoriam – p. 4
Alexandru Petria: Poezii – p. 5
C.D. Zeletin: Gânduri despre Șt. Aug. Doinaș – p. 6
Tudorel Urian: Blues final – p. 6
D. Ungureanu: Noi, breslașii, ca uslașii... – p. 6
Constantin Mateescu: Un Creangă al Munteniei – p. 7
C. Trandafir: Critica în acțiune – p. 8
Constantin Călin: Zigzaguri – p. 9
Interviul Acoladei: Bujor Nedelcovici – p. 10
C. Cubleşan: Femei albastre de Gh. Crăciun – p. 11
Pavel Șuşară: Lumina lui Caravaggio – p. 12
Florica Bud: Pamflet – p. 12
Magda Ursache: „Dalbul de pribeag” – p. 13
Luca Pițu: Temperatura la care ard cărțile – p. 14
Șerban Foartă: Lucarnă – p. 14
Nicholas Catanoy: Alambicul lui Ianus – p. 15
Olimpia Iacob: Cum să Te iubesc eu doar pe Tine? – p. 15
Mircea Moț: Pact autobiografic și perspectivă ficțională – p. 16
Ana Fortuna: Cu Blaga în suflet – p. 15
Angela Furtună: Despre imaginea României – p. 17
Nord Literar. 10 ani de la apariție – p. 17
Claudia Moscovici: De ce o iubim pe Audrey Hepburn – p. 18
Nicolae Florescu: Vintilă Horia și utopia narativă (III) – p. 19
Viorel Rogoz: Neoprotestanții sub securiști (2) – p. 20
Adrian Dinu Rachieru: Deplasarea spre negru – p. 21
Constantin N. Popa: Nimic despre Tezeu – p. 21
Nicolae Coande: O viață în gulag – p. 18
Voci pe mapamond: Lu You – p. 23
Gh. Grigurcu: Un trio – p. 24
Nicolae Prelipceanu: Poezie-literatură – p. 24

O exegeză a *Mioriței*

Miorița constituie un punct nodal al specificului etnic românesc. Oferind un răspuns la problematica morții, creatorul anonim al poeziei se situează la o altitudine superioară, deopotrivă existențială și estetică, dată fiind „gratuitatea” vizionară a stihurilor sale desprinsă de cutumele

utilitare ori rituale ale ambiantei, așa cum încearcă a demonstra Petru Ursache, într-un amplu studiu consacrat subiectului. Fără doar și poate *Miorița* e o temă „deschisă”. Până acum ea a făcut obiectul a numeroase cercetări și comentarii, unele de acribie reconstitutivă folclorică și etnografică, altele de evaluare literară ori cu miză speculativă, ultimele încununate de Lucian Blaga, cel ce-a instituit faimosul concept al „spațiului mioritic”. Dar, după toate probabilitățile, nu li s-a pus punct. Trecînd în revistă interpretările precedente, savantul ieșean se arată atras de „elementele ermetizante, greu decriptabile” ale textului, încastrate într-o mitologie funerară, care îl pun în relație cu o rețea universală a tradițiilor culturale. Înfațișarea „simplă” e iluzorie. După cum puțin relevantă e și înțelegerea poemei sub unghiul unui conflict economic între niște ciobani mînați de rivalitate, dintre care unul, mai slab de înger, fuge de frica altora doi. Nu e deloc nepotrivit, în conformitate cu tendința unor exegeze mai recente (guénonianul Vasile Lovinescu, care s-a ocupat în această manieră de Creangă, e la noi un pionier), să vedem în spatele aparențelor pastorale și rituale un scenariu ocult. Fără a merge prea departe în direcția posibilelor arborescențe criptate, care, e foarte cu puțință să apară, în amănunțimea lor frenezie barocă, și în analiza *Mioriței*, Petru Ursache se referă la câteva elemente mitologice bine cunoscute precum aventura tragică a zeiței Iștar, călătoriile pe „celălalt tărîm” săvîrșite de Ghilgameș, de Orfeu, dar și de protagonistul basmului nostru, *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*. Aici apare îndeobște un rezultat negativ (călătoriile în cauză nu-și ating ținta), dar nu și inutil, precizează autorul. Deoarece viața și moartea, cele două realități antagonice care fundamentează destinul uman, se văd asociate într-o perspectivă a misterului ce le potențează în egală măsură: „În logica paradoxului, opoziția nu exclude asociere pe un plan mai înalt, de complementaritate și universalizare, ca în matematici, unde plus și minus infinit intră în coerența aceluiași dialog al numerelor; cum în gîndirea speculativă afirmația se asociază cu negația, adesea una substituind-o pe cealaltă, cum în fonetică vocalele nu au înțeles deplin fără consoane, la fel și «celălalt tărîm» începe să capete chip prin raportare inversă la lumea «văzută»”. E vorba de o disciplină *sui generis* care capătă numele factorului celui mai obscur din numita dualitate, disciplină inepuizabilă din timpuri imemorabile pînă azi, care, în pofida acestui fapt (sau poate că tocmai grație lui), a căpătat contururile celor mai diverse reprezentări ale conștiinței noastre: „Cele două tărîmuri se unesc printr-o călătorie. Ea se face cu știință, iar numele asupra căruia s-a convenit după multe încercări (de mit, de basm, de religie) nu este altul decît «știința morții». Lumea contemporană, cu tot instrumentarul ei de gîndire, bine echipată în plan tehnico-științific, nu a găsit o replică, pe cont propriu, la *știința morții*. Întrebarea a rămas la fel de frisonantă ca pe vremea lui Ghilgameș, a lui Orfeu și a pastorului mioritic”.

O stînjenitoare supoziție a plutit (poate plutește încă) asupra pastorului mioritic: cea a lipsei de bărbăție, de lașitate. Desigur nu s-ar putea contesta postura sa contemplativă conducînd la o pasivitate de ordin spiritual, cu consecințe în plan generalizat, a ceea ce Blaga a numit „boicotul istoriei” (termen ce i se pare lui Petru Ursache prea „dur”), însă ea e cu totul altceva decît spaima meschină, fuga de răspundere. Pentru a înțelege mai bine lucrurile, exegetul face trimitere la zeul-păstor Dumuzi, eroul unuia din miturile cu maximă vechime, care se bucura de o poziție privilegiată în galeria zeităților sumeriene. La un moment dat, el primește o veste înfricoșătoare și anume că ar urma să fie ucis, chiar la stîna sa, de către duhurile infernale Galla. Făptură de mare robustețe și posedînd o calificare divină, Dumuzi nu se gîndește la naturala apărare, ci începe să plîngă și să bocească cerînd ajutor ființelor celor mai dragi. Nu spiritului uranian, exponent al virilității, ci spiritului chthonian, feminin, reprezentat de mama și de

sora sa. Aflat la o răscruce între supraviețuire și extincție, deci într-o situație-limită, Dumuzi își dă seama că nu se poate opune teribilei fatalități a morții. La fel Ghilgameș. Viteaz în atîtea prilejuri, eroul e atît de afectat de moartea lui Enkidu încît se transformă „în altă ființă” iar voiajul dificil pe care-l întreprinde nu are efectul scontat. Nu s-ar cuveni să apreciem comportarea păstorului carpatin în raport cu cea a personajelor menționate? Neputînd fi anulată, ci doar aminată, moartea e privită cu o resignare ce alimentează cu seva sa elegiacă scenariul mitic. Unul transpus în mediul agro-pastoral românesc, relevînd episoade pragmatice sau de ceremonial, care însă joacă mai curînd un rol decorativ decît unul implicat în fondul enigmatic al poemului. Lipsa de reacție viguroasă a eroului *Mioriței* nu semnifică slăbiciune, ci, dimpotrivă, forța morală de a putea să „revalorifice”, cum spune M. Eliade, negativitatea thanatosului, de a-l angaja în remontarea lăuntrică a ființei. Nu e o înfrîngere, ci o biruință extremă în circumstanțe extreme.

Dar nu toate analizele consacrate *Mioriței* i se par lui Petru Ursache în măsură a evidenția „esența” spirituală a capodoperei folclorice. Inadecvate ar fi acele exegeze care comit o confuzie între „esența” și „geneza” misterioasei povești, prin aceea că pun pe primul plan mediul socio-profesional în care a luat

Cronica literară

naștere, acordîndu-i astfel „un caracter limitativ și absolutizant”. Mai precis, direcția de factură social-etnografică, ilustrată de C. Brăiloiu și Ion Mușlea, care atribuie originea poemei unor ritualuri ale înmormîntării ca și imaginii strigoilor, dată fiind tradiția potrivit căreia mortului tînăr „nelumit” (necăsătorit) i se organizează o înmormîntare alegorică, avînd o accepție nupțială. Asemenea elemente reflectate în poem n-ar putea fi contestate, însă ele provin, crede exegetul, „dintr-un domeniu marginal și pragmatic”. Nu riturile și superstițiile se află în centrul său, ci „mioritismul”, probă a unei absconse comuniuni între viață și moarte, purtînd sigiliul de unicat estetic al textului. Există producții ale literaturii populare în care moartea e figurată la modul anxios ori terifiant, precum legendele privitoare la „strigoii” sau bocetele, un gen de forme ale „tregerii” euate. *Miorița* înfațișează în schimb tabloul unei treceri împlinite, extatice: „Iluzia integrării în cosmicitate nu se poate concepe sub presiunea strivitoare a unui ecran sumbru. Este drept că momentul trecerii presupune un ritual complex, avînd multe etape în anterioritate, cu caracter inițiativ, pregătitor, care să asigure transformarea liturgică a ființei, înseninarea finală. Cărțile morților cele mai cunoscute, tibetană și egipteană, sînt axate tocmai pe această idee a eliberării neofitului de frică, a integrării voluntare, curajoase. Și *Miorița* reprezintă o «carte jucată» a morții, o punere în scenă; și ea tratează moartea resurecțională prin asumare și jertfă”.

Ocolind, cum am văzut, interpretarea etnografică sau utilitaristă a *Mioriței*, Petru Ursache optează pentru cea „literar-estetică și, în prelungire, filosofică”, accesibilă meditației ontologice, legată de numele unor V. Alecsandri, Dan Botta, Lucian Blaga, M. Eliade. Întrebarea preliminară care se poate pune din acest punct de vedere: *Miorița* este oare o baladă? Dacă nu, cărei specii îi aparține? Sadoveanu a apreciat *Miorița* drept „o imposibilă îmbinare de genuri”. Cu adevărat, socotește Petru Ursache, în această compoziție găsim un melanj de trăsături formale, fiecare din ele refuzînd integrarea într-o altă categorie unică. Calitatea epică nu are „suficient avînt narativ” pentru a se impune în chip singular, cea lirică, deși susținută de intonații similare cu cele ale doinelor, bocetelor sau colindelor, este blocată de „îngrădirile baladești”. Dacă recunoaștem organicitatea îmbinării, n-am putea-o atribui decît unui creator de geniu, apt de un produs „exemplar” în sensul kantian, după cum socotește, entuziast, Petru Ursache: „Nicăieri în folclorul românesc (dacă nu și în cel universal), nu mai întîlnim o situație asemănătoare. Și nu este singura surpriză destinată să contureze liniile capodoperei. (...) Oriunde, în compartimentele oralității, ne întîmpină alegoria moartea-nuntă, portretul idealizat, portretul alegorizat al unui chip uman, dipticul de metafore-catareze, recunoaștem probabila lor proveniență: cea mioritică”.

Nedorind însă pesemne a fi exclusivist, autorul revine asupra unor reticente pe care le-a consemnat la un moment dat. După ce argumentase inoportunitatea cercetării socio-etnologice, afirmă, mai concesiv, că „mai fiecare direcție din cercetarea tradițională și-a dovedit utilitatea pînă la o margine a adevărului”. Sînt pomeniți aici folcloriștii în frunte cu D. Caracostea, care susținuse că, datorită numărului mare de variante (peste 1.500!), de motive și tipuri conținute, *Miorița* alcătuiește un „complex”

Comedia numelor (39)

O avocată a lui Omar Hayssam, cu un nume de rău augur: Nicoleta Ocnașu.

x

Mircea Pospai e într-adevăr un pospai, dacă găsește de cuviință a-l elogia într-o revistă pe... Valeriu Răpeanu.

x

Nu ne pierdem speranța că tînărul poet Bogdan Perdivară nu va ajunge un pierde vară.

x

Un răuvoitor, desigur, se întreabă dacă d-na Lulache, care a obținut cel mai mare salariu din România, nu e cumva... de trei lulele.

x

Să fim bucușori că nu-l avem numai pe Gică Contra, ci și pe Cosmin Contra.

x

Așa cum îi șade bine, Petru M. Haș hașurează un spațiu propriu al poeziei.

x

N-avem ce face. Arșinel s-a poreclit el însuși Parșivel.

x

Constantin Marafet nădăjduim că nu umblă cu marafeturi.

x

O rudă fie și mai îndepărtată a Oanei Hăineală: Cezar Hainăroșie.

x

Un om de litere distrat, intrînd la farmacie, în loc de Cistenal, a cerut Cistelecian.

Ștefan LAVU

(„complexul *Miorița*”), analog cuvintelor limbii române din lexicul principal, de vechime imemorială și răspîdit pe întreg arealul său, precum casă, familie, mamă, frate, piine, țară, cer, soare. *Miorița* constituie rodul unei acumulări de texte „integrate și transparente”, corespunzînd unor procese evolutive ale formării sale. Nu e posibilă „radiografierea matematică” a textului celui mai vechi, așa cum s-a încercat, și nici n-ar fi utilă o asemenea operație, drept argument fiind menționată legea „mutației ontologice” a lui Eliade. Conform acesteia, ori de cîte ori se produce o revoluție în cultura tradițională (cum ar fi apariția agriculturii, prelucrarea metalelor, exploatarea plantelor în scopuri terapeutice), mitologia mai nouă cooperează cu cea anterioară, reevaluîndu-și tehnicile și limbajele. Factorii componenți ai culturii obștești se resorb într-un proces al contemporaneizării. Și mai mult decît atît, răspund în timpurile moderne. Așa bunăoară cuplul emoțional eminescian „aproape-departele”, din *Mai am un singur dor*, ar putea fi identificat în *Miorița* (dorința protagonistului de-a fi înhumat „în dosul stîinii”): „Integrarea în topografia mitică și intelectualizată de data aceasta are un cuprins ambivalent: insul se închipuie *departe* și totuși *aproape*, datorită condiției sale ubicue. Nu poate fi vorba în niciun caz de o gîndire simplistă și obiectuală, de vreme ce *departele* este în același timp echivalent cu *aproapele*. Obiectele și-au pierdut fizicalitatea și-și reclamă prezența în transfenomenalitate”. Fiind *Miorița* o capodoperă cu un substrat „destinal”, ea nu se poate restrînge la aspecte incidentale, de exemplu „la un asasinat aventurier, cum și-a închipuit G. Călinescu, deși i se găsește locul printre «miturile fundamentale». Mediul agro-păstoresc reprezintă doar cadrul «fizic» al unei problematice complexe, după cum Shakespeare a avut nevoie, pentru *Hamlet*, de ceața daneză”. Și alte aprecieri trădează elanul interpretativ al lui Petru Ursache, răbufnînd de sub țesătura propozițiilor analitice ori chiar alcătuiindu-se din firele electrizate ale acesteia. Seninătatea morții ciobanului mioritic se transpune astfel în seninătatea admirativă (contemplație critică) a exegetului său.

Gheorghe GRIGURCU

Petru Ursache: *Miorița. Dosarul mitologic al unei capodopere*, cu ilustrații și postfață de Ștefan Arteni, Ed. Opera Magna, 2013, 328 p.

Flux-Reflux

Bătrânul și libertatea

La senectute, scaunul poetului nu mai stă în mijlocul străzii, ci, tot neocupat, la malul unei ape care poate fi marea. „Tot atât de liber” rămâne și poetul, așa cum Constantin Abăluță afirmă în chiar titlul celei mai recente, deocamdată, cărți – editura Cartea Românească, București, 2013, – volum alcătuit

din două cicluri, întâiul, „Zădărnicii solare”, ar fi un mic roman al melancoliei și existenței, cel de al doilea, care a dat și titlul cărții revenind la mai vechea formulă lirică a versului liber, în vastă desfășurare. Ar fi vorba de texte lirico-epice însumând, ca în toate celelalte culegeri ale poetului, un Jurnal – de această dată al senectuții.

Folosirea, în cea de a doua parte a cărții, a persoanei a treia nu trebuie să ne înșele față de ceea ce poetului îi pare mai scump: obiectivitatea. Lectorul este la fel de liber să aprecieze în primul rând jocurile imaginației, la un poet fantast, *maître* în a crea tablouri, recte metamorfoze ale metaforei, în buna tradiție a suprarrealismului supraviețuitor. În mai multe rânduri am subliniat majora capacitate a lui Constantin Abăluță, parțial participant la evoluția mai multor generații decenale de actanți lirici, de a-și rămâne credincios, în pofida unei ascunse, permanente căutări a perfecțiunii, a unor pietre de hotar în nisipuri mișcătoare. Acea perfecțiune care, odată atinsă, stinge flacăra inspirației. Iar în escaladarea acestei atingeri, voluptatea eșecului – sau cel puțin acceptarea acestuia, pe plan existențial, adică pe seama eroului liric. Morți și renașteri în fericita atemporalitate a artei am aflat, astfel, pe toate treptele lirice poetului, în cursul decadelor.

Ceea ce poate n-am relevat până acum s-ar referi mai întâi la profesionala sa ambiție de a se înnoi cu fiecare nou product editorial, pe eșafodajul aceleiași pronunțate personalități și într-o norocoasă succesiune a vârstelor. Întru riguros respectata tematică – a omului oarecare, trecând printr-o existență anonimă – fiecare treaptă a vieții a adus un plus de bogăție, onorând fidelitatea poetului față de instrumentele sale. În acest moment târziu, dar nu și ultim, lirica abăluțiană se împlinește cu al ei erou melancolic, singular, implicând insul trecător prietenos printre lucruri și printr-un decor reificat, cel care dispăre după colțul străzii, nu atât pentru ochiul străin, cât pentru sine însuși. Un erou simplu, dar curat, a cărui identitate se șterge anume pentru ca oricare altul să-i poată lua locul. Ca să se recunoască într-un chip fără trăsături, străin sieși, până la pierderea simțului conservării.

Un abulic, s-ar spune, cu crize de forță, când se revarsă patetic, marcându-și prezența într-o istorie cu substanța rărită, redusă la cotidian, lume pe care subiectul o recrează, rescriind tăblițele străzilor, populându-le cu creaturi umane de pasaj. Stări de revoltă se rezolvă în gesturi mărunte, dacă nu absurde, în tablouri de Chirico, unde clădirile ar începe să-și schimbe locurile. Dar iată că, spre deosebire de lectorul lui, poetul îmbătrânește, insul său fizic cunoaște derapajele organelor, se confruntă cu suferința directă, cu amenințarea extincției. Din figurant, devine actant, cu această curioasă reacție că noua meditație asupra morții dă la iveală vocația unei neașteptate energii vitale, o vocație existențială până acum necunoscută, palpitândă.

„Zădărniciile solare” – și nu mă pot feri de gândul că însumi mi-am intitulat un volum „Zădărnicii” – e drept că în vuietul vremii, și nu solare – la persoana întâi adună o cântare despre sine, fără fanfare withmaniene, dar de reală tensiune și vaste spații: „Aud pașii necunoscuților plescând prin marea de seară”. Unde? În umbra depărtării oceanice. Mai atentă decât oricând urechea aude pe străzi mai multă limbă străină decât română, ochii zăresc pe aceleași căi de circulație palmieri și agave în loc de tei și castani, semne ale unei ireversibile alienări. Când pisica neagră devine „il gatopardo blu”, când mușcăm mere din Australia, pere din Guineea, ceva nu e în regulă în mediul în confruntare. Printr-o criză identitară trece autorul însuși care încearcă să se redefiniească, văzându-se „fărăme din ce am fost să fiu cândva, ori să nu fiu niciodată”, neașteptată replică la faimosul verset minulescian „Eu sunt ce n-am fost niciodată

Petru Ursache – In memoriam

Un om ca o pildă. De devoțiune față de carte pînă la patimă, față de principii, de cei apropiați spiritual și sufletește. Un pătimaș al scrisului, un sibirit al gândirii profunde și argumentate. A venit spre Iași cu toată încărcătura unui om plămădit din mentalitatea și tenacitatea satului pe care îl evoca în momentele sale de tandrețe cu biografia proprie. Din care urcau spre mine semnele unui univers moral sănătos, despre care mai aflăm

rareori în călătoriile noastre livrești. Confesiunile ori mărturisirile despre și întru sine nu le risipea, trebuia să fi parcurs un drum inițiat și să ai dovada că ai făcut-o pentru a te bucura de ele, ca și cum și-ar fi protejat spațiul sacru al copilăriei mereu regăsite. A adus cu el patima drumului și bucuria contopirii cu apa. Un drum epuizant pentru altul, la dînsul devenea o plimbare obișnuită. Și niciodată de unul singur. Nu cred că se putea bucura de drum de unul singur. Mereu cu Magda, soția sa, mai puțin ori deloc cu altul. Se jucau, se copilăreau, inventînd anecdote, discutînd chestiuni serioase cu nonșalanța cu care discuți despre

vreme. Iar în jurul lor era un zîmbet blajin lunecînd în umor. Să le fii alături în acele momente era un privilegiu. Te contaminai și te încărcai. Dar nu acestea erau cele mai dese drumuri. Ci acelea dintre Universitate și Biblioteca Universitară. Invariabil înfrunța aburul dimineții cu un teanc de cărți ori reviste, pe care le căra în cotlonul său de la catedră. Se oprea un timp la cîteva fraze dar nu îți venea să-l reții cu ochii la povara de sub braț. Și de fapt nu prea avea timp pentru discuții lungi și sterile, pentru cancanuri. Mereu îl aștepta o carte importantă. Pentru că Petru Ursache nu și-a risipit timpul pe mărunțișuri. Orice carte, orice articol avea parcă o miză enormă, care nu trebuia ratată. Un lung șir de titluri fundamentale de estetică, istorie ori critică literară dau seamă despre cum și-a folosit timpul care i-a fost dăruit. Orice conversație cu el era mai mult un prilej de ascultare, de confirmare. Nimic lipsit de argument

grav, acoperit de o vastă cultură, pe care doar enciclopediștii adevărați o au.

Redescopereai, în straine moderne, noțiuni trimise în exil de apologetii modernismului și pe care Petru Ursache le umplea din nou de conținut, fără patetism ieftin ori de paradă. Își ducea misia pînă la capăt. Tradiție, patriotism, românism în cel mai pur sens erau recreate. Ceea ce scuipa boierul săruta vodă. Cei apropiați – nu foarte mulți la număr,

pentru că nu suporta impostura, incultura, fariseismul – erau răsplătiți cu o prietenie fără rezerve, frumoasă și curată. Cartea l-a urmat și pe patul de spital. Doar Magda, soția sa, îi mai abătea gîndurile. Cel care își amintea cîntecele interzise ale tinereții, urma psalmii citiți de soția sa cu șoapte interioare, pregătindu-și, luminat, Marea Întîlnire.

Nu a fost un răsfațat al destinului. Cariera universitară nu a urmat sușuri acele-rate de intervenții ori favoruri. A muncit cu tenacitatea și gravitatea celui conștient că fiecare zi e o Golgotă. A așezat teancuri de cărți în drumul său spre realizare. Nici nu s-a bucurat de exagerat de multe premii pentru creația sa. O parte dintre cărți erau superioare oricărui premiu dat de o instituție ori alta. De aceea nu puteau fi ocolite, însoțite chiar, de scuzele pitice, convenționale ale decidenților, cu deferența la care te obligă valoarea.

A iubit viața fără stridențe, simplu și natural, a scris mult și inspirat, și-a bucurat prietenii pînă în ultimele clipe. Mereu alături de Magda, nume amintit cu tandrețe, cu dragoste și imensă bunătate, indiferent despre ce vorbea. Știa că este acasă, că îl așteaptă, în oaza lor de cărți și afecțiune spre care se grăbea întotdeauna cu nerăbdare. Și din care nu poate pleca.

Val TALPALARU

și-un sfert din ce era să fiu”.

Cum spuneam, elementul nou, în „Tot atât de liber” îl constituie premonițiile sfârșitului la un eu evoluând, mai înainte, în paralel cu timpul în ceea ce părea un pact. Acum, poetul ia cunoștință că cineva umblă la moartea lui, ca la o pendulă stricată, răsturnând literele alfabetului pe pernă – spre a-l cita fără ghilimele – tulburând vînturile iernii pe cadranul solar. Când vocea vibratoare s-ar stinge, fericirea universală ar face bine să păstreze trei minute de reculegere, în numele ei. În cazul, desigur, în care aceasta s-ar oficializa, în cea mai bună dintre lumi.

Un potop de vreme îl apasă pe vorbitor, la care, în inimitabilul lui mod, reacționează: „Voi avea grijă când plec de acasă să pun sub preș poza mea de la două luni întins pe blăniță”. Nu mai puțin, față de cel cu aspirații, moartea trebuie să aștepte, chiar dacă acela a pus monopol pe nehotărâri. Dacă, altfel spus, nu știe cum s-o întâmpine. Sigur, va muri, de plictiseală, ușa care se deschide singură. Un subiect uman, trăitor a nouăzeci și cinci de ani, îngrijește un bonzai, un altul habar n-are că o să moară peste o săptămână, stare în care, firește, se simte bine, încât „A șaptea zi era un soare fenomenal/ Și-a zis cine-i nebunul să moară pe o astfel de vreme/ S-a spălat pe față cu apă rece/ A întins mîna după prosop/ S-a șters ușor, îndelung/ Până pe chipul lui/ N-a mai rămas nici o urmă de viață”. Iată una din modalitățile de a trece în neființă la care nu s-a gândit Eugene Ionesco, în lungul și foarte variatul șir de feluri în care se poate muri, din „Căutarea intermitentă”.

Dacă spectrul morții poate fi ignorat, întorcându-i spatele – și măcar o vreme – singurătatea, la bătrânețe, stare continuă, explică tristețea de care este întovărășită vârsta a treia, stare ireversibilă. Un bătrân pe care nu-l mai cercetează nimeni, are, astfel, parte de apeluri telefonice greșite. Nimic n-ar fi de făcut, dacă n-ar fi și un învingător. Bătrânul mîntuit/ se plimba prin parcuri, asculta muzică, la un vechi pic-up,/ Desena chipuri de oameni pe bucăți întâmplătoare de hîrtie/ și le uita mai peste tot. Cu timpul/ toate odăile casei ajunseseră pline de lume. Musafiri mai mult sau// mai puțin cunoscuți./ Unii aveau trăsături ciudate,/ poate erau străini. Norvegieni. Arabi./ Într-o zi un imens câine dalmațian a venit la poarta lui./ A rămas acolo ore întregi. N-a avut ce face/ i-a dat drumul în curte./ În scurt timp a devenit prietenul lui de nădejde”. Prietenii îl invidiază, copiii din cartier vin să se joace cu câinele...

Sosie a învingătorului, un altul „Scapără câte un chibrit, fură fuga clipei și-și zice/ că-i bine să nu știi ce vrei niciodată”. Mircea Martin vorbește de o Baladă a morții, în această cea mai recentă expediție a poetului, către necunoscutii ce suntem. Constantin Abăluță în persoană surprinde în opera-i un umanism blând, învăluindu-i versurile. Așa sau altfel, scurte sunt împăcările sale cu jocurile de culori ale lumii, pe care artistul le receptează în alb și negru.

Barbu CIOCULESCU

Poezie

rugăciunea pauzei

n-am de gând să te plictisesc, șefule,
spune-mi la o adică,
ce viață ai și tu
pisat de fiecare precum piperul în mojar,
că te-a mâncat undeva să meșterești tiriboanța
fără dop la prostii,
că i-a dat colțul găina sau că are menstruația prea
abundentă,
dacă tânjești după o pauză
în ea hai la mine,
șefule, o să admirăm cărligile de pescuit și voblerele,
ai socoteala ta cu pescuitul, știu,
azi o să fiu scurt,
lasă-mi pauza ta, atât am vrut să te rog,
amin

rugăciunea bunului terorist

oare chiar știi
ce e dragostea ori sunt palavre ca tratamentul placebo,
ajută de crezi, de aia-ți zic că ești bun,
nu-ți vine să-ți dai
palme, capuri în zid în orice secundă,
tipule, șefule?
mai că-mi stă pe limbă să-ți arunc
că ești un terorist tembel
ce-și urmează planul cu sânge rece.
sângele copilului împușcat
se scurge în rigolă,
fețița mâncată de foame o să fie mâncată și de muște,
iar la nasul tău se ajunge cu principii – lumânări aprinse,
scutește-mă,
aș vrea ca mâine să uităm,
să renaști măcar într-o minciună frumoasă,
oare rugăciunile te pot schimba
dumnezeule,
hai încearcă?!

rugăciunea cheiței

de ce mă arunci să mă
perpelesc până unde speranța filează ca un bec,
bătrâne?
mărturisesc și public că m-ai ajutat,
așa am simțit adesea, nădăjduiesc că nu o să mă
abandonezi.
sunt recunoscător, foarte,
nu te înțeleg însă, scuze, și abținerea mi-e străină –
de ce sprijinul seamănă cu
invitația cuiva de a-i mânca bucatele „fiindcă oricum se
strică”,
chiar te bucură să ne întorci umiliința precum o cheiță în
spate?
mulțumesc, oricum.
vorbim și mâine în rugi despletite,
doamne, amin.

rugăciunea grătarului

am coborât din pod grătarul, îl curăț
cu un șmirghel de rugină, ung
barele cu o bucată de slănină, carnea de
porc e alături,
cu mujdeul de usturoi,
cu tacămurile,
cu sarea și piperul,
hai bătrâne cu un
braț de lemne și un chibrit,
ziar pentru foc am, unde s-a pomenit
ziarist fără ziare?,
relax și privește dacă nu vrei să îmbuci din friptură, îți
pun la pachet – zău, nu ți-e foame?,
n-o să cer nimic azi, îți ofer, te-ai lehamisit de doleanțe?,
nu?,
șezi,
doamne, jarul e potrivit, nu cred că rezști la miros,
mănâncă,
nici isus n-a fost,
să nu-mi spui că ești vegetarian

rugăciunea cu deschidere la facebook

genuflexiuni,
nu mi-a scris, am verificat mail-urile,
știi la cine mă refer, prietene,
nu te superi că ți-am zis astfel?,
ceva mă doare
ca buzele când interpretezi la trompetă după ani de
pauză,
aș fuma,
transpirația e o centură de siguranță,
120, de ajuns, îmi tremură genunchii,
ea probabil încearcă o rochie albastră,
o prinde culoarea,
sunt conștient că-s penibil și care-i treaba?,
gata o sticlă cu apă,
foc la țigară,
doamne, scoate patetismul din mine,
alt bou senin la altă poartă nouă
cu deschidere la facebook

rugăciunea trupului

dacă trupu-i de închiriat,
the chief, închide și tu ochii
precum în românia,
nu mă trata de neamț sau japonez,
că disciplina sună
a discriminare pe la noi,
pe cinstite,
n-am imbulinat-o scandalos
cu politica, pomilor în secetă
le-am aruncat găleți cu apă și,
după câte știi, n-am copii
pe care nu i-am recunoscut.
la tine-n inventar nu e inflație
de scriitori bărbați oricum,
nu la sex mă refer, la trăit – te-ai prins desigur,
nu-ți jignesc inteligența,
și nu e de-o indulgență?,
ficatul îl doctorești cu celule stem, de nu altfel,
la penis n-ai de lucru, inima-i o pufăitoare incertă,
picioarele mă chinuie, vezi că intestinalele chiorăie după
legea lor,
scoate socoteala suportabilă,
bun sunt de daune,
în ce o să plătesc e
ultima grijă în care am intrat

rugăciunea cadillac

din america, vecinul de la a treia casă din dreapta

și-a adus un cadillac lincoln v 8 alb,
lung cât rugăciunea unei călugărițe ex-traseiste,
il spală, dă cu aspiratorul pe mocheta maro dintre
scaunele de piele și râsetele
copiilor lui se întorc ca și
ecoul dinspre țeava de eșapament spre bot.
șefu, omul s-a rupt în construcții, n-a furat,
de ce l-ai priponit de-o asemenea soartă?
șefu, omul nici n-are cum să întoarcă
în îngustimea străzilor, unele neasfaltate;
e crunt, iar la tv-ul din mașină nu-i intră posturile cu
muzică populară.
șefu, omul își admiră cadillacul din buda dintre peri
tot mai trist, fă ceva, te rog, o să se îmbolnăvească.
nu-l lăsa să-și transforme visul în taxi,
pruncii nu i-au gustat o înghețată oho de când.
ce vină are că e țănoș ca tot românul?
a avut și el o doagă, nu-l flitui.
nu-ți cer să asfaltezi pretutindeni,
ca să nu scrâșnească roțile pe criblură.
șefu, dacă nu l-ai îndesat cu minte, dă-i
măcar bani de benzină sau
dacă nu crezi că-s impertinent
mai repede urcă românia în cadillac și trimite-o în lume

prea sărac cu duhul

când a apărut, numai copiii l-au băgat în seamă,
il urmăreau cum povestește, dar și ei s-au plictisit repede,
jocurile pe internet erau mai interesante,
au scos limba la el,
„și de la second-hand, avea să se îmbrace mai bine”, s-a
auzit

la palatul patriarhiei era să fie călcat de jeepul
arhiepiscopiei tomisului,
șoferul sutanat al mașinii a coborât și i-a tras una după
ceafă,
„nefericitule, nu ești atent”, spumega în barbă.
arhiepiscopul i-a făcut semn șoferului să înceteze,
arhiepiscopul cu aur la gât ca la nunțile țigănești,
zâmbitor.

încearca să vorbească de tatăl lui, de una, de alta,
repetă ierusalim, betleem,
nu se știe cum a intrat și la patriarhul daniel,
a primit o cafea și patriarhul
i-a zis că e pe fugă între întâlniri, că mântuiește neamul
cu o catedrală,
cu televiziuni și ziare,
îi suna mobilul tot timpul,
„vezi că sunt chiar ocupat, străine.
n-am timp de povești, chiar.
tu poate ai tot timpul din lume.
vrei bani? n-avem.”,
patriarhul și-a mai examinat manichiura și a plecat

iar în curte ajuns i-au spus hăbăuc,
fără studii
și au râs îndelung preoții,
i-au dat coate, bașca e și evreu,
polițistul chemat i-a cerut actele stânjenit,
polițistul s-a potrivit să aibă ochii ca ai lui,
n-avea chef de completat procese-verbale,
să nu uite să-i cumpere nevastei tampax, gânda,
l-a luat deoparte,
l-a întrebat de foame
și i-a întins un serviciu făcut de acasă,
s-a lăudat cu copiii lui, doi băieți și o fetiță,
„ai bani de metrou? uite niște mărunțiș”, a mai zis,
apoi l-a lăsat în doaga lui să-și caute tatăl,
i s-a părut prea trist, prea sărac cu duhul

Alexandru Petria

Gânduri despre Ștefan Augustin Doinaș

În fața unui mare artist al cuvântului s-ar cuveni să împrumuți elocvența tăcerii, supremul omagiu rămânând citirea operei. Cum să te scutești însă pe tine de dreptul bucuriei și pe poet să-l lipsești de bucuria dreptului, ambele irepresibile?! Două așteptări înăbușite pot face pământul să nu se mai rotească...

Ștefan Augustin Doinaș e transilvănean de origine, asemeni lui Coșbuc și Blaga. Având în urmă o operă care, deși deschisă, e îndeajuns de cuprinzătoare ca să fie îmbrățișată de gândul ce dă preț, m-am întrebat dacă poetul este, și în ce măsură, un spirit transilvan. Ani la rând mi-am spus, citindu-l cu neclintită luare-aminte, că nu este... Însă pe măsura împlinirii operei sale de poet, eseist și traducător din lirica universală, mi-am dat seama că ilustrează spiritul transilvan în prima lui exigență, care e rigoarea. Potrivit gnomei lui Rilke, rigoarea e definitorie pentru poet. Ea îl făcea, în mod aparent paradoxal, mai artist pe savantul Leonardo da Vinci, ea, sinonim al Logosului dintâi. Exemplară în rigori elastice, poezia lui Ștefan Aug. Doinaș nu refuză fantezia, nici dicteul pythic, dar le supune permanent unei stăpâniri ce conferă totului cimentul diafan al unității. Iar dacă lirica lui Blaga și a lui Doinaș rămân totuși un răspuns transilvan dat, în cazul celui dintâi, spațialității transfizice a unui Rilke, iar în cazul celui de al doilea, demersului neoclasice al lui Valéry, amândouă reacții la sfâșierile sufletului romantic, acești poeți importanți ne apar mai mult ca funcții românești integratoare în spiritualitatea europeană și mai puțin cazuri particulare ale spiritului transilvan, caracterizat în bună măsură de prevalarea epicului asupra liricului.

Conștiință a artisticului pur în anii când malaxoarele realismului sovietizant răscoleau solul literaturii române activând istovirea spiritelor mici, disperarea veleitarilor, lăcomia oportuniștilor ori masochismul cinicilor amețiți de iluzia înălțării prin politic, Ștefan Aug. Doinaș a ascultat numai vocile lăuntruului său, cea dintâi realitate. Când i-am citit, în 1964 *Cartea marelor*, am văzut în acest prim volum firul de apă cristalină care, la Donauquelle în Schwartzland, e totuși Dunărea cea mare... Dincolo de înțelegerea perfectă a fondului formeii, dincolo de rafinamentul și de măiestria artistică, de pasul temerar al ideii, Ștefan Aug. Doinaș a cunoscut o evoluție a propriei estetici. El a trecut de la geometria euclidiană a poeziei la funcțiile exponențiale ale simbolului și la magia incontrollabilă a cuvântului scăpat din lesa vorbirii uzuale. Cititorul înțelege astfel că în muzica lumii stă filozofia ei. Pulsațiile poeziei sale caută nervuri și structurează haosul verbal, prin însăși aceasta limpezind, chiar dacă încifrează. Inspirația lui străbate cristallul vast al antichității, oxizii Evului mediu, fermentația epocii moderne și nevrozele lumii actuale spre care, ca un înțelept, își apleacă urechea fiindcă ele există... O somptuozitate coboară acum din amintirea antică, refuzând familiaritatea rimei, căreia de altfel i s-a dăruit încă din tinerețe. El o captează cu artă perfectă, de pildă, în *Trei ipostaze ale mării*, capodoperă a liricii sale de maturitate, cu nimic mai prejos celuilalt poem, francez de data aceasta, închinat unei mări, *toit tranquille*, ce erodează și azi cu sistolele morții active țărmlu spre care coboară cimitirul din Sete. Me referim, evident, la poemul lui Paul Valéry, *Le cimetière marin*... Arta lui Doinaș izbutește să aducă în comuniune solemnitatea metrelor, mersul filozofic al imaginației, jocul, ebuliția cuvintelor și nebunia dezagregării lor spre a se realcătuși mai târziu în carnea liliacă a impresiei. Iată-l vorbind despre templele mării:

*Dar dedesubtul lor, ca-n încăperea
unui angelic Trismegist, substanțe
subtile, muzicale, transparente,
celeste medii reci, iradiante,
sisteme de atomi intrați în stare
de grație, principii nenumite
(cărora, vai! cu spaimă și sfială*

Constantin Abăluță nu a fost niciodată ceea ce s-ar putea numi un poet vitalist. Delicat ca un orfevru, artist până în vârful degetelor, mereu atent la cele mai mici detalii ale arealului său, scriitorul trece prin viață și prin literatură cu un soi de *vague à l'âme*, o devitalizare elegantă, foarte prolifică din punctul de vedere al operei sale tot mai consistente. Tot acest „deficit de trăire”, apetit pentru banal, insignifiant, tonuri minore, din imediata noastră apropiere, interes supradimensionat acordat microuniversurilor pe care adesea le ignorăm în goana noastră cotidiană, dar care sunt mereu gata să ne ofere noi și noi revelații estetice și existențiale compune universul poetic al unuia dintre cei mai originali și valoroși poeți români ai ultimelor decenii. S-a tot scris despre poezia lui Constantin Abăluță că este una de factură minoră. Afirmatia nu este cu totul greșită. Calificativul nu se referă însă la valoarea versurilor, ci la universul interior al autorului, la zona sa de inspirație. Are în vedere privirea poetică, delicatețea emoțională, mijloacele de exprimare artistică. Constantin Abăluță este un poet minor în măsura în care poeți minori sunt și Mircea Ivănescu, Constanța Buzea sau Ilie Constantin, de pildă. În cazul lor este vorba despre un alt tip de abordare a liricii, care necesită o grilă diferită de lectură. Despre poezia acestor autori nu se poate spune că este artistic inferioară versurilor unor autori proteici precum Adrian Păunescu, Ioan Alexandru sau chiar Nichita Stănescu. Pentru că nu există elemente de comparație. Înseamnă să ierarhizezi între mere și pere. Simfonia a III-a, „Eroica” a lui Beethoven nu poate pune sub semnul întrebării frumusețea unei Nocturne de Chopin. Și nici nu cred că ar avea vreun rost să se susțină că una este mai valoroasă decât cealaltă. De altminteri, deși publicul este ahtiat după clasamente și premii literare de tot felul, nu prea cred în ierarhiile literare. Scopul literaturii nu este să facă departajări între scriitori, ci să placă publicului. Din acest punct de vedere, un premiu literar nu trebuie să semnifice faptul că un scriitor este mai valoros decât cei alături de care s-a aflat în competiție ci că, la un anumit moment, cartea sa a plăcut oamenilor de gust care au alcătuit juriul, mai mult decât cărțile celorlalți. Atât și nimic mai mult. O carte este bună sau proastă, eventual poate fi comparată cu o altă carte din categoria ei, dar un top general al literaturii nu poate fi decât aberant. Până la urmă, orice istorie a literaturii este o istorie a gustului cititorului de cărți care a redactat-o. Ea spune mai multe despre autorul ei decât despre literatura propriu-zisă. În fapt, fiecare autor de literatură are steaua sa, iar bolta cerească este suficient de încăpătoare încât să le curpindă pe toate.

Alcătuit din două părți, una în proză (*Zădărnicii solare*) și cealaltă în versuri (*Tot atât de liber*), cel mai recent volum semnat de Constantin Abăluță, *Tot atât de liber*, este, probabil, cea mai tristă carte din creația – nu foarte veselă – a scriitorului. Scris, așa cum reiese din text, în circumstanțe limită ale existenței sale (o operație pe cord în timpul căreia inima a încetat vreme de câteva ore să bată), textul este compus din notații ale unor stări de moment, combinate cu un bilanț al propriei existențe și o serie de meditații despre lume și viață. Prima parte a cărții

încerc acuma să le dau un nume)
– alormul, palilumenul, efebui,
etericul stirbol, asemeni unui
lucefăr nou-născut, roronțiu rumen
pulchridul ce străluce-n clipa morții
în irisul infanțelor, geraldul,
candidul gril în care măritișul
coralului cu albul ninge ingeri,
urmitul explosiv – arbustul himeric
în care cântă pasărea Ruruty
și – pavază supremă – translucidul
orfir, prin care Dumnezeu privește
spre noi, ca să nu plângă de ce vede,
– acestea toate, prelungind văzutul
spre invizibil, răsplătind vederea,
faceau din mare-o inimă...

Rareori spaima seducătoare a neantului marin să fi trezit o impresie mai puternică și mai originală, o liniște mai neatârnată de melancolie ori de perplexitate, o mai constructivă vigoare. Astfel de versuri sunt unice în literatura română.

C.D. ZELETIN

Blues final

însurează notații disparate, ca de jurnal, gânduri și viziuni mai mult sau mai puțin poetice, mici întâmplări de viață sau revelații punctuale, oarecum în stilul prozei Norei Iuga. Autorul, care, din câte se pare, a suferit o complicată intervenție chirurgicală, se contemplă ca într-un film, întins pe masa de operație, în vreme ce lumea își urmează cursul ei firesc. „Trei ore de inexistență. Pe-o masă câțiva oameni lucrau la inima mea. Afară niște copaci albisera brusc. Scriitori continuau să sosească în cutiile poștale ale oamenilor din toată lumea. Litere care-i uneau pe unii cu alții și de care eu nu mai aveam habar. Un mecanism pompa sânge într-o carapace fără inimă fără cuvinte fără Dumnezeu. Afară copacii albi se salutau discret între ei” (p. 16).

Vecinătatea morții îl face pe poet să-și simtă și mai intens propria singurătate. Oamenii cu care interacționa în viața cotidiană l-au uitat, își văd de problemele și necazurile lor, rupți total de drama celui care până la un moment dat le-a fost apropiat. În mod surprinzător, în minte îi vin amintiri ale unor oameni care nu mai sunt, poate mai puțin importanți din perspectiva modului său de viață, dar ale căror urme trainice sunt încă vizibile în jurul său. Aceasta îl determină să schițeze o mică filosofie a existenței umane, efemere în raport chiar cu lucrurile banale pe care cu mâna lor le-au zămislit. „Socrul meu a bandajat cremonul ferestrei duble a băii să nu se izbească geamurile între ele și la scurt timp a murit. Au trecut ani de la moartea lui și nici un geam nu s-a spart bandajul rezistă. Voi lucruri mai trainice decât carnea omenească. De multe ori m-am surprins manevrând nervos cremonul parcă vrând să slăbesc să destram parșiv bandajul socrului meu. Și să las geamurile să se izbească între ele să se spargă odată și să nu-l mai sfideze pe semenul meu muritor” (p. 22). Firește, o asemenea perspectivă nu-l putea conduce pe autor decât spre un șir de întrebări perfect legitime: Ce rămâne în urma mea? Ce se va alege de lucrurile aflate sub ochii mei, turnul de siguranță al propriei mele existențe, obiectele banale, numai de mine observate, prietenii muți ai fiecărei zile, a căror prezență permanentă mi-a oferit liniștea și puterea de a merge mereu mai departe? Fiecare om are o lume numai a lui, compusă din obiecte pentru alții fără nicio însemnătate, cu care comunică în fiecare zi printr-un cod numai de ei înțeles și exersat vreme de zeci de ani. Arealul imediat dispore împreună cu omul care moare, pentru că nimeni în afară de acesta nu este în măsură să îi înțeleagă logica și semnele. De aceea despărțirea de lucrurile și locurile îndelung frecventate este cea mai dureroasă, fără a putea fi însă vreodată înțeleasă de cei din jur. „Cui să îi cer suze mai întâi? Pantofilor mei pentru clipa când vor părăsi pe veci caldarâmul? Cărților din bibliotecă pentru lipsa ochilor mâinilor și adnotărilor mele? Bonsaiului din balcon care va începe să crească aiurea și să se ofilească? Și ce mai pot face dacă una din străzile pe care-am hoinărit se va arunca în fântână? Nu pot cuprinde însemnătatea ori derizoriul unor fapte survenite atunci când nu voi mai fi. Nimeni nu stăpânește strălucirea picăturilor de ploaie aterizând pe pânza de păianjen. Cerul e mai pustiu decât o familie ce n-a putut avea copii. Bărbatul și femeia ce-au strâns o viață-ntreagă jucării cu care au fost înmormântați de vecini” (p. 31).

În partea a doua a volumului, mijloacele de exprimare se schimbă, dar imaginarul poetic și tematica rămân aceleași. Autorul înlocuiește notațiile sumare, aleatorii, în proză, cu poemele ample, totul gravitând însă în jurul aceleiași obsesii a morții iminente, a lumii care va merge mai departe în absența celui care avea impresia că o ordonează logic și îi conferă un sens. Până la urmă libertatea invocată în titlu este sinonimă cu eliberarea din constrângerile existenței materiale, mereu limitate în timp și spațiu. Trecerea de la notațiile de 2-3 rânduri la poemele ample, întinse pe câteva pagini poate simboliza și această eliberare a sufletului de trup, trecerea de la gândurile și obsesiile concrete, legate de existența cotidiană, la spațiul nesfârșit și imaterial al poeziei.

Volumul lui Constantin Abăluță, *Tot atât de liber*, este o meditație gravă asupra condiției umane, dar și o probă în plus, dacă mai era nevoie, a delicateții sufletești și măiestriei artistice care caracterizează scrisul acestui important poet al vremii noastre. O carte care îl va îndemna pe cititor la meditație și îl va face să-și privească propria existență cu alți ochi.

Tudorel URIAN

Constantin Abăluță, *Tot atât de liber*, Editura Cartea Românească, București, 2013, 76 pag.

Desene în peniță

Un Creangă al Munteniei

Eram încă tânăr când am ajuns pentru întâia oară la Câmpulung Muscel, în căutarea unui spațiu al tihnei și singurătății, unde speram să-mi termin cartea la care mă înhămasem cam de mulțor. Orașul era pe vremea aceea întins de-a lungul unei străzi nesfârșite, rău pavate, care ținea de la un capăt până la celălalt al zonei locuite și se stingea în pustietatea unor

sățucuri megieșe. Micașă așezare, cufundată într-o binecuvântată liniște patriarhală, deși îmbietoare, era lipsită însă de rezonanță nobilă a orașelelor plantate de-a lungul Văii Prahovei, prin care hălăduisem cu un an înainte. Cu chiu cu vai am închiriat pe bani puțini o cămăruță într-o locuință mărginașă a urbei, cu cișmea în curte și privată pitită într-o livadă de cireși și pișci, aparținând unei cucoane în vârstă, văduvă de plutonier major, căzut pe front la cotul Donului. Orașul îmi plăcea, dar cred că m-aș fi plictisit îngrozitor dacă aș fi fost silit să locuiesc mult timp acolo. Mă încântau căsuțele cochete cu decorații naive la cornișe, verande largi și glastre la ferestre și grădini fermecătoare ce-mi aminteau de leagănul copilăriei mele. N-aveam habar că se aflau atunci, la Câmpulung, cu domiciliu forțat, C. Noica și Al. Paleologu. Serile, plimbându-mă prin centru, puteam vedea bătrâni târându-și pașii pe trotuarele hodoroșite sau odihnindu-se pe bănci de lemn, privind cu ochii orbi spre dealurile înverzite din vecinătate.

Aflându-mă odată în centru după cumpărături, mi-a venit ideea să intru în biblioteca orașenească instalată chiar în buricul târgului, într-o frumoasă casă boierească naționalizată. Biblioteca părea nelocuită și abia când am îndrăznit să intru într-o cameră pe ușa căreia scria „Secția periodice” am întâlnit un individ de vârstă incertă, aproape de șizeci, cu fața smează, ochi vii, febrili, mustață neagră și o incipientă calviție devastatoare. Stătea la un birou, de altfel singurul, fuma și răsfoia reviste. Aveam să aflu că e Ion Marin Iovescu, că e scriitor și responsabil cu presa la bibliotecă.

Iovescu m-a primit cu un entuziasm neașteptat, se plictisea. Mi-a povestit chiar de la început cum s-a întâmplat să ajungă bibliotecar, fără reținerea, evident îndreptățită, a celor ieșiți recent de la pârnaie, ba chiar cu oarecare veselie. După mult așteptata eliberare fusese surghiunit cu domiciliu obligatoriu în Câmpulung și angajat ca scriptolog la abator, pe considerentul că știa să scrie, unde se chinuise patru ani într-o atmosferă urât mirositoare, pestilentă, batjocorit și umilit de parlăgii întunecați la chip și trepădușii imunzi de prin birouri. Până la urmă, după stăruitoare intervenții, organele locale s-au înduioșat de soarta lui și l-au trimis aici, printre reviste și vrafuri de cotidiane, pe care nu le răsfoiește nimeni. „Nu fac nimic, stimate domn, zicea, vă jur că stau aici degeaba, rar se întâmplă să mă calce vreun moș zaharisit, se așază, molfăie câte o revistă, citește feparele din *România liberă* și ațipește în scaun și trebuie să-l dau afară la ora de închidere”. Pentru prestația asta primea o retribuție de mizerie dar el era extrem de mulțumit că are timp suficient să scrie, să citească. „Ehe! Anii de gherlă mi-au oferit situații și tipologii cu care aș putea să scriu o mie de romane!”

Trebuie să mărturisesc că apetitul și deschiderea cu care se confesa unui necunoscut, într-o epocă în care delatunea (și reversul ei, prudența) era în floare, mi se păreau suspecte. Nici nu trecuse o oră de când intrase în bibliotecă și se lansase deja în istorisirea întâmplărilor din închisorile pe care le cutreierase, cu tot tacâmul lor – teroare, interogatorii și bătăi de noapte, apoi transferurile dintr-un arest într-altul și schimbarea temnicerilor. Vorbea precipitat, convingător, sărind peste silabe și cuvinte, de parcă s-ar fi ambiționat să-și deverseze cât mai grabnic leștul de otrăvă acumulată. Omul era realmente interesant.

Când a crezut că a spus ce era mai important (poate că produsese textul până atunci în fața altor mulți ascultători cumiți) a scos dintr-un sertar o carte protejată de o anvelopă albastră cum sunt caietele copiilor din clasele primare și mi-a întins-o cu gesturi rituale: era romanul „Lacrimi pe pâine” într-o ediție tipărită de curând la „Eminescu”, purtând aprecieri elogioase pe coperta a patra semnate de E. Lovinescu și Pompiliu Constantinescu.

Îmi luasem obiceiul să trec aproape zilnic pe la el. Era un tip inconformist și comunicativ. Lucra neobosit la un nou

roman, de parcă ar fi dorit să întoarcă timpul, să recupereze cât mai grabnic cei unsprezece ani pierduți prin temnițe. Părea chitit să publice – la edituri, în presă – împins și de nevoia de a subzista. Păstra tenacitatea țăranului pe care anii de reclusiune nu i-o erodaseră și mă nedumerea câtă vitalitate poate avea acest bărbat care trecuse prin experiența dură a Canalului, fusese maltratat mulți ani în șir și aruncat în hrube, singur, doar cu șobolanii, fără lumină, fără aer.

Cu vremea, Iovescu fusese primit în Fondul Literar și aștepta să facă pasul în Uniunea Scriitorilor. Se încumetase odată să urce treptele sacrosancte ale imobilului din bulevardul Ana Ipătescu și să se infățiseze la Eugen Barbu, pe care-l cunoscuse în tinerețe. I-a oferit o carte cu dedicație și l-a rugat să o dea cuiva să o recenzeze. „Mă adresez lui Eugen Barbu de odinioară, i-ar fi spus, care plimba la subsuoară *Groapa* din redacție în redacție cu speranța că va fi luată în seamă de vreun critic, iar nu lui Barbu de acum, stăpânul săptămânalului *Luceafărul*”. Greșea amarnic. Se adresa lui Barbu de acum.

Într-una din vizitele mele la bibliotecă, acest „Creangă al Munteniei”, cum îl botezase cu generozitate Lovinescu, mi-a povestit că locuiește într-o comună din apropierea Câmpulungului, că în timpul liber face gospodărie, horticultură și grădinărit, că dimineața ia autobuzul până în oraș și se întoarce odată cu căderea întunericului. Revenise, după o largă paranteză, la condiția de țăran în care se născuse și copilărise. Era însurat cu o femeie simplă din comună care-l primise și ospătase în casa ei după ieșirea din temnița de la Aiud. O întâlnise într-o după-amiază în pădure, intraseră în vorbă și fără multă fandoseală „o posedase în mod sălbatic”, a ținut să se justifice. „Muierea asta mi-a scos-o Dumnezeu în cale!”

Odată, intrând în secția de presă a bibliotecii, l-am găsit ușor grizat și gata de plecare. Se plictisise, voia să facă „o tură” prin urbea de adopție. Mi-a spus jenat că „se bețivărise” toată noaptea cu poetul localnic Nasta într-o tavernă ordinară din marginea orașului. M-a luat de braț și m-a condus mai mult cu forța într-un restaurant din centru, ținea morțiș „să-mi facă cinste”. În câteva minute s-au adunat la masa noastră, de parcă s-ar fi înțeles, încă vreo trei literatori locali. Iovescu a comandat cu competență gustări și o grasă de Târnave și „să vină Taraș cu taraful”. Era fără îndoială un obișnuit al locului.

După câteva pahare, maestrul i-a șoptit țiganului „să-i zică cântece de gherlă” și i-a îndesat în buzunarul hainei un pumn de bani mărunți. Petrecerea se întetise, se făcuse 12. Au urmat, inevitabil, îmbrățișările duioase, mărturisirile păcatelor și sfânta bătăie literară. Directorul bibliotecii, și el de față, mi-a susurat, în timp ce „Creangă al Munteniei” ieșise să se uşureze, că maestrul, când îl apuca dambalaua, se îmbăta cumplit și colinda așa, trăsnet, din crâșmă în crâșmă, mai multe nopți și zile în șir într-o deplină ireponsabilitate și nu se întorcea la viața lui adevărată decât adus acasă de forțele de ordine.

*

Cum lucrul la romanul pe care speram să-l termin în localitate mergea împiedicat, mi-am luat bagajul într-o bună zi și m-am mutat la mănăstirea Nămăiești, cale de-o poștă de oraș, într-un ținut fermecător cum numai Muscelul poate să-ți ofere. După o lună, la întoarcerea în Capitală, trecând prin Câmpulung, n-am mai avut prilejul să-l vizitez pe Ion Marin Iovescu. L-am întâlnit în schimb la București, fie în subsolul sediului de odinioară al Uniunii de pe Șoseaua Kiseleff, în vecinătatea ambasadei sovietice, unde se înghesuiau literatorii în zilele „de plată”, fie la adunările pe țară ale condeierilor. Târa întotdeauna după el o servietă neagră, dolofană, ticsită, îmi imaginez, cu cărți și de-ale gurii, cu care forma un cuplu pitoresc, indisolubil. Ar fi putut să treacă drept un comis-voiajor bătrân și sastisit. Stăteam de vorbă câteva minute. Mă uitase, nu-și mai amintea de lungile discuții purtate împreună printre grămezile de ziare și reviste ale bibliotecii muscelene, sau poate simula, împins de cine știe ce strategii și îndemnuri defensive, era posac, apatic, închis în propriul său trecut intristător, sunt lucruri pe care e preferabil să nu le comentezi. I-am pomenit odată de vestitul Taraș, lăutarul care îi „zicea” lângă ureche cântece de gherlă. „A, Taraș!”, și a făcut un gest cu mâna ca o fluturare de adio.

[...]

Noi, breslașii, ca uslașii...

E un fapt evident: după căderea comunismului ca sistem referențial, nu s-a impus nimic în loc. Organizarea societății în partide, bresle, grupuri de interese ori de fani ai cutărei echipe de fotbal e mai mult teorie de rumegat în mass-media, decât realitate. La noi totul se mișcă haotic. Nimic fundat „pentru o mie de ani” nu rămâne în picioare trei

legislaturi. Partidele își schimbă culoarea, păstrându-și năravurile, sau liderii, după dosare bine verificate, ca să poată fi controlați prin șantaj. Organizațiile civice s-au stins, gestionate amatoristic, infiltrate securistic ori sufocate de imitații puse-n joc la comanda aparatului propagandistic moștenit de la vechiul regim. Sindicatele au ajuns entități de carton, manevrate de lideri hulpavi, deranjați mai degrabă de membrii pe care îi reprezintă decât de patronii contra cărora trebuie să lupte. Să lupte? Cine mai luptă azi pentru binele comun sau pentru cauze drepte, în afara câtorva idealști ruși de nevoi, hipertensivi și bolnavi de inimă? Și totuși...

Am crezut și încă n-am pierdut credința că în societatea noastră se poate schimba ceva.

Semnalul trebuie dat de scriitori, oamenii pentru care cuvântul nu e vorbă în vânt, nici unealtă de sedus tinere studente. A spune pe nume lucrurilor, ființelor, faptelor, făcutelor și nefăcutelor, este apanajul, datoria, dar mai ales responsabilitatea scriitorilor, validați sau nu de comisia de primiri a Uniunii. Și dacă în opera sa literară scriitorul se poate juca de-a orice vrea el să se joace, atunci când „iese în public” pe-o temă de interes obștesc n-are voie să mintă. Când împachetează neadevărul în vorbe frumoase, scrisese semnate într-un ziar sau spusele la o televiziune distrug credibilitatea, atât a emitentului, cât și a breslei din care face parte. Spre pildă, a se vedea situația ziariștilor: din vocile realității, au ajuns trompetele cutărui partid, mogul sau grup de influență. Dau acest exemplu, pentru că mulți scriitori onorabili au fost nevoiți să-și câștige traiul mângălind la ziare, girând publicațiile cu prețul pierderii propriului statut. Nu acești gestionari inabili ai talentului din dotare au prejudiciat breasla, ci – toată lumea literară știe – cozile de topor și de târnăcop din interiorul Uniunii.

Dacă românii n-au avut alternativă la regimul comunist, de la instaurare până în 1989, iar apoi și-au descoperit „cea mai viguroasă rezistență” – prin arme, prin cultură, prin băutura –, asta se datorează nu atât vicleniei aparatului de represiune, cât capacității poporului de a-și fura singur căciula. Breasla scriitoricească ilustrează eminent obiceiul. De unde, până să primească voie la exprimare liberă, foarte puțini scriitori și-au onorat menirea, după „eliberare” s-a descoperit care mai de care mai dizident, mai opozant, mai interzis, mai curajos, mai sacrificat pentru națiunea îndeobște nerecunoscătoare. Atâta demnitate se cuvenea răsplătită, nu? Înghesuiala pentru funcții, posturi, sinecuri sau burse a căpătat șarmul & vacarmul cozilor la Alimentarea de-odinioară, când se știa precis că n-ajunge pentru toți și trebuia să apuci ceva. Treptat, oameni onorabili s-au despuiat de caracter, dedați unei lupte slinoase pe șefii până la moarte. Mănați de egolatria specifică oricărui creator autentic, manipulați de păpușarii ce-i stimulasera până mai deunăzi, nume sonore s-au pretat (și predat!) unui joc mizerabil, fără să observe că miza reală era distrugerea oricărei credibilități a scriitorului român și-a Uniunii ce-i asigura independența materială. Iar la trebușoara asta și-au dat silința și vreo doi-trei președinți, al patrulea murind în mod suspect.

Nu știu de ce, am impresia că Uniunea Scriitorilor este cam în situația fostei USLA, militarii de elită masacrați în decembrie 1989. În loc să lupte cu cine trebuie, s-au lăsat atrași în capcană, omorâți și oferiți circuitului mediatic drept vinovați. Morții n-au niciodată ceva de zis. Voi, scriitorii români, ce aveți?

Constantin MATEESCU

Dumitru UNGUREANU

Scriitori și teme

Critica în acțiune

Simplificând, critica este statică și dinamică. Vorbesc aici numai de critica destoinică. Dacă e așa, cea statică nu are o conotație negativă. O fi ea de regulă cu mai puțin nerv, dar nu-i, cum se crede îndeobște, și insipidă. Totuși, temeiul criticii literare stă neapărat în vivacitate. Nu în zadar se spune că modul ei de existență este polemică. Și încă o mențiune: noțiunea de critică literară se folosește mai totdeauna și cu înțeles generic pentru varietățile de comentariu, de la recenzie și cronică literară până la eseu și studiu, adesea chiar și pentru exegezele de teorie și istorie literară. Actul critic (cu deosebire „sincronic”, cum îi zice E. Lovinescu) se aplică la opera literară ca structură axiologică etc. etc. Caragiale et comp. susțin că există deosebire de substanță între critica literară și critica teatrală care, ceasta, are în vedere spectacolul. Ce să mai vorbim de critica „de artă” și a celei de a șaptea arte? Nu intră acum în discuție multitudinea tipurilor de critică. În paranteză fie spus, critica „totală” rămâne cea mai recomandabilă. Și cea mai veche, mai frecventă și mai nouă formă: critica de direcție. E o dispută recentă pe această temă, mai mult de natură ideologică, politică în toată legea, interesantă ca orice controversă, dar cu slabe efecte în domeniul propriu-zis. Mult mai benefică și mai aproape de mișcarea criticii de azi se află prezența criticilor din diverse promoții, de la șazeciști la junii postcomuniști. În ultima vreme, se poate vorbi chiar de efervescentă a punerii în cauză. Și de amplitudinea metacriticii, care justifică afirmația lui Thibaudet și, mai încoace, parafraza lui Antoine Compagnon: „Ca și democrația, critica criticii este cel mai puțin rău dintre toate regimurile, iar dacă nu știm care ar fi cel mai bun, nu ne îndoim de faptul că restul sunt mai rele”. Asta explică invocarea aici a criticilor Ioan Adam și Florin Mihăilescu, mai cu seamă prin cele mai recente cărți semnate de dumnealor, *Afinități selective* și *Amendamente la ideile critice*.

Florin Mihăilescu vine de pe la începutul anilor șaptezeci (*Eugen Lovinescu și antinomiile criticii, 1972*) în angrenajul criticii actuale și își exprimă puterea experienței în materie. De curând, a fost seniorul unui colocviu dedicat criticii literare de azi. Cu excepția densului studiu *Introducere în opera Hortensiei Papadat-Bengescu* și a unei antologii comentate, *Lucașfârul și alte poezii*, totul în cărțile sale se îndreaptă spre *Conceptul de critică literară în România* (două volume), *Tradiție și inovație, Semnificațiile criticii contemporane, Aesthis carpato-dunărean, Extemporale critice, Critice și metacritice, De la proletcultism la postmodernism, Reconstituiri critice, Critica sau judecata fără sfârșit*, cartea de față *Amendamente la ideile critice*. E un caz mai rar întâlnit de consacrare aproape exclusivă pentru domeniul exegezei literare. Se situează, cum s-ar zice, în spiritul vremii al specializării stricte, cam în felul, de exemplu, lui Gheorghe Grigurcu și Ion Pop, dedicați criticii și poeziei (ei înșiși poeți), sau ca Al. Cistelean, axat pe critica criticii și pe critica de poezie. Ori ca devoții prozei, G. Dimisianu, Cornel Regman, Liviu Leonte, Ion Simuț, Ioan Holban. Raritatea preocupării lui Florin Mihăilescu stă în aplecarea sa, în cea mai mare măsură, asupra criticii ideilor literare, fără să fie teoretician pur sânge. S-ar putea spune că se află întrucâtva în compania lui Adrian Marino, mai ales cel din *Introducere în critica literară* și *Critica ideilor literare*. Cu mențiunea că mai tânărul critic al criticii e, cum își zice el însuși, „meliorist impacient”. Preferă mai des mânușile decât sabia, recurge la „mici și binevoitoare provocări” decât la combativitate dărză.

Profesorul e un erudit fără discurs catedratic, adoptă modalitatea dezbaterii calme, ținuta sa amintește de cea a unui lord prietenos, elegant și sobru, departe de orice pedanterie elitistă. „Amendamentele” se fac în numele creșterii conștiinței teoretice a criticii, așa cum se întâmplă în occident, unde, în treacănt fie spus, practica are un rol tot mai secundar. De aceea Florin Mihăilescu se desparte oarecum neliniștit de predominarea obiceiului românesc de abordare a criticii așa-zis creatoare. Critică creatoare? Nu există așa ceva, se aude o voce interogativ-blândă. E doar o „formulă atracționabilă”: „Ce posibilitate de discuție ar

mai exista, dacă toată lumea s-ar prevala de gust ca de o instanță atotputernică, obscură și misterioasă? *De gustibus non disputandum* nu poate fi niciodată o deviză a criticii, în sens definitiv”. Rezervele sale față de eseism sunt îndreptățite numai în măsura în care eseul e considerat un gen „ambiguu și specios” și nu un „spectacol intelectual” bazat pe libertate și rigoare. La fel, e suspectat impresionismul diletantic care respinge ideea de obiectivitate și de autoritate morală a criticii. Ca să nu mai vorbim de critica fără nici o noimă, amatoare și lucrativă.

E necesară o „lectură de ordin estetic”, insistă criticul criticilor, înțelegând prin aceasta „rigoare intelectuală și disciplină metodologică”: analiză, interpretare, explicare și evaluare. Dar critica, precizează autorul, „nu-i act de afirmare sau negare, ci unul de argumentație și convingere”. Estetică fiind, în strategiile exegetice nu intră și „imaginația critică”? Sau chiar „invenția” în stare să reflecte mutațiile actuale ale criticii, ale limbajului ei cu care operează analiza? Oricum s-ar privi lucrurile, critica se deschide multiplu (*opera aperta – critica aperta*). Critica tânără, recunoaște Florin Mihăilescu, stabilește un acord al gustului personal/subiectiv cu „un set obligatoriu de criterii”, caută, în criza consensului de azi, corelația dintre limbajul evoluat-expresiv și conștiința teoretică. Nici într-un caz Florin Mihăilescu nu se lasă dominat de spectrul teoriei goale. Crede mai curând că un creator în sfera criticii devine cu necesitate un magistrul de certitudine. Autorul *Amendamentelor la ideile critice* continuă să pledeze, în fraze ample și fluente, pentru perfecționarea strategiei și a discursului critic, până la gradul de trebuință a *reinventării* criticii: „Critica doar semnaleză calitățile relevante estetic, cum ar spune Ingarden, și care par a fi, în primul rând expresivitatea, coerența, originalitatea și semnificația, căroră li se mai pot adăuga desigur și altele, fără a fi indispensabile, precum complexitatea, plenitudinea și autenticitatea. Este inevitabil că aceste calități se constată tot prin *judecăți subiective* (subl. mea, C.T.), aparținând unor subiecte individuale, dar obiectivitatea lor se impune tuturor printr-o evidență suficient de constrângătoare și, în consecință, ea este acceptată prin ceea ce putem numi un consimțământ tacit, împrejurarea care amintește de pretenția la universalitate a lui Kant”.

„Amendamentele” acestea și multe altele sunt dezbătute în două secțiuni, prima prin colaborarea câtorva critici români, cu una sau două cărți comentate, a doua prin scrieri ale unor reputați *debateri* străini. De la Dumitru Micu, „adevărat și remarcabil «gospodar» al criticii noastre literare”, reține vigoarea exegetică, probitatea „fără eclipsă”. Paul Cernat, „voce dintre cele mai distincte și mai autorizate din rândul noii generații de critici literari, afirmați după 1989”, pune în circulație conceptul de retromodernism și probleme noi ale formei. Avangarda istorică românească și suprarealismul stărnesc un interes neașteptat în actualitatea literară și exegetică (de la Sașa Pană la Ion Pop, de la Ov. S. Crohmălniceanu la comentatoarea lui postumă Georgeta Horodincă, de la Marin Mincu la „surprinzătorul” debutant Ovidiu Morar, autorul cărții *Avatarurile suprarealismului*, căreia i se apreciază „structura severă” și „expresivitatea stilistică absolut modernă”. Citind mult și „încet” (așa zicea Zarifopol), Florin Mihăilescu recomandă „asimilarea lentă, răbdătoare, voluptoasă și profundă”. „Melioristul” nu este de obicei prea impacient. De exemplu *Iluziile literaturii române* de Eugen Negrici îi provoacă o „reală satisfacție în fața severității inclemente” („întreaga noastră creație literară a stat încă din zorii ei și până în prezent sub semnul discontinuității și al anormalității, care par aproape genetice și insurmontabile”). Uimirea lui în prezența «exagerațiilor» „de-a dreptul stridente” se ascunde în spatele unor formulări catifelate: „ne găsim în fața unei tentative de rară fermitate intelectuală, încununată de un categoric succes...”: „meritul colegului și confratelui nostru Eugen Negrici stă însă mai presus de orice în gestul însuși de a fi luat decizia acestei temerare tentative etc. etc.”

Secțiunea a doua e un adevărat spectacol al ideilor critice și aplicațiilor, în direct cu mai noile traduceri din I.M. Lotman (*Cultură și explozie*), Harold Bloom (*Anxietatea influenței*), Umberto Eco (*Istoria urâtului și Vertigo. Lista infinită*), Michel Foucault (*Ce este un autor?*). Nu lipsesc Susan Sontag, Linda Hutcheon, Philippe Lejeune, Charles Mauron, Maurice Blanchot, Gaston Bachelard etc. Texte incitante sunt consacrate de vajnicul nostru critic-teoretician literar lui A. Compagnon (metacritica, „soluția sintezei”, din nou modernitatea), lui Franz K. Stanzel (altă teorie a narațiunii), lui Tarry Eagleton care scrie din nou și altcum despre ficțiune și semnificație, lui Richard Shusterman, autorul *Esteticii pragmatiste*. Mai aflăm observații despre *Ficțiunea postmodernistă* de Brian

McHale, despre interferențele literare, temă oferită de cartea lui Pascale Cassanova, *Republica mondială a Literelor*. Receptarea renaște cu cartea lui W. Iser *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic. Imaginația lecturii*, titreză Florin Mihăilescu: „Pentru că despre literatura frumoasă se poate scrie de asemenea frumos, nu concurând-o, ci adăugându-i o altă frumusețe, care vine din logica și armonia formelor conceptuale”.

Ioan Adam e „un redutabil analist” (Dinu Flămând) de la prima lui carte și până în prezent, adică de la *Introducere în opera lui Duiliu Zamfirescu* (1979) până la cartea de față, *Afinități selective*. E ca la prima vârstă foarte activ pe mai multe planuri, volubil și atent, nu se teme de acuzația de „enciclopedism ratat”, scrie cu pricepere și tragere de inimă eseistică, stilistica presei, critică și istorie literară, jurnale directe și indirecte, publicistică și filologie literară (*Povestea Vorbelor*). Editorul și traducătorul (tradus!) prețuiește documentarea migăloasă, și-a legat numele de „dicționele ideilor”, jură pe sobrietate, dar se ferește de rigiditate, îi convine scrisul elastic, frazarea plină de culoare. Dacă e să am vreo rețineră, aceasta vine de la infiltrațiile „de ziar” și de la „vibrațiile” provocate în textele cu dedicație sau memorialistice. Are, cum spune el, „darul de a epiciza informația și a dinamiza contextele”, ferit totdeauna de jerbele stilistice. Își denunță „boala incurabilă a cititului”, dar și „iubirea exigentă”, având ca efect numeroase studii, eseuri, cronici, dintre care a reținut în cartea sa, *Afinități selective*, exact ce spune titlul: „A practica exercițiul critic înseamnă a distinge, a separa, a alege. Scurt spus, a *selecta*”.

În prima secțiune, *Zamfiresciana*, se exercită istoricul literar („zamfirescologul?”), care găsește noi surse și resurse pentru scriitorul său preferat și mult comentat: *Duiliu Zamfirescu, «governator» al Basarabiei, O revistă pierdută: INDREPTAREA LITERARĂ (1918), «Resemantizarea» efigiei unui clasic*, aceasta din urmă e o cronică la un eseu al lui Mihai Cimpoi. Istoricii literari devin uneori factologi, dar puțini au ca Ioan Adam în aceste studii îndemânarea de a face documentul incitant, pentru că le lipsește vocația epică. „Imaginația” critică funcționează prin asamblarea informațiilor și expunerea lor cu o scriitură personală, ca o formă generală de critică, faimoasa convingere călinesciană, integrând individualitatea (ireductibilă) într-un anumit mediu. Repet, fără să literaturizeze. Omul are echilibru și tact.

Special despre critică și critici autorul *Planetriului*, l-am numit pe Ioan Adam, a selectat nume și texte sub titlul *Planeta criticilor*. Fără a fi impresionist în accepția inițială a termenului, autorul are capacitatea de percepție estetică și pe aceea de expresie, evidente chiar și dintr-o simplă privire a titlurilor: *În bătaia vântului, Arhivele Golgotei, Pe Bahlu în jos, Firul și cheia, Peștera lui Eol, Cavalerul ironicele figuri, Cartea nunților, Sisif pe colinele singurătății, Un Eckermann de cursă lungă*. Dimitrie Vatamaniuc, „patriarh al istoriei literare românești”, e „cârmaci și prim matelot pe «Arca Eminescu»”, editorul „l-a înghițit” pe critic, dar i-a dat și o specială notorietate. *Cronica în travesti* este Alex. Ștefănescu, deghizat în memorialist. Comentariul lui Ioan Adam e din 1981 și vorbește de un „impresionist incurabil”, care „n-are fetișul criteriilor, utilizându-le ad-hoc, cu nonșalanță cu care o femeie cochetă își asortează culorile toaletei”. Acesta scrisese cum „criteriile se subordonează gustului și diferă de la caz la caz”. Mircea Iorgulescu are un program critic coerent și, totodată, îl însoțește „mobilitatea privirii, curiozitatea necomună, liber convertibilă spre varii naturi literare”; „Foiletonist tăios și exersat criticul nu se abandonează unui aburos impresionism (ceea ce nu înseamnă că tăgăduiește virtuțile impresionismului), ci își subsumează intuițiile unui program destul de elastic în articulațiile lui pentru a evita riscul fatal al dogmatismului”. În alt loc se întreabă dacă subiectivitatea trebuie exhibată („lecturi infidele”, „lecturi subiective”, „lecturi sincere”), în fond o redundanță, căci „orice literat este subiectiv – criticul și istoricul literar nu fac excepție –, așa că și obiectivitatea (înșușire esențială a criticului după Lovinescu!) nu poate însemna decât minima subiectivitate”. Excluzând ce e de exclus, se poate spune în legătură cu Ioan Adam: *De te fabula narratur*.

Dacă avem în vedere și selecțiile cronicilor consacrate literaturii de ficțiune, 26 la număr, „figura” criticii lui Ioan Adam se definește, odată în plus, ca fiind în spiritul „criticii totale”: modernă, dinamică, precisă și senină.

Constantin TRANDAFIR

Erată: Criticul Adrian Jicu e autorul cărții de debut *Dinastia Sanielevici*.

ZIGZAGURI

Jurnal din anii '90 (V)

La „Canarul frizat”

N-am rezistat tentației și am trecut pragul expoziției „Păsări exotice cîntătoare și de ornament”, deschisă de Vivariu într-unul din holurile Teatrului Bacovia. Declinându-mi orice pricepere în materie de păsăret, l-am rugat pe organizatorul ei, Valentin Lupu, să-mi spună care e exponatul cel mai valoros. „Canarul frizat”, mi-a răspuns. Într-adevăr, penele acestuia par pieptănate, în mici ondulații, de o mină foarte pricepută. O altă raritate o constituie „perușul cu cap negru”. Cu fiecare nouă informație, totul devenea pasionant: iată păsări originare din Japonia, Australia, America; unele se remarcă prin coloritul lor superb; altele prin „obiceiuri” (gureșe sau sfoase, pofcioase ori indiferente față de hrană, excitate sau plictisite de curiozitatea publicului etc.), câteva aparținând unor specii amenințate cu dispariția. Apropo de plictiseală, durata optimă a unei astfel de expoziții – mi s-a precizat – e de o săptămână. După aceasta intervine oboseala, ce merge uneori pînă la epuizare.

Licență

Ion I. Brătianu a caracterizat, la începutul săptămînii trecute, în Parlament, Guvernul Roman drept „cel mai păgubos guvern pe care l-a avut vreodată spațiul mioritic”. Apreciez schimbarea de ton a liderului Uniunii Brătianu, care iese din cînd în cînd de la remorca Puterii, nu însă și cunoștințele sale de filosofie a culturii. La Blaga, cel care a creat termenul de „spațiu mioritic” el înseamnă „spațiul-matrice sau orizontul inconștient specific”. Așadar, e vorba de o categorie stilistică, nu de una istorico-geografică. Spațiul mioritic n-are capitală, nu se împarte în județe, și nici nu intră în sfera de acțiune a guvernelor.

Imprudență

În conferința de presă de săptămîna trecută (3-10 mai 1991), Bogdan Baltazar, purtătorul de cuvînt al Guvernului, a încercat o analogie pe care o voia a fi de efect. Ceea ce se întîmplă acum, cînd criticile la adresa înalților demnitari s-au îndeșit și au devenit tot mai impetuoză, ar semăna, după opinia sa, cu momentul (datarea lui a fost lăsată pe seama noastră) în care, cuprins de amărăciune și, poate, dezgustat, Nicolae Iorga a spus în Parlament: „În această țară, domnilor, orice flăcău, dar orice flăcău, mă poate judeca”. Analogia de care Bogdan Baltazar părea atît de mîndru ar fi fost concludentă dacă în Camere și în Guvern ar exista, pe lîngă mulțime de „flăcăi”, personalități comparabile cu autorul *Bizanțului după Bizanț* și al *Sfaturilor pe întunec*. Se pare însă că domnul purtător de cuvînt a pierdut din vedere o atare exigență.

Ion Rațiu la „Azi”

Dintr-un reportaj TV am aflat că, între participanții la festivitatea luării din moț a ziarului „Azi” a fost și Ion Rațiu. Văzîndu-l, m-am gîndit instantaneu la Petre Carp și la Iuliu Maniu care, chiar dacă ocazia le-ar fi cerut-o, ar fi avut tăria să refuze, considerînd-o inutilă, o asemenea „politețe”: unul la vreo festivitate a „Românului”, celălalt la a „Ordinii”. Probabil însă că reprezentantul PNȚ-CD se conduce după alte modele, necunoscute mie. Numai că încercînd să ilustreze tiparul „fair”, Ion Rațiu devine derutant. Unii presupun deja că a devenit supporter al lui Petre Roman.

Adio!

Ceea ce încă părea de necrezut în urmă cu o lună s-a produs: revista „Lettres soviétiques”, veche de aproape șazeci de ani (vreo 15 din aceștia i-am fost cititor), și-a întrerupt apariția. Ultimul ei număr (384/1990) e consacrat integral centenarului nașterii lui Boris Pasternak, laureat al Premiului Nobel (1958).

Răbdarea lui Havel

La Editions de l'Aube din Paris a apărut, de curînd, prima biografie a lui Vaclav Havel, scrisă de Eda Kriseova, prietena literară și consiliera celui ce e actualmente președintele Republicii Ceho-Slovacia. N-am citit întreg volumul, ci doar un fragment, substanțial, reprodus în „Lire” (iunie 1991). Înainte de orice, biografia aceasta e o carte despre intelectuali: membrii familiei, colegi și prieteni de-ai lui Havel. Climatul și natura relațiilor sînt specifice. Personalitate puternică, Havel e un monument de răbdare și politețe. Ca disident, a suportat toate tracasările cu un calm imperturbabil și fără să-i urască pe cei ce-l supravegheau. „O Tatra era staționată fără întrerupere în fața casei, niște bărbați erau așezați în interior și nu pierdeau din priviri poarta. Dacă Vaclav urca în mașină, ei demarau; dacă el mergea pe jos, dacă lua metrour sau tramvaiul, avea întotdeauna două persoane în spatele lui. Nici cînd era la prieteni, polițiștii nu-l slăbeau; dacă trebuia să telefoneze dintr-o cabină, ei ascultau la ușă, iar în ghișeele poștale, avea mereu pe cineva care-i privea peste umăr, să vadă cui îi trimite scrisori. Următorii erau toți în contact prin *talkie-walkie*. Se așezau aproape de el în hanuri, cafenele, taverne, intrau după el pînă și în saună”. Cu totul altfel a reacționat prietenul lui Havel, Iulius Tomin. Cînd era supravegheat, acesta făcea jogging, uneori pînă și 18 kilometri pe zi, fapt care îi enerva la culme pe polițiștii obligați să alerge în urma lui. În cele din urmă, Tomin a fost constrîns la exil. Scriitorul Havel – relevă autoarea – are simțul concretului foarte dezvoltat. Pavel Landovsky, un alt prieten al său, susține că era mai mîndru de gardul din leături făcut la casa de vară din Hradecek (în apropierea Pragăi) decît de oricare dintre piesele sale. „Leăturile sînt perfect alinate, ele amintesc poemele grafice pe care le alcătuiam odinioară la mașina de scris. [...] Gardul său seamănă cu o bibliotecă”. Îl preocupa pînă și în închisoare, de unde îi scria soției, Olga, să-l revopsească. Biografia Edei Kriseova poate da, cred, un răspuns și la întrebarea care frămîntă pe mulți români: de ce nu avem un Havel?

5 în 1

Itinerată acum prin provincie (Bîrlad, Bacău), retrospectiva Paul Neagu (artist plastic care trăiește de aproape două decenii în Anglia) constituie o utilă introducere în atelierul de creație al unui spirit ingenios și neliniștit: pictor, sculptor, grafician. Această veritabilă polivalență i-a inspirat, pe la mijlocul anilor '70, ideea de a-și prezenta lucrările sub eticheta unui fictiv „grup de artă generativă”, compus din „five artists concerned with open-axiomatic art-form”, între care și un poet. Autoevaluarea mi se pare exactă, căci felul de a gîndi al lui Paul Neagu este extrem de complex și are, într-adevăr, mai mult de un element comun cu poezia. Capacitatea de a descoperi metafore, natura anumitor motive, calitatea literară a unora dintre titlurile lucrărilor sale sînt caracteristice creatorilor din acest gen. Susținînd, de pildă, că se poate asculta „cîntarea formei în spațiul tăcut al sculpturii”, Paul Neagu (prieteni, cum rezultă din cîteva dedicații, cu poetul Cristian Simionescu) atestă nu numai o neobișnuită acuitate a percepțiilor, ci și un dar al formulărilor sugestive. Ce fel de artist e Paul Neagu? Un constructivist trecut prin „literatura absurdului” și structuralism, fapt evident atît la nivelul viziunii, cît și al mijloacelor, preocupat de „responsabilitatea formei” și de „demnitatea materialului”. În ipostaza de sculptor (mai ales), apare dublat de inginerul din el, înclinat să descopere „hyphen”-uri, adică „trăsături de unire”, relații geometrice, peste tot, chiar și pe propriul chip. Impresionante ca dovezi de mobilitate intelectuală, de pasiune a experimentului, de precizie în execuție, ciclurile sale „Mușcătura orbului”, „Stațiuni catalitice”, „Alergătorul pe muchie” vorbesc despre un artist capabil să genereze forme, să se înnoiască și să-și trăiască ideile. Contrazicînd vechea butadă despre mediocritatea intelectuală a pictorilor, Paul Neagu se revelează, prin tot ce face și prin tot ce spune, un plastician inteligent, un „cap teoretic”. Aceasta și explică reușita sa profesională într-o lume în care integrarea celor din Est nu e chiar lesnicioasă.

Expoziția Vasarely

Luni am asistat la deschiderea expoziției „Vasarely”, un veritabil eveniment pentru orașul nostru. Ea prezintă 118 lucrări ale celebrului pictor francez de origine maghiară (cu ascendenți în Tg. Secuiesc). Octogenar azi, Victor Vasarely a devenit un nume de referință încă de la mijlocul anilor '50, cînd arta europeană se afla în fața unui proces de „mutație a semnului”. Un inovator, el anunță, în termeni

de manifest, apodictici, dispariția treptată a picturii de șevalet, înlocuirea acesteia cu o artă dinamică și sintetică. Era epoca discuțiilor despre efectul alienant al mediilor industriale, uniformizate, despre necesitatea umanizării și estetizării ambientului. „Visez o artă socială”, declara Vasarely, adică una care să iasă din muzee, să poată fi masificată. Dezideratul său era îmbinarea picturii cu arhitectura, crearea de „orașe colorate”, implementarea în spațiile publice a unor obiecte estetice cu puternic impact psihologic și intelectual. Posesor al unei viziuni și al unei tehnici noi, Vasarely, teoretician al cinetismului, întemeietor al op-art-ului, și-a ilustrat principiile printr-o mare producție de lucrări, răspîndite între timp pe aproape toate meridianele. Cele care au ajuns în expoziția la care am fost aparțin colecționarului Tibor Csepei, muzician și interpret, autor a numeroase culegeri și metodici de specialitate, cu circulație în Europa și țările maghrebiene. Prezent la vernisaj, el a făcut o expunere succintă dar convingătoare a demersului artistic al lui Vasarely, cu care este prieten, și a semnificațiilor operei acestuia. Deosebit de utile mi s-au părut informațiile de ordin tehnic, care facilitează înțelegerea multiplicității și varietății formelor create, cu precizie inginerescă și – cum s-a observat – cu vibrație, de acest reformator al picturii contemporane. Deși intrate în istoria genului, seriile și ciclurile de „Arlechini”, „Zebre”, „Photographisme” constituie încă motive de surprindere și un excelent prilej de a reflecta la inepuizabilele resurse ale inventivității artistice.

Paranoia

Greșesc cei care, sub diverse pretexte, refuză să citească articolele lui Eugen Barbu, scriitor și publicist inconfundabil. Se privează de niște lecții gratuite de stil, ba uneori și de cunoașterea anumitor adevăruri. În ceea ce mă privește, mărturisesc că prizez mai rar considerațiile sale naționaliste, în schimb cred că, în chestiunile sociale, autorul *Prințelului* vede, nu o dată, bine lucrurile. „S-a ajuns – observa el recent în «Națiunea» (nr. 38) – la forme paranoice în materie de ocuparea unor locuri bine retribuite, dar cine le obține va trebui, zicem noi, să producă dovezi că le merită. Pentru că, spre stupefacția noastră, s-a ajuns la imposturi de neîngăduit. [...] Pregătirea precară nu mai contează. Contează care vine primul mai în față, care ia mai repede caimacul, cum se zice, cu gura pînă la urechi, pozînd în erou pe baricade”.

Totul este posibil

Întrebat de un redactor al săptămînalului clujean „Nu” (nr. 54/1991) dacă crede că „este posibil ca, într-un viitor apropiat sau mai îndepărtat, Petre Roman să redevină prim-ministru”, Corneliu Coposu, președintele PNȚ-CD, a dat următorul răspuns cumpătat și ferm, din care se vede clar perspicacitatea sa în evaluarea situației politice interne: „În România totul este posibil. Nu există nici un fel de manifestație insolită care să poată fi concepută și să nu fie realizabilă. Fără îndoială că dl Roman se prevalează în mod cu totul artificial de obligația lui de a-și întrerupe guvernarea datorită unui pretins puci comunist. Este una din inscenările și gogorițele cu care ne-am obișnuit. Fără îndoială că intenția dînsului este de a reveni cu puteri sporite pentru a asalta din nou puterea executivă, poate chiar președinția. Cred că fostul prim-ministru va trebui să suporte toate consecințele nereușitei guvernamentale și ale falimentului în care a adus țara”. De aceeași părere e și colonelul în rezervă Iordan Rădulescu, șeful unui departament al SRI, intervievat de „Academia Cașavencu” (nr. 3/1991): „Roman a reușit să distrugă într-un an ce n-a reușit comunismul în 45. Lumea a crezut că dacă știe 5 limbi străine, gata, e bun. Eu cred că nici Zaroni [ministru pe timpul lui Petru Groza] nu reușea așa performanță, deși, ce-i drept, avea avantajul de a fi analfabet. Dar, apropo, dl prim-ministru, la desfacerea contractului de muncă, nu trebuia să predea materialul din dotare? N-am văzut nici un bilanț. După mine, ar trebui să predea și locuința”. Aparent mai îngăduitor decît colonelul e Nicolae Manolescu, președintele Partidului Alianței Civice. În săptămînalul clujean citat (nr. 55/1991), acesta admite, cu nelipsitu-i zîmbet subțire, că „Dacă Petre Roman va fi în stare să-și folosească tot farmecul său personal, mai ales la doamne, va face un partid – nu știu dacă va fi feminin, romanian sau altfel – dar va face”. Același lucru cred și eu. Iscusit „vînător de căprioare”, „liderul național” poate!

Constantin CĂLIN

Interviul Acoladei: BUJOR NEDELCOVICI

„Sunt un copac cu rădăcinile în cer și cu crengile spre pământ”

Pentru ca viața să se transforme în destin

„Într-o dimineață umedă, o siluetă zveltă, fără vârstă, înaintea cu mersul egal, pe una dintre străzile patriarhale trezite brusc de țipătul unei păsări necunoscută. Tufele cu flori mărunte, fără glorie, scot capul dintre grilajele vechi și împărtășie în jur o lumină difuză. Bărbatul trece pe lângă un chioșc de ziare, apoi cumpără câteva fructe de la taraba unui arab bătrân. Să fie unul dintre acei oameni pe care Parisul, cum scrisese cândva Dostoievski, se străduiește să îi facă fericiți?... Așa ar putea începe o proză naivă despre tine, Bujor Nedelcovici, [un joc, nu?] în anul care pune unul lângă altul cei doi de 7 din existența ta.

Într-un interviu, în 1991, la Lyon, revăzându-ne după plecarea ta din țară, ți-ai descris astfel identitatea: de origine, de naționalitate, de profesie – scriitor. Din Est m-am grăbit eu sa adaug atunci. O singură patrie are, însă, cel care scrie: literatura [iar fac curte, cum vezi, „limbii de lemn”].

Cum îți apare azi personajul autor pe care îl cunoști cel mai bine?... locuiește la Paris de aproape 3 decenii împreună cu soția și cu fiul său, dar vine la București cam de două ori pe an?

Portretul este frumos, dar oare sunt eu, am fost eu acela?! Au trecut anii, au apărut pe obraz semnele timpului. Acum a sosit vremea bilanțului și trebuie să trag o linie pe sorocul vremii și să aflu dacă am fost cu adevărat „de origine, de naționalitate, de profesie – scriitor”. Nu sunt Ulyse care s-a întors în Ithaca pentru că îl aștepta Penelopa. Poate sunt un métèque care la greci era străinul. Femeile, sclavii și cei care aparțineau altor naționalități nu aveau dreptul de a vota. Eu am dreptul să votez aici și acolo, dar nu votez cu nimeni. Uneori vorbesc în Agora de aici și acolo și nu-mi țin gura... și nici condeiul. Este adevărat că un scriitor are o singură patrie: literatura. Și un singur crez: libertatea de a gândi, de a scrie, de a vorbi. Dar m-am întrebat de multe ori, ce au făcut ei din patria mea imaginară și ce am reușit să fac eu pentru ca viața să se transforme în destin?

De ce nu au fost invitați Paul Goma, Dorin Tudoran și Herta Müller

Ai participat în primăvară la Salonul de Carte de la Paris, alături de un număr consistent de scriitori români. O sută. Din toate generațiile. România a fost invitata de onoare. Cum caracterizezi „la rece” acest eveniment, după ce a trecut rumoarea zilelor acelea de sfârșit de martie în care presa a trecut de la tonul blând la cel vehement?

În urmă cu câțiva ani, am visat că România va fi invitata de onoare la Salon du Livre. Iată că visul s-a realizat după 23 de ani. Prilej de bucurie și satisfacție că țara noastră este prezentă la acest salon internațional și că România are prilejul să se afirme pe plan literar și spiritual. Scriitorii erau destul de rezervați și parcă așteptau ca celălalt să se îndrepte spre ei. Am fost invitat la două mese rotunde unde am discutat despre diverse probleme, una dintre ele fiind aceea a exilului. Am remarcat mulți scriitori din țară, dar m-am întrebat de ce nu au fost invitați Paul Goma, Dorin Tudoran și Herta Müller. Poate au deranjat... înainte și după. Eu însumi am fost invitat după ce am semnalat insistent absența mea de pe lista invitaților. Poate am deranjat și eu!...

Dar marea satisfacție a fost că volumele scriitorilor români – în franceză sau în limba română – se vindeau. Urmăream cu plăcere că în dreptul casieriei era coadă și îi priveam pe cumpărătorii cărților cu interes și cu o imensă bucurie.

Se știe, însă, nu avem o librărie românească la Paris. Mai mult, nu avem o politică în domeniul culturii care să depășească bunele intenții și proiectele care, nu știu cum se face, nu se realizează. Poate a venit momentul să trecem de la declarații și instituții formale și să fim cunoscuți în mod real.

Și un roman poate ucide

Am fost pe cât m-am priceput un cititor al tău, în perioada în care ai publicat cărțile tale importante din perioada începutului: romanul „Ultimii”, „1970”, debutul tău, trilogia „Somnul Vameșului”...

Biografia ta nu era obișnuită. Trecuseși prin viață în zone de umbră. Ai avut meserii dintre cele mai dure precum un prozator american. Despre legătura între biografie și opera scrisă ai mai vorbit cu alte prilejuri. Merg acum mai departe, luând în considerație și cărțile pe care le-ai publicat în Franța și care au obținut distincții importante: „Zile de nisip”, „Dimineața unui miracol”, „Al doilea mesager”, „Provocatorul”.

Te recunoști în clasificările celor care au fost interesați de creația ta?

Am început să scriu pe șantierul de la Bicz unde plecasem să-mi „schimb dosarul”. Dar nimeni nu te învață cum să scrii un roman. Am schimbat de fiecare dată strategiile narative. Nu voiam să mă repet. Am debutat cu romanul „Ultimii”, iar cărțile care au urmat [toate] au înfruntat rigorile cenzurii. Amintesc aici câteva caracterizări: „Zile de nisip” (un fals roman cu accente politice), „Al doilea mesager” (un roman utopic), „Îmbălzitorul de lupi” și „Dimineața unui miracol” (cărți despre problemele exilului), „Cartea lui Ian Înțeleptul” (despre Mitul Christic), „Provocatorul” (roman a cărui atmosferă se prelungește în recenta apariție „Jurnalul unui cântăreț de jazz”).

În literatura română nu au fost prea numeroase romanele utopice. Îmi amintesc cu plăcere de „Biserica Neagră”, cartea lui A. E. Bakonsky, difuzată la postul de Radio „Europa Liberă”. „Al doilea mesager” a fost comparat în cronicile din Occident cu cărțile unor Huxley, Orwell și Zamiatin.

Nici romanele despre exil nu au fost prea numeroase în literatura română, deși tematica este extrem de interesantă. Am ținut mai multe conferințe în Statele Unite, Franța, Canada și la Teatrul Național din București pe aceasta temă. Literatura despre exil (teritorial, spiritual, voluntar, involuntar, filozofic) a început cu Ovidiu. O impresie puternică mi-a lăsat cartea „Réflexion sur l'exil” de Edward W. Said. Amintesc și cele trei volume „Jurnal de exil” în care am inclus articole de presă, scenarii de filme, polemici...

Flaubert era de părere că poziția naratorului în roman trebuie să fie „impersonală”. Cu timpul, a apărut literatura autoreferențială, o alcătuire hibridă între autobiografie, confesiune și roman. Scriitorul este narator, personaj și autor. Cel care a inventat acest tip de roman este Serge Doubrovski, care a scris romanele „Fils” și „Amour de Soi”, în care vorbește despre relațiile intime cu Berenice. În „Le Livre Brisé” el scrie despre o tânără austriacă vulcanică pe care o obligă să citească romanul. Când a ajuns la capitolul Beauveries a băut o doză mortală de vodcă și a murit. Cum vezi, și un roman poate ucide.

Vreau să uit

„Nu am trecut, nici amintiri, mi-am pierdut chiar și numele”, spune personajul cărții tale ultime în primele pagini. Ocolesc prejudecata echivalențelor între ceea ce trăiește un scriitor pe de o parte și ceea ce scrie, pe de altă parte.

Și totuși, Bujor, te mai întorci într-un timp ocrotitor pe care ai vrea să îl retrăiești?

Nu, nici vorbă, nu mă întorc în trecut. Recent am fost invitat la Liceul I.L. Caragiale din Ploiești, la o întâlnire cu foștii mei colegi. Prea multe amintiri... la fiecare colț de stradă îmi spuneam: uite, acolo s-a întâmplat.... Dacă cineva nu a avut o copilărie sau o adolescență fericită, va trebui să o inventeze. Și eu, de fapt, nu știu cum să-mi imaginez anii fericiți, petrecuți acolo?!

Am vrut să scriu o biografie care ar fi început în perioada școlii primare petrecută în plin război. Dacă aș fi continuat, ar fi fost o indecență. Strigăt fără lacrimi! Nici eu nu pot să cred că am trecut prin atâtea încercări și că, după război, toată familia a fost distrusă în numele unei concepții emise de niște sclerați. O „teologie a terorii” care a păstrat sfinți îmbălsămați și după ce au fost declarate o sută de milioane de victime în imperiul comunist. Prin

scris, mi-am luat [poate] revanșa pentru toată suferința suportată de familia mea. Lumea aceea este în cărțile mele. Nu am dat-o uitării...chiar dacă... vreau să uit... Mai bine să ascultăm muzică de jazz, să-i auzim pe Ella Fitzgerald, pe Louis Armstrong... așa cum face personajul din romanul meu „Jurnalul unui cântăreț de jazz”.

Interzis de Ceaușescu

Ai avut „onoarea” de a fi pomenit și, apoi, interzis chiar de Ceaușescu. Într-o plenary celebră, la Mangalia, el a povestit și infierat filmul „Faleze de nisip”, regizat de Dan Pița, după un scenariu al tău. Episodul acesta și cel al „cenzurii” de la Cartea Românească au fost hotărâtoare pentru gestul tău de a părăsi țara, în pragul vârstei de 50 de ani. Care a fost prețul?

Da, am avut „onoarea”, cum spui tu, ca la Mangalia, în 1983, „geniul carpatin” să se refere la filmul adaptat după romanul meu „Zile de nisip”. Era prima dată când dictatorul se referea la o operă de artă. Furios, spumegând, bălbăindu-se, a acuzat filmul și pe cei care l-au produs, apoi a trasat sarcini, a dat indicații și a încheiat, în cele din urmă, cam așa: „să le spuneți scenaristului și regizorului că eu mă întâlnesc cu zeci de tineri, dar nu am întâlnit nici unul care să semene cu cel prezentat în film”. Ei! Aceasta era „onoarea” ce mi se făcea. Nici astăzi nu pot să îmi rețin, în amintire, acel zâmbet trist.

Vreme de doi ani Editura Cartea Românească a refuzat să-mi publice romanul „Al doilea mesager” pentru că nu am acceptat nici o modificare impusă de cenzură. Am trimis manuscrisul pe căi clandestine la Paris. A fost publicat de Editura Albin Michel și a primit Premiul Libertății acordat de PEN Clubul Francez. Atunci s-a declanșat procedura obișnuită de urmărire, ascultare a telefonului, violare a corespondenței... Am fost scos de la Almanahul Literar și de la Asociația Scriitorilor din București.

Înainte de a pleca din țară, am încercat o ultimă șansă. Am vrut să public volumul de nuvele „Oratoriu pentru imprudente”, dar m-am lovit de aceeași cenzură, de același censor...

Toate obstacolele de-a lungul vieții au fost, până la urmă, benefice, pentru că am reușit să transform o non-șansă în șansă, și să-mi construiesc destinul care acum, după trecerea timpului, începe să se contureze.

Am rupt toate albumele familiei

De la geamurile camuflate ale locuinței tale din Strada Apolodor, fotografi ai buldozerele care dărâmau fără milă biserici, străzi, case din București. Ai riscat iar...

Fotografiile pe care le faceam pe ascuns când se demolau bisericile din Cartierul Antim (Biserica Mihai Vodă, Biserica Albă Postăvaru), casele, vilele, au fost pentru mine un exemplu că nu am acceptat cu supunere tot ce se petrecea sub privirile mele. Mi-am manifestat prin fotografiile făcute revolta, protestul. Am trimis fotografiile pe căi clandestine în Franța, la o Asociație pentru Protecția Patrimoniului Arhitectural, care a declanșat o mișcare de protest și apariția unor memorii semnate de mari personalități, printre care și Eugen Ionescu. Am publicat mai târziu un album cu fotografiile de atunci (în „Lectorul de imagini”) pe care le-am însoțit cu scurte istorii despre palatele regale și prezidențiale din Europa.

Nu mă întorc acasă decât cu ocazia târgurilor de carte în care îmi prezint cărțile publicate. Și, uneori, în vacanțe.

În noaptea dinaintea plecării [3 ianuarie 1987], am rupt toate albumele de fotografii ale familiei. Nu voiam să fie luate de Securitate sau de cei care urmau să intre în locuința mea. Atunci mi-am rupt definitiv toate rădăcinile pe care le-am întors spre cer. Sunt un copac cu rădăcinile în cer și cu crengile spre pământ... printre voi...

Un Jdanov la Paris

„Tigrul de hârtie”, cartea cu documente din dosarul tău de Securitate arată... cât de „interesant” erai pentru „organe”. Cât de greu este să desparți „istoria mare” de șirul întâmplărilor personale. Și, mai ales, ce consecințe nefaste aveau delatările prietenilor, minciunile, lașitățile. După atâția ani, sunt încă multe de spus și de așezat în lumina potrivită, cea care duce spre adevăr.

Ai reușit să te vindeci de rănile aceluia an?

Am făcut o mare greșală că am cerut Dosarul de Securitate (800 de pagini). Dar așa am scris despre

Femei albastre de Gheorghe Crăciun

Discuția de acum un secol privitoare la utilitatea publicării ineditelor lui Eminescu avea în vedere, în *subsidiarul* ei, de fapt, destinul manuscriselor tuturor scriitorilor importanți, pe care aceștia nu le-au publicat în timpul vieții lor. Fie din cauză că nu au fost finalizate, fie că ei înșiși nu au fost mulțumiți de calitatea producției literare în sine a acestora. Sub diverse forme și la diverse intensități, discuția s-a prelungit până în zilele noastre și cred că, tacit, ea ne-a urmărit în toate demersurile de evaluare și reevaluare a moștenirii literare aparținând tuturor momentelor din evoluția scrisului românesc. Asupra acestei chestiuni am încercat să reflectez citind romanul inedit al lui Gheorghe Crăciun, *Femei albastre*, publicat acum la Editura Polirom (Iași, 2013), pe care îngrijitoarea ediției, distinsa doamnă Carmen Mușat ni-l propune pentru a întregi o operă de real impact în conștiința cititorilor de azi (în special prin *Frumoasa fără corp*, 1993, *Mecanica fluidului*, 2003 și mai ales *Pupa russa*, 2004), ce s-a frânt mult prea repede, prin dispariția dintre noi a prozatorului (de altfel și un excelent eseist și teoretician literar, profesor la Universitatea din Brașov). „În computerul lui Gheorghe Crăciun – ne sunt date lămuririle necesare – într-un folder intitulat «blue_s», există două fișiere cu titlul «Femei albastre» – unul modificat ultima oară în 8 mai 2005, are 261 de pagini și, pe pagina de gardă, o singură mențiune, cea a datei – 2004; celălalt, modificat în 27 iulie 2006, poartă mențiunea «roman ok», are doar 242 de pagini”. În *apendicele* substanțialului studiu introductiv, sunt înseilate și câteva referiri ale autorului, la romanul la care lucra, în interviurile date precum și câteva fragmente dispartate pe care romancierul le avea în vedere pentru topirea lor, eventuală, în corpul narațiunii, la locurile numai de el știute cu adevărat. Că acest roman a fost întrerupt cu bună știință, ne-o dovedesc câteva mărturii ale autorului însuși: „...pentru că am apucat deja să public unele secvențe din romanul *Femei albastre*, voi spune că acest roman neterminat încă e ultima mea carte de proză. Nu mă grăbesc s-o termin, probabil nici nu cred prea mult în ea. E o carte prin care am încercat să mă relaxez (...) Acum am abandonat totul și încerc să pun la punct câteva cărți de eseistică și critică...” (Interviul a fost publicat în *Bucovina literară*, în 2006). E, așadar, un roman... de

tot ce am găsit acolo („Un tigră de hârtie. Eu, Nica și Securitatea”). După ce am citit dosarul de mai multe ori, am fost extrem de tulburat. Timp de doi ani am încercat să vorbesc cu cei pe care i-am găsit acolo ca delatori. Nu îmi venea să cred și aveam impresia că Securitatea îmi joacă o farsă pentru a mă conduce în direcții greșite. Nici unul dintre prietenii și colegii mei scriitori nu au recunoscut. Am așteptat doi ani. Știam că este dificil să îți recunoști ticăloșia. Dar ce m-a surprins este că anumiți colegi scriitori au luat apărarea unuia dintre delatori invocând argumentul că, de fapt, nu a fost vorba despre un angajament. Puteai să dai o informație fără angajament și fără să semnezi declarația... Am fost denigrat, insultat, defăimat. Am avut parte de cele mai diverse calificări: „un procuror al națiunii române”, „un Jdanov la Paris”, „un masochist” și multe altele. Am zămbit și am agățat aceste invinuirii ca pe niște decorații prinse pe reverul hainei. Am fost chemat la judecată de Comisia de Onoare a Uniunii Scriitorilor. M-am prezentat, polemicele au continuat cu cei care susțineau teoria „disocierii dintre etic și estetic”... Numai opera urma să rămână de-a lungul timpului. Era încă o justificare a compromisului pe care scriitorii l-au făcut cu vechiul regim. Iarăși un zămbet...

A fost o perioadă în care am regretat că am intervenit în asemenea polemici. Acum, odată cu trecerea timpului, nu-mi pare rău că nu mi-am dezis poziția mai veche de revoltat, de protestatar. Nu mi-aș fi iertat niciodată, poate, tăcerea...

Despre viitor

Am convenit, Bujor, să amănăm dialogul nostru despre piața de carte din Franța, despre francofonie. Dacă ai încercat să uiți o parte dintre legăturile tale cu propriul trecut, deși mă îndoiesc că vei reuși asta vreodată, aș vrea să vorbești, în încheiere, despre viitor, despre fiul tău.

Fiul meu se numește Grégoire (același nume l-a purtat bunicul, tatăl meu, fratele meu și eu). Este student la Drept și Finanțe, la Sorbona. Joacă rugby și iubește muzica. O să vină la vară în România împreună cu alți zece colegi, pentru o scurtă vizită. Și în plus... vorbește românește fără accent și folosește chiar cuvinte în argou.

Dragă Lucia, îți mulțumesc că mi-ai dat prilejul să mă stăm încă o dată de vorbă. Numai bine. Și eu mulțumesc revistei care găzduiește acest interviu.

Interviu realizat de

Lucia NEGOIȚĂ

divertiment, asupra căruia Gheorghe Crăciun însuși avea îndoieli („Nu știu dacă această carte va fi mai bună decât celelalte, dar ea mă obligă la o experiență nouă și asta mi se pare deocamdată de ajuns” – v. interviul din *Vatra*, 2005), dar care merită, nici vorbă, atenție, chiar dacă după ce l-ai terminat de citit te întrebi dacă nu cumva ar fi fost mai bine să rămână acolo, în folderul acela al computerului. Numaidecât însă îți răspunzi: categoric nu. Pentru că reprezintă experiența unui scriitor care a impus în peisajul literar actual, la noi, o anume modalitate de a scrie proză... de actualitate, și din această perspectivă, cercetarea *laboratorului de creație*, cum se spune, al romancierului devine oarecum obligatorie.

Femei albastre – spune Carmen Mușat – este „înainte de toate, o narațiune centrată pe capacitatea exploratorie a simțurilor: polifoniile simțurilor, ca și polifoniile limbajului reflectând, în viziunea lui Gheorghe Crăciun, polifonia vieții”, „o explorare a indicibilului, a pluralității obiectelor și limbajului, o investigație narativă a stărilor de spirit, a sentimentelor, gândurilor și dramelor ce definesc existența umană”. Aprecierea este exactă, numai că un asemenea tip de investigație îl regăsim în demersul unui mare număr de alți scriitori de la noi și de aiurea. Important e de văzut prin ce se definește, prin ce se particularizează aici Gheorghe Crăciun.

Eroul romanului, povestitorul, cel ce își *rememorează* („să rememorez trecutul apropiat”) viața prezentă, dintr-un... unghi mort al existenței sale („Eram un om ca oricare altul. Crispat de proasta funcționare a propriei sale ființe, orbit de momentele de sterilitate ale vieții, gata oricând să abandoneze totul și să devină un umil secretar de primărie de la țară”) este, în felul său, un însingurat, un deusolus mai degrabă, care caută să-și refacă – fără a ști exact cum – viața ratată în plan sentimental, familial („În ziua în care Melania mi-a spus că vrea să mă părăsească, am făcut o criză romantică /.../ Aveam o părere atât de bună despre mine, mă consideram un bărbat atât de demn de respect, mi se părea că sunt un mascul atât de rar, încât am rămas pur și simplu cu gura căscată în fața ei, ca unul care și-a pierdut darul vorbirii /.../ Nu m-am căsătorit dintr-un capriciu. Când m-am hotărât să o fac, eram deja un bărbat cu capul pe umeri, mă pregătisem de multă vreme pentru această formă de plăcută resemnare. Și când colo? După nici zece ani nevastă-mea mă părăsea ca și cum decizia ei ar fi fost cel mai normal lucru din lume. Se îndrăgostise de unul mai tânăr și gata”) și care nu-și află rostul, locul și sprijinul nici în viața socială a unei țări aflate și ea într-o anume deingroladă, atât înainte cât și după evenimentele din decembrie 89 („În România mea oamenii scuipau la fel ca și înainte pe unde se nimerea, mergeau la fel ca înainte pe asfaltul degradat al trotuarelor, injurau la fel. Își spălau rufe și le întindeau pe balcon, în aerul de silicon al cartierului”, iar în altă parte: „În România nu se mai putea trăi. Ne omorau prețurile. Ne scârbeau scandalurile politice. Ne revoltau fetițele în fundul gol care făceau pe cântărețele /.../ Mă săturasem de roșiile importate din Turcia, de ceapa olandeză și de țelina belgiană. În România nu mai puteai să cumperi din magazin un măr adevărat. Țara era pe ducă, am tras concluzia și ei n-au încercat să protesteze”). Inițial profesor, apoi jurist, activând în cadrul unui barou de avocatură, încercând cercetarea științifică într-un institut de profil, plecat cu o bursă de studii în Austria (pentru prepararea unui doctorat), de unde revine, nu mai puțin plictisit de ceea ce face, intră în gazetărie și, în fine, își descoperă un sens în viață prin a scrie literatură, adică devenind scriitor („adevărata mea față de prozator”; „scriu și alunec într-un fel de spațiu paralel”; „să-mi expun cu aplomb moaca de prozator”). Iată o biografie ce poate acredita un personaj literar viabil, pe care Gheorghe Crăciun îl selectează din actualitatea României de azi (ca și de ieri), în care oamenii se caută pe sine, își caută sensul propriei existențe, raportându-se mereu la un context social în care își consumă pasiunile, eforturile de muncă (!) și nu mai puțin raportându-se la partenerii de viață (de obicei pasageri, aici) în sensul coabitării, împreună, alături („am continua senzație că trăiesc un happening. Orașul ăsta parcă face parte dintr-un film. Mă aflu pe un platur de filmare în care n-au început încă filmările. Trăiesc între decoruri. Oamenii de pe stradă fac figurație. Eu însumi mă prefac că pășesc /.../ Strada e prea stradă, până și noroiul din rigole prea seamănă cu noroiul adevărat. Oamenii sunt de ceară sau de cauciuc pânzat. Hainele lor imită calitatea hainelor adevărate. Chiar și atunci când rād ei, par să ascundă faptul că rād /.../ Totul e cinic, infantil și elegant”). În acest... labirint existențial, singurele repere ce par a-i da un echilibru veritabil sunt femeile („Sunt posesorul unei întregi colecții de femei. Mă întâlnesc cu ele zilnic”) și aceasta pentru că instinctiv caută a-și umple astfel golul produs în viața sa de soția pierdută („Eu voiam să mă răzbum pe fosta soție. Voiam să mă răzbum pe mine. Voiam să mă pedepsesc”).

Gheorghe Crăciun este un excelent investigator al detaliilor realității, atât ale celei obiective, ale anturajului (înțelegând aici și mediul pe care îl observă, printr-un soi de lupă deformatoare totuși, căci liniile conturilor acesteia sunt

adesea grotești) cât și ale celor ce țin de trăirile interioare ale eroului (eroul) pe care îl menține mereu într-o mișcare sufletească („Ămintiri, analize, exasperări”). El își conduce astfel personajul printr-o nesfârșită, parcă, tentație erotică provocată de nenumăratele femei pe care le întâlnește, în felurite împrejurări și instanțe, pe care le posedă sexual („nu puteam să scap de componenta sexuală”: „Privesc femeile cu mai mult detașare și nu mai sunt în stare decât de aventuri. E bine, e rău? Nici eu nu știu”) fără a avea ambiția unui Don Juan, căci el nu face nimic pentru a-și lărgi paleta victimelor, mulțumindu-se doar a le... recepționa și a le posedă „într-o mecanică sexuală mai degrabă mondenă decât pulsională”. Aceste *acuplări* sunt descrise cu meticolozitatea anatomistului, prozatorul mergând până la detalierea reacțiilor... biologice, a trăirilor... fiziologice, într-un soi de urmărire ritualică a senzațiilor posesiunii din timpul actului în sine, a partenerilor („am ajuns să descopăr că orgasmul Ondinei scotea întotdeauna la suprafața chipului ei și o componentă letală sau, mai degrabă, cataleptică. O vedeam cum începe să-și muște buzele uscate, asprite și subțiate de un fel de suferință zămbitoare care mie-mi era inaccesibilă. Îi descopream fața albită ca înaintea unui leșin și trăsăturile devenite rigide, străine. Stăteam deasupra ei sprijinit în palme și mă împingeam din ce în ce mai repede spre străfundurile sexului ei insuficient umectat, neprimitor și aspru. Voiam să-mi câștig energia inițială și urmăream fericit cum intram și ieșeam din cupa de gențiană cu petale groase, albastre și liliachii, a rușinii ei femeiești /.../ mă smulgeam din înclăștare pentru a-i arunca brusc picioarele peste umerii mei coborâți și a-mi înfunda fața, gura și limba în vâgăuna tivită de lucirea ațățătoare a părului publian. Încercam astfel s-o liniștesc, îi mângâiam cu bărbia clitorisul și pielea friguroasă de pe interiorul coapselor, îmi plimbam încet degetele peste tendoanele ei crispat, tremurătoare /.../ reveneam cu și mai multă îndărărire, într-un fel de sălbăticie a asaltului, ușurat mult acum de umezeala cu care limba mea îi învăluisese labiile turgescențe. Și poate că totul ar fi fost mai simplu de suportat și elanul meu s-ar fi consumat nestingherit dacă nu i-aș fi văzut maxilarele încordate, dacă nu i-aș fi auzit dinții scrâșnind /.../ Îi scormoneam mai departe despăciătura înfierbântată, ambiționat să mă topesc cât mai mult în această mișcare de dus-întors /.../ o lăsam să se liniștească, dar între timp sexul ei își pierduse suplețea de la început, pereții vaginului granulos se apropiaseră unul de altul ca un furtun contractat de frig. Și atunci îi redescopeream gura uscată, dinții reci, și mă repezeam asupra ei cu furie /.../ câteodată membrul meu zăvorât înăuntrul căldurii ei umede începea să-și piardă duritatea. Îl simțeam mic, chiricit, resemnat, aproape străin de mine, dar mâna ei se strecura speriată în jos, între picioarele depărtate, să-i pipăie rădăcina de mușchi, să mi-l mângâie și să mi-l răsucească în fel și chip, pentru a-și regăsi astfel și propria-i piele, partea interioară a coapselor. Se lăsa răpăită de acea dublă mângâiere, a falusului meu și a înghinariilor ei” ș.a.m.d.). Alte femei, alte descriții. Și totuși, narațiunea nu decade în pornografie. Există o anumită eleganță în descrierea acestor scene, care ar putea fi scabroase și vulgare dacă ar fi bravate cu ostentație. Dar Gheorghe Crăciun le subsumează analizei stărilor de abandonare de sine ale eroului, ca mod de existență. E un soi de sfârșeală, de lehamite în tot acest mare „spectacol al dragostei și al seducției”, pe care romancierul îl regizează cu conștiința sondării condiției derizoriului iubirilor ocazionale („banalitatea vieții”). Și totuși, limbajul devine prea adesea vulgar în cinismul scontat al comentariului epic („de futut, doar vinerea și sămbăta, joia ies pe la baruri...”; „pe ăștia îi doare în pulă. Nici de futut nu mai sunt buni...”; „Le mănâncă, dragă, în pizdă, dar nu se lasă” etc, etc, etc).

Galeria portretelor pe care le face Gheorghe Crăciun unor Ada, Stela, Iasmina, Cora, Ondina, Dani ș.c.l. este remarcabilă și dă măsura calității epice a intenției prozatorului de „citire a fizionomiilor celor care mă înconjoară”. De subtilă perspectivă iluzorie a idealului de feminitate al eroului este și repetata trimitere, ca într-un leitmotiv, la actrița de cinema Nicole Kidman, pe care acesta o iubește în purul său imaginar, de altfel intangibil.

Romanul *Femei albastre* de Gheorghe Crăciun, rămas nefinisat, în manuscris (din păcate), al cărui final îl putem doar bănuși, dacă ne luăm după una din însemnările sale („Naratorul devine șeful casei de avocatură. Își pune pe perete un tablou de Van Gogh. Din când în când se pierde în acel peisaj. Pe fondul ăsta se termină cartea”) fără puțința de a înțelege, totuși, adevărata miză ideatică a acestuia, se prezintă ca un exercițiu de evadare stilistică, într-o zonă a promiscuităților (cotidiene) erotice, așa cum făcuse cândva și Apollinaire în romanele sale porno-parodice, provocându-și astfel cititorii și demonstrând, prin elevația scriiturii, tocmai condiția intelectuală a prozatorului de rang, autentic, pe care l-am cunoscut.

Constantin CUBLEȘAN

ITINERARIILE PLASTICE

Lumina lui
Caravaggio

Dacă acum, la mai bine de patru veacuri de la nașterea sa, s-ar spune despre Michelangelo Merisi da Caravaggio doar atât, că este un *pictor al luminii*, probabil că n-ar mai asculta nimeni, iar observația ar trece drept o platitudine grosolană, un truism pe care nici enorma distanță istorică nu l-ar putea accepta pur și simplu, adică fără să strimbe puțin din nas.

Și totuși, a spune despre Caravaggio că este un *pictor al luminii* înseamnă cu totul altceva decât a spune că este părintele clar-obscurului, cel care pune capac manierismului și zămislește intempestiv, așa cum îi era, de fapt, și caracterul, cea dintâi făptură barocă. Clar-obscurul picturii sale, pe care s-a bătut atîta monedă, despre care s-au ținut cursuri interminabile și s-au scris biblioteci întregi, care a fost plimbat din vizual în psihologie, din psihologie în etic, de aici în psihanaliză și, mai apoi, din toate la un loc în vagul metafizic, nu este o problemă în sine, o realitate primă, ci doar o consecință. *Clar-obscurul*, așa cum îi spune și numele, este esențialmente o problemă a *clarului*, adică a *luminii*, care generează, sau, mai exact, pune în valoare, face perceptibil

obscurul, adică *întunericul*. Și dacă este atât de importantă, fundamentală chiar pentru gândirea plastică și pentru istoria artei, această problematică a clar-obscurului, importanța nu este a obscurului, a *întunericului*, complet inert în sine, ci, în mod absolut, a *luminii*. Dar Caravaggio nu este, nici pe departe, singurul care a folosit lumina în pictură pentru că, într-un fel sau altul, lumina este sursa absolută a picturii, atât în ceea ce privește crearea imaginii, cât și receptarea ei. Nu există pictor, din perioada cavelor și pînă astăzi, care să nu ia lumina în calcul, de la cea ambientală și pînă la cea implicită, instrumentată în toate felurile posibile. Însă niciunul, pînă la Caravaggio, nu a făcut din *lumină* miza absolută a imaginii și a trăirii în spațiul imaginii. Iar dacă istoria picturii europene se diferențiază net în ceea ce privește funcțiile luminii, Răsăritul Bizantin și postbizantin cultivînd, invariabil, chiar și în spațiul Occidental, lumina spirituală, simbolismul ei, lumina lăuntrică, aceea fără istorie și fără umbre, cu alte cuvinte *lumina necreată / lux*, iar Occidentalul Catolic folosind lumina cu sursă exterioară, lumina materială, cu istorie și cu umbre, cea care definește lucrurile și corpurile din afară, adică *lumina creată / lumen*, Michelangelo Merisi da Caravaggio inventează, cel puțin pentru spațiul imaginii și în orizontul său metafizic cea de-a treia lumină: lumina indecisă, lumina ambiguă, un fel de *luxlumen* în care interiorul și exteriorul își dispută același loc, increatul și creatul se îngemănează, diurnul sau, mai exact, sublunarul și misticul strigă cu aceeași voce.

Madona cu rozariul

da Caravaggio a reușit performanța materială și spirituală, necunoscută pînă la el, de a redefini lumina. De a uni cerul cu pămîntul, binele cu răul, clarul cu obscurul. Apropiind contrariile și suspendînd, măcar pentru o clipă, adversitățile, el a reușit să atingă frumoasa vîrstă de patru sute de ani la fel de tînăr, de proaspăt, de incomod și de provocator cum era și la cumpăna dintre secolele XVI și XVII. Și asta, din pricina simplă, că a fost cel dintîi *pictor al luminii*.

Pavel ȘUȘARĂ

Texte fără nume

Bipezi versus patrupezi

Pamflet de Florica Bud

Aș vrea să merg la Mănăstire
Aș vrea să mă călugăresc,
Căci n-am avut noroc în lume...

Dorința mea de *mergere* se îndreaptă spre mănăstire ca locaș de cult și nu spre Silviu Mănăstire, cum sunteți dispuși să credeți voi, *Iubiților Rămăși Prizonieri Ai Aceluiași Tren Istoric*. Domnul pomenit mă agresează cel puțin o dată pe zi cu barba neîngrijită și cu vocea sa de torționar modern care își închipuie că dacă nu zbiară citindu-și tabletele, despre oamenii puternici ai zilei, noi nu vom fi în stare să luăm act de ticăloșiile personajelor sale. *Domnia Sa* uită că noi putem multe... doar suntem români... și am fost, suntem și vom fi mult mai deștepti decât celelalte nații luate laolaltă?! Doar că lauda aceasta nu ne folosește la nimic, dar asta este un subiect pentru o altă tabletă.

V-ați întrebat, *Producători De Grâne Post factum Post Secetă Și Post Știți Voi Ce*, de ce stimabilul domn Silviu Mănăstire nu se bărbierește cu riscul de a părea veșnic nespălat? Eu da, dar nu am răspunsul. Poate că îl aveți voi și în acest fericit caz ați avea și pentru mine o explicație plauzibilă, azi nu sunt dispusă să fiu dusă cu zăhărelul. Nu știu dacă domnul Silviu Mănăstire este o ființă umană, un joc bionic sau un extraterestru care și-a pierdut în munți capsula spațială și care în așteptarea reîntregirii familiei sale de E.T.-iști se joacă

Fără să fie lumina interioară a mozaicului, dar nici aceea, exclusiv exterioară, a vitraliului, lumina lui Caravaggio reușește să fie, într-un fel, ambele la un loc, cînd pură și astringentă, fără nicio vibrație colaterală, cînd proiectînd în fundal, ca niște umbre platonice, conturile vagi ale unor prezențe materiale, ceea ce solicită o re poziționare drastică a privitorului și a hermeneutului deopotrivă. Iar faptul că, la un moment dat, a folosit drept model pentru Sf. Fecioară cadavrul unei femei înecate și că a reușit să transfigureze mistic carnea în plină descompunere, că trăia cotidian la limita dintre credință și infrafracțiune, că și-a fixat contemporanii și posteritatea în capcana subtilă a clar-obscurului, se datorează exclusiv împrejurării că Michelangelo Merisi

de-a hoții și vardiștii cu noi pămîntenii! Oricare ar fi originea lui, sper ca acest tînăr, post-tînăr, viitor bătrîn să iubească animăluțele, în speța din acest pamflet duos azi, cîinii. Mi-ar plăcea să-l aud zbierînd din toți bojocii pe toate posturile TV – așa cum o face *Domnia Sa* cînd ne înșiră actele de corupție ale semenilor săi – în apărarea acestor patrupezi superbi, care nu doresc decât un pic de hrană și o vorbă bună, în schimbul iubirii nemărginite pe care ne-o oferă. Nu știu dacă domnul Silviu Mănăstire are nevoie de iubirea animalelor cu două, trei sau patru picioare! Toți avem nevoie de iubire, ar fi firesc să aibă nevoie de ea și *Domnia Sa Silviul*. Dar nu sunt eu *Nosferatul* ca să le știu pe toate! Sper totuși ca el să nu fie printre cei care urăsc patrupezii fiindcă ar fi o pierdere de potențial uriașă pentru cauza noastră.

Sunt conștientă că se învârte multă iubire și multă ură în jurul acestei ființe minunate care este cîinele. Nu îmi propun să vă agit într-o zi caniculară, *Dragi Iubitori Sau Ne iubitori Pantagruelici De Animale Dominați De Instincte Induse*, doar aș vrea puțină milă și înțelegere. Desigur că, aduși la limita nebuniei, cîinii vagabonzi mușcă pe cine apucă. Din păcate nu mușcă pe cine trebuie! Adică pe cei care îi aruncă în stradă, îi întărită, îi lovesc cu ce apucă sau îi strivesc cu mașinile și mai ales pe cei care sunt îndrituiți să le rezolve nevoile. Pe acei monștri umani, care chinuie orice fel de animal, nemaivorbind de cei care îi chinuie pe bătrîni și pe copii, sper ca *Cel De Sus* să-i pedepsescă din timpul vieții, lăsându-i să fie mâncați de către viermi și vârcolaci. Până și presa americană s-a sesizat scriind despre calvarul cîinilor comunitari din România. Ea afirmă că noi românii nu mai putem să dăm vina pe comunism în această problemă, deoarece cîinii comuniști au murit de multă vreme, iar cei existenți acum sunt produsul societății nou create și ar trebui să ni-i asumăm. Dar cine să o facă? Suntem divizați ca în zicerea: *Milă fără putere sau Putere fără milă?*

S-a vorbit de fonduri de milioane de euro primite pentru construirea de adăposturi pentru cîini, fonduri ce s-au evaporat pur și simplu. Și drept penitență că nu au făcut nimic pentru patrupezi, bipezii cu funcții au găsit soluții pe măsura inteligenței lor, măsuri pentru stăpînii de cîini și pentru cei ce vor să adopte un cățel. Dacă vrei să adopți mai mulți trebuie să plătești, deoarece *Domnia și Prostia se plătesc* la noi din vremuri fanariote. Cînd vine vorba despre soarta cîinilor comunitari, bipezii responsabili se învîrt în jurul cozii... se tot rumeșă propunerea că eutanasierea lor ar fi mai ieftină ca înființarea de adăposturi. Dacă se ajunge acolo atunci această regulă ar putea fi periculoasă de valabilă și pentru bipezi, cei din cimitire sunt mai puțin costisitori decât cei vii!

Am primit chiar eu un fluturaș de la o doamnă Consilier Municipal al urbei noastre, în care ni se arată că în urma calculului făcut de *Domnia Sa* este mai ieftin să adormim cîinii comunitari decât să-i întreținem. Am fost oripilată cînd am citit acel fluturaș, nu am crezut că o societate modernă, chiar una săracă, permite îndemnul la ură și pogrom, chiar dacă el este adresat împotriva populației canine. Este adevărat că Doamna respectivă a candidat la Senat și probabil că, pregătindu-se pentru viitoarele alegeri, dorește să epateze prin grija față de semenii. Dar chiar și atunci fluturașul trimis urbei mi se pare odios. Să nu uit să vă spun că la bază, cum spune românul, dînsa este găinăreasă, studiile completându-și-le... în dulcele *stil românesc*. Era și timpul ca parlamentul blond să se diversifice, pe lângă găște era timpul să-și facă apariția și o găinăreasă care să arate poporului cum se caută găinile de ouă... Ați vrea voi, *Puilor Rămăși în Găoace*, o cloșcă de aur cu ouă cu tot, dar pînă atunci *mai va...*

Am fost și mai afectată cînd, nu de multă vreme, niște capitaliști morbizi, producători de

(Continuare în p. 22)

„Dalbul de pribeag”

„Dacă tot murim
cu totul/ înviem apoi
de tot?”

Cezar Iv-nescu

„viață moarte
viață moarte pentru
că ne-am despărțit
până/ acum de o mie
de ori pentru că
ne-am despărțit de o
mie două sute patru-
zeci și patru de ori/

noi nu ne mai putem despărți/ niciodată niciodată/
oh salvie levănțică iasomie/ trandafir”

Virgil Mazilescu

De data asta, „dalbul de pribeag” e blîndul și bunul meu Petru. În riturile de trecere, așa este numit cel trecut dincolo. Mă supun cutumei ortodoxe, atît de liniștitoare pentru suflet, pas cu pas, pe tot parcursul celor 40 de zile. Imaginea românească a „tregerii” (o spune Petru Ursache în toate studiile lui de etnologie) nu e deloc inferioară altora. S-a lipit de noi eticheta de primitivi, anonimi și analfabeți pe deasupra; Bram Stocker ne-a pus pecetea: ăia care cred în strigoi, idee preluată de esești improvizați în antropologi, care nu cunosc nici măcar alfabetul „tregerii” carpatine.

Citez din antologia noastră, Mircea Eliade, *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*, Junimea, Iași, 1992: „Casa omului arhaic nu era o mașină de locuit, ci, ca tot ce imaginea și făcea el, un punct de intersecție între mai multe niveluri cosmice. Adăpostindu-se într-o casă, omul arhaic nu se izola de Cosmos, ci, dimpotrivă, venea să locuiască chiar în centrul lui”.

Și aici Petru U. Îmi suflă în ureche: „Cauza tuturor lucrurilor e Dumnezeu și nu se întîmplă nimic fără voința Lui: așa a lăsat El să fie. Mă urmărești, Magda? Țăranul nostru își construia ritualic spațiul, în spirit sacru, bucată cu bucată. Își sfințea fîntîna și grajdul, stîna, livada... Identifica acest spațiu, idealizîndu-l, cu peisajul paradisiac. Raiul e ca un picior de plai, știi tu. Locul străin, «unde Dumnezeu nu se pomenește», e tabu, stăpînit de spirite rele. „Veșnicia s-a născut la sat”. Să-ți traduc ce-a spus Blaga? Satul e natură, or natura are acest privilegiu, al eternității. În sinea lui, satul trăiește în veșnicie și-n «zăriștea mitului». Metafore blagiene? Oare filosofiei îi sunt proprii numai conceptele, nu și metaforele?”

Deci „dalbul de pribeag” nu bîntuie, ci vine. Vine să dea grîu la porumbei, să atingă cu buzele un pahar cu apa casei, o felie de piine proaspătă, să miroasă un fir de busuioc... Le găsește pe glaful lat al ferestrei, unde și-a scris ultima carte. În picioare, vertical.

„Dependent de drogul scriptic” ca Gheorghe Grigurcu și vrînd să mă protejeze (așa cum a făcut-o în toți cei 50 de ani, de cînd suntem împreună) mi-a spus că e un fleac de „procedură”. Nu m-a avertizat nimeni ce riscuri presupune un stent, n-am semnat nimic. Aș fi acceptat? Oricum, m-aș fi sfătuit cu alți medici. Însă Petru vroia să rezolve problema repede și să plece la Sinaia, să-și încheie cartea, *Istorie, etnocid, genocid*. Singur între doctori, el a luat decizia. Nu l-am văzut pe medicul specialist în cardiologie intervențională la înmormîntare. Dacă ar intra asta în fișa postului, poate că...

Primele cuvinte, după coma indusă, din care a ieșit pe 13 iulie: „N-o să mai scriu, n-o să mai citesc...” Ba o să scrii, o să citești, ai să termini ce-ai început. Și el, ca un ecou: „Ai să termini ce-ai început”. Cu scrisul mărunț și ordonat (îi spuneam „scrisulețul”, era extrem de personalizat) a caligrafiat foarte concentrat (fișa o păstrează în rama oglinzii): Godea – Goma. De ce? „Pentru eufonie”. Silvia Godea, medicul rezident în cardiologie, cu o strălucită carieră în față, sunt sigură.

Și, în continuare:

Eliade-Goma

Eliade-Eminescu

Cioran-Eminescu

Ce scrii tu acolo, Petru? „Îmi organizez spațiul meu literar”. Sacru, aș adăuga. Ce și-a dorit cu adevărat e legat de cărți, ale lui și ale mele, deopotrivă. Cîtă vreme a scris Omul din Calidor, s-a gîndit să ajungă la Paris, în pragul lui Paul Goma și să-întîndă cartea. Am fi făcut-o dacă, atunci, Goma n-ar fi fost bolnav. Nu ne-am mai dus.

„Iubită Magda, Ne alăturăm și noi, Ana și cu mine, la doliul după dragul nostru Petru Ursache. Neașteptată – pentru noi – a fost plecarea lui. El însă va rămîne, pentru mine, prin *Omul din Calidor*, în veci (un în veci ceva mai scurt decît al lui).

Te îmbrățișăm, dragă Magda, Ana și cu mine, cu toată frățietatea.

Dumnezeu să-l aibă în paza lui pe Petru Ursache.
Ana și Paul” (8 august, 2013, 9:28 AM)

Înainte de a se interna, în spital, scrisese o serie de texte completînd *Istorie, etnocid, genocid*, printre care *Drama generalilor* (numai la Aiud au fost închiși 52 de generali; atunci, pușcăria însemna condamnare la moarte) și *Drama Academiei*. Așadar, în anii '50, trebuiau distruse apărarea țării și inteligența. Și pentru că a scris despre toate astea cutremurat de durere, după anestezie se credea deținut politic, într-un pat de închisoare, el însuși schingiuit bestial. Nu vedea cerul de la Terapie intensivă, fereastra era plasată în spate. Ultimele lecturi, în spital, fuseseră teribile: Radu Ciuceanu, *Prea mult întuneric, Doamne!* Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București 2012 și *Fratelui meu din exil. Epoca stalinistă în România în scrisorile Monseniorului Vladimir Ghika, prinț, preot și martir*, Galaxia Gutenberg 2008. Din semnele lui cu un capăt de creion, care se mai află în volum: Monseniorul comentează „Toți episcopii noștri sunt la închisoare, fără să știe actualmente unde se află” (Scrisoarea din 10 august 1951). Ce citise îl tortura psihic. Vedea, nopțile, în camera de gardă mișcare și-și imagina că acolo sunt doi călugări „politici”. „Îi bat de-i omoară”. Experimentul Pitești a fost „popas de iad”, iadul luptei de clasă. Am încercat și am reușit să-l scot din coșmaruri. „A venit Magda lui. Să vezi cum o să-l liniștească”, le-am auzit pe infirmiere.

Inima i s-a tot înnegrit în anii din urmă. După ce Securitatea i-a respins aproximativ zece dosare pentru lectorate, visa restabilirea normalității în postsocialism. Și ce s-a ales de visul ăsta dacă agenții de bolșevizare și fiii lor au ajuns la conducerea țării? Cînd i-a obosit cordul? La moartea colegului Mihai Drăgan, ultimul eminescolog al Universității „Al. I. Cuza”, cauzată de cabala mediocrilor; cînd Catedra de Franceză s-a debarasat de Luca Pițu înainte de vreme, trimițîndu-l la pensie; la urcarea în scauna a informatorilor Securității. Șef de catedră la Literatură română, Nicu Crețu. Decanul Iulian Popescu (nume de cod Cristescu, după Luca) a intrat în sala de examen să-i spună că nu mai are drept să conducă doctorate pentru că împlinise 70 de ani. Petru Ursache nu și-a lăsat doctoranzii de izbeliște. I-a scos la liman, deși nu mai era plătit pentru asta. Ocupa un birou modest, într-un cabinet strîmt, unde funcționau alți trei conducători de doctorate. La 8 dimineața era deja la scris. Pînă cînd alt decan a intrat peste el în forță, să-i comunice de la înălțimea sa: Stringeți lucrurile și plecați. Avem nevoie de spațiu.

„Blaga a pățit-o și mai rău, mi-a spus. Bine că nu l-a trimis fostul meu student, Codrin Liviu Cuțitaru, pe portar să mă scoată afară”. S-a uitat la trandafirul japonez, înflorit nebunește. S-o fi uscat de cînd nu-l mai grijește Petru.

Am cărat acasă toate dosarele cu documentarea uriașă pentru istoricul Universității. Cărțarul meu drag le-a clădit cu rîvnă în camera lui. Cardiacii sunt cei mai optimiști oameni? El era. Pe marginea patului de spital, făcea proiecte peste proiecte. Moartea cu „vicleanul năvod”, cum zice Ecleziasul, nu ne privea.

Gura deschisă, într-un ultim efort, limba însîngerată, gingiile însîngerate. Ce n-aș fi dat să fiu în locul lui. Mă auzea, era supărat pe mine că nu-l ajut, că nu-i scot tubul prin care respira. Am rugat-o pe Doamna Doctor Gabriela Omete să-i curme chinul. „Vă dau o foarfecă, puteți tăia?” mi-a răspuns.

În sicriu, tuturor li se părea că zîmbește împăcat. În fapt, în colțul buzelor se închegaseră două boabe de sînge. Hristic.

„Mai stai. Nu, du-te acasă, e aproape întuneric. Mai stai”. Era joi seara, 1 august, fusese declarat cardio stabil, urma să fie externat luni. Vineri dimineață, aproape că trecuse dincolo. A fost rîndul meu să-i spun „mai stai”. Îi cumpărasem pat nou, de convalescent. Mă tot întreba cum arată. Alb.

Ce feroce e acest 2013! Ghilotină. Mi-a luat atîția prieteni. Petru s-a dus la zi însemnată în calendar, după Schimbarea la față. Schimbarea la față a vieții mele. Văd pe stradă o bătrînă sprînjind cu greu un bătrîn firav, paralizat pe stînga. Îi invidiez. Aș fi preferat să-l aduc acasă oricum. Sisif a învățat să-și iubească nefericirea. Era fericit sub bolovanul său.

Da, Adina Kenereș, Bătrînu meu e în preajmă. Pune ceata de îngeri la lucru și mă ajută, îmi trimite omul potrivit, ca distinsul teolog, Părintele prof. Dr. Ioan C. Teșu. M-a sprînjinit și m-a întărit cît s-a putut.

Mereu i-a simțit Petru pe cei care țîn la mine cu adevărat, de departe și de aproape. Cu „prietenească durere” mi-a scris Dan Culcer. Cuvinte de incurajare, de alint, de la inimă la inimă mi-au trimis Myriam și Ștefan Arteni, Nina Deșliu și Rodica Lăzărescu, Bedros Horasangian („și scria bine și drept, ceva rar la noi”). „Cu surprindere și durere”, Th. Codreanu: „nu-l voi

uita. I-am rămas dator cu ultimele cărți”. Mi-au fost alături, „cu dragoste și mîhnire”, Valeria Tăicuțu, Iolanda și Lucian Vasiliu, „alde Lazu” și Conu Culai, pietreanul. R.V. Giorgioni m-a asigurat că Dumnezeu nu-i ia pe cei care mai au ceva de făcut pentru El pe pămînt. Cîți nu mi-au dorit rezistență, ca Niculae Gheran, ori ca Vladimir Udrescu, „vigoare sufletească”, dar de reușit a reușit să mă facă să scriu aceste rînduri Gheorghe Grigurcu. Remediul – munca.

Mi s-a spus „pentru a multa oară” că sunt un om puternic, însă eu îmi împart ziua în bucățele, să pot rezista. Mîine nu prea mai e altă zi. Aștept să curgă luna și să ajung, cumva, la duminică. Și îmi aduc aminte că Petru mi-a zis în spital, cu tristețe amestecată cu căldură: „Creștinii, duminică de duminică, reactualizează Învierea. Sufletul nu se poate risipi, primește altă folosință”.

Radu Ulmeanu, aflînd dintr-o postare a lui Mihai Rogobete (cu rubrică în „Argeș”) că Petru s-a stins, mi-a scris: „Bătrînul tău s-a dus la Dumnezeu. Sunt sigur că l-a primit cu brațele deschise”. Așa este, a avut un mic altar în inimă care „funcționa” pentru Dumnezeu.

Christian W. Schenk mi-a trimis semn din Boppart: „trebuie neapărat să scoți cărțile de pe stick. O să-ți fie mai ușor și el mai aproape. Nici nu-ți inchipui cît de fericit sunt că am atîtea cărți de la el înimate personal. Unul dintre puținii oameni pe care i-am stimat (sunt cam exagerat cu așa-zisele «prieteni») și iubit, iar voi, cuplul Magda și Bătrînul URS, mi-ați fost cei mai dragi din România”.

Da, Herr Doktor. Cel mai tîrziu în octombrie o să apară prima, cu ajutorul lui Valentin Ajder (Eikon), editor născut nu făcut.

„Te îmbrățișez frățește. Fii tare, scrie” (Radu Mares). După nefericita intervenție laparoscopică, Bătrînu s-a strădui să-mi telefoneze. Se simțea rău, dar voia să-mi ceară greul greului: să merg mai departe. A ridicat vocea, cum n-o făcea, ca să-l aud bine: „Lasă-mă pe mine. Tu vezi-ți de treaba ta, scrie”. Asta înseamnă dragoste. Numai că am nevoie de curajul și de luciditatea lui ca de aer.

Adrian Alui Gheorghe și Carolina sa m-au ajutat să mă opun neputinței, zădărnice, în cele mai cumplite momente din 9 august. Dar cea mai fericită zi din jitiia lui s-a întîmplat la Suceava, cînd a împlinit 79 de ani, în 2010, la 15 mai, s-a datorat tot lui Alui. Am pus la cale cu minunea de discipol și de prieten, ca, la ceas aniversar, să-i facem Bătrînului surpriza surprizelor: să-i tipărim o carte fără s-o știe. Titlul lui l-am păstrat: *Istorie, etnocid, genocid*. Prilejul? Am fost invitați de C. Arcu la Tîrgul de carte. După conferință, Petru m-a căutat cu privirea. I-am spus în codul nostru exersat 50 de ani, că a fost bine. Mă așezasem strategic, să-i urmăresc reacția. Se uita pe fereastră, ușor obosit după expunere, cînd Adrian a început să prezinte altă carte. Cei din public o aveau în mîini. Pe copertă, zorele albastre, ca ochii Bătrînului, înflorite pe o sîrmă ghimpată. Adrian a început să citească vorbele de pe copertă. Bătrînul meu a tresărit și s-a ridicat în picioare: „Dar sunt ale mele, sunt frazele mele!”. A înțeles ce s-a întîmplat și s-a bucurat enorm. Aplauze, mulți ani trăiască, flori.

Istorie, etnocid, genocid a fost cartea lui de suflet.

Aflat în polemică necordială cu Cassian Maria Spiridon, „Ziarul de Iași” n-a catadicsit să publice ferparul trimis de Filiala USR. Nu s-a găsit loc pentru un profesor emeritus al Universității, însă a fost destul pentru accidentul de mașină al deputatului PPDD, Oajdea. Doar își făcuse praf Volkswagenul Passat.

La picioare, s-o ia cu el în Marea Trecere, i-am pus lui Petru cealaltă antologie a noastră din Mircea Eliade, *Arta de a muri*, Eikon 2006. Decupez din prefața lui: „Știința morții, adică modalitatea de a muri *frumos*, ca în artă, a deprins-o omenirea după lungi experiențe costisitoare. Se spune: cine se teme moare urît, dar cine a înțeles puterea lui Thanatos și modul cum poate fi întîmpinat cu bărbăție, *moare frumos*”.

Petru a primit moartea, despre care a scris de atîtea ori, răbdător și tare. Credința firească în Dumnezeu l-a ferit de frică, de disperare, de îndoială.

Pe blogul său curat și luminat, Vasile Gogea a presupus că Petru Ursache o să caute și o să găsească în cer „un colț românesc”.

Pace ție, cetitorile!

Magda URSACHE

Luca PIȚU

Temperatura la care ard cărțile

Utopia devenită coșmar, iată o foarte veche noutate: Huxley o tematizează în *Minunata lume nouă*, Zamiatin în *Noi*, Orwell în 1984.

L-am cetit pe ultimul cu vreo cinci ani înaintea termenului fatal, văleat 1979, pe atractiva plajă a Vamei de Altădată, vibrând la *newspeak*, poliția gândirii și Big Brother, care, bietul de el – ce să facă? –, *is watching us*, ne privește: pesemne că asta i-o fi fost misiunea încredințată de Adonai în al său *reality show* tembelizant.

Acolo, la cei trei antepomeniți, Utopia se preface... nu în Eutopia, cum își propusese Bărbosul Karl, ci... într-un soi de Kakotopia numibilă, de folosim vocabulul lui Chad Walsh, Dystopia.

Acolo, în utopiile unor Huxley, Zamiatin și Orwell, disfuncția-i crăiasă, a lumii imaginate mireasă. Dar: distopic, cel puțin în liniile-i majore, îi și discursul din *Fahrenheit 451*, unde se închipuiește un avenir monstruos, un avenir nihilizator al bucoavnelor.

În fapt, cartea i-a dat de gândit lui Ray Bradbury și în *Cronicile marțiene*, unde se răsfață metalice volumuri, cu hieroglife cîntătoare aidoma strunelor unei harfe.

În *Fahrenheit 451*, încearcă el un gest mai îndrăzneț – meditează efectele dispariției materiale a cărților. Dispar, acolo, cărțile, nu însă și Cartea + ceea ce a caționat dintotdeauna puterea, ordinea, legea, autoritatea.

Ne reamintim, dinspre textula borgesiană, de împăratul chinez ce a înconjurat imperiul său «cu un zid pentru că îl știa perisabil, și a distrus cărțile cu gândul că erau cărți sacre, cărți care adicăteala învățau ce ne învăță întreg universul ori conștiința fiecărui om, incendierea bibliotecilor și construirea zidului fiind poate operații ce fiecare, în secret, se anulează pre sine».

În distopia lui Bradbury, printr-o inversiune malignă, pompierii, în loc să stingă incendiile, nu fac decât să le provoace. Ei se prezintă la cei ce tănuiesc bucoavne, în urma denunțurilor binevoitoare, și le ard.

Cărțile ard la 451° Fahrenheit. Ard și țin vie în tine pulsiunea distrugerii: «Era o plăcere să dai foc. Era o încîntare să vezi cum se mistuie, cum se înnegresc și cum se transformă lucrurile. Cu pumnii înclistați pe botul de aramă al aceluiașar șarpe uriaș, care împoșca lumea cu petrolul lui veninos, omul simțea cum îi zvîcnește singele în tîmple, iar mîinile lui erau ca ale unui dirijor fantastic, executînd toate simfoniile focului spre a reduce istoria la zdrențe și tăciuni.»

Pasionați de juisiva lor muncă, pompierii, fără a fi cetit vreodată o carte, fără a fi transgresat nicînd legea cu privire la bucoavne, îl ard pe Faulkner, îl ard pe Hemingway, îl ard pe Whitman, îi ard pînă se prefac în cenușe, apoi ard și cenușa.

Operația nu e lipsită de grandoare; îi ca o temerară încercare de a remedia încurcarea limbilor, conturată în episodul veterotestamentar al Turnului Babel. Căci a da foc bibliotecilor alexandrine însemnează, pînă la un anumit punct, încercare de revenire la zorii prebabelici, reducerea mulțimii cărților la Carte, a mulțimii graiurilor la transparența unui idiom originar și universal. La Orwell, ne reamintim, asemenea transparență, atare universalitate is căutate în viitor, nu în *Ursprache* ci în *Neusprache*, în minunata limbă nouă fabricată de savanții austeri și înregimentați ai Oceaniei.

Acum, de-abia acum, ne apropiem, grație incendiatorilor profesioniști, de rostul silogismului disjunctiv prin care se va fi demonstrat inutilitatea cărților (ele și Cartea zicînd același lucru) ori nocivitatea bibliotecilor alexandrine sau de alt gen (cărțile vorbind împotriva Cărții) și se va fi alimentat campania lui Idem contra lui Aliud. Cel puțin așa raționează șeful pompierilor sau cei ce în Europa, numeroși, or aplaudatără pirjolul livresc din Eghipte: «Cărțile astea se bat cap în cap; fiecare declară altceva. Ai stat ani de zile aici, într-un adevărat Turn Babel. Ieși odată din el!»

Atenție, atenție mare: cartea particulară-i ca o pușcă încărcată, ascunsă în casa vecinului: «pune-o pe foc, smulge-i armei focosul, zdrobește cugetul omului. Cine poate să știe ce pune la cale un om cuț!»

Cum au ajuns pompierii cenzori, judecători, apărători ai ordinii morale și ai liniștii sufletești? Nu a fost, la început,

nici un ordin, nici o dispoziție. Totul a pornit de la tehnologie, producție, minorități teroriste, corectitudine politică, discriminare pozitivă. Literar vorbind sau scriind, nu trebuiau călcați pe bombeu nici doctorii, nici iubitorii de cîini, nici mormonii, nici avocații, nici comersanții, nici afroamericani, nici musulmanii, nici iudainii, nici romulanii, nici...

Auctorii au tot cedat, pas cu pas, pînă le-au rămas doar siropurile ieftine, adularea nerușinată a ordinii sau modularea jalnică a discursului enkratic. Apoi nu le-a mai rămas nemica.

A perdurat deviza pompierilor, herakleitosiană în formulare, atroce de frumoasă, frumos de atroce: «Arde tot, arde orice; focul strălucește și purifică».

Lecția primită de incendiatorul Montag dinspre șeful său îi, *sic rebus stantibus*, aspră, bărbătească, peremptorie – mai intransigentă decît toate judecă(r)țile la care ar fi convocate bibliotecile universului, ale căror opere nu spun, vai, nimic «în care să crezi sau din care să poți scoate o învățătură pentru alții, Toate vorbesc despre niște oameni inexistenți, odrasle ale imaginației, mă refer la cărțile de literatură. Iar cele neliterare sînt și mai rele: cutare profesor taxează de idioție pe altul, cutare filosof astupă gura altuia vociferînd. Și toți se agită să găsească pete în soare și să fure stelele de pe cer. Te apucă amețeala dacă te iei după ei.»

*

La ceasuri de amurg epocal, nici scepticul portretizat cioranește de *Căderea în timp* nu comite raționamente cu mult prea deosebite.

În cotidian îmbrățișează, pînă la urmă, aceeași conduită. «Inapt a apăra îndoilei pe care nu le mai practică ori să subscrie la dogmele născînde pe care le disprețuiește, el aplaudă, supremă renunțare a intelectului, demonstrațiile irefutabile ale instinctului; grec, el îndoiaie genunchiul în fața romanului, ce la rîndul său îl va îndoii în fața germanicului, după un ritm inexorabil, după o lege pe care istoria se grăbește s-o ilustreze azi mai mult ca la începutul erei noastre. Căci inegală-i lupta între popoarele care discută și popoarele care tac, cu atît mai mult cu cît primele, uzîndu-și vitalitatea în dispute subtile, se simt atrase de brutalitatea și tăcerea acestora din urmă. Și dacă asta e adevărat despre o colectivitate, ce să mai spunem despre un individ, mai cu seamă despre sceptic? De aceea nu trebuie să ne mirăm că-l vedem pe el, profesionist al subtilității, în sînul ultimei solitudini la care a ajuns, că se erijează în amic și complice al hoardelor.»

Iar cum vremurile noi și – subtilmente ori nu – dictatoriale au nevoie de barbari, nu de tetrapiloctomiști, nu de specialiști în tăierea împătrită a firului, se înalță oamenii moderni, capabili de binarism, «susceptibili, în orice împrejurare, să se pronunțe și să opteze, în loc de a se împotmoli în arguții sau de a se anemia prin abuz de nuanță».

Nostalgia incendiului e poate ultima lor zvîcnire intelectuală, spectacolul focului – ultima delectare înaintea capitulării fără condiții față cu arsoniștii veacului și murmurul lor insidios: «Șezi jos, Montag, desfă încet paginile, ca pe niște petale de floare. Dă foc primei pagini, aprinde-o și pe a doua, fiecare se preface într-un fluture negru! Nu-i așa că-i frumos? Aprinde-o și pe a treia de la a doua, și așa mai departe, capitol după capitol, să se mistuie în lanț toate cuvintele astea prostești, toate noțiunile astea abstracte, toate promisiunile astea deșarte, filosofii astea învechite».

Tomurile-s urite și temute de organele ordinii deoarece cuprind în sine labirintul, rătăcirea fără început, bijbăiala fără sfîrșit, hipertextualitatea; deoarece, spre final istorial, în loc de a se lăsa în-cărți-ruite, împinse întru Carte, denudează penelopicul text, inextricabilul intertext, mlaștină, talmeș-balmeș de substantive, de adjective, de verbe și prepoziții, de conjuncții și pronume neaccentuate, și nici un fir al Ariadnei, nici o busolă de lectură – liniară, tabulară, multidimensională – nu se întrevește la orizont.

*

Gest de barbar tipic: distrugi ceea ce nu înțelegi – nodul gordian, statuile budice sau crucifixurile, civilizația maiasă ori pe cea tibetană; gest tipic de barbar – admiră focul distrugător de răspunderi, de consecințe, de probleme insolubile. Pui cărțile pe foc. Ele ard ca niște păsări cu pene purpurii ori galbene ori...Dar nu e de-ajuns...

Lucarnă

Gherasim Luca

(în transpunerea lui Șerban Foarță)

MADELEINE

dreapta și-o trece sub
cotul ei stîng și-ascunde
o parte din obraz
cu palma mîinii stîngi

stînga și-o trece sub
cotul ei drept și-ascunde
cealaltă parte-a feții
cu palma mîinii drepte

își trage dreapta de
sub cotul ei stîng își trage
mîna ei stîngă de
sub cotul mîinii drepte

și-ascunde-apoi obrazul
cu mîinile-amîndouă

cu dreapta căci cealaltă
se va fi rătăcit
cu stînga căci cealaltă
i s-a evaporat

cu mîna rătăcită
sub cotul fără braț
cu cea evaporată
sub brațul fără cot

fără obraz nici mînă
Madeleine braț la braț
o-ascunde pe Madeleine

...Persistă oamenii-cărți, creierele vagaboande ce sfidează tirania majorității enkraticoase, profesorii nomazi alungați din univescumetriatități și apatrizi (mai exact: ale căror patrii sunt doar fragmentele reținute în minte), monstruoasa coalitie a memoriilor disidente ce prezervă textele în absența cărților, ce prelungește jocul scriiturii: mii și mii, pe căile ferate în ruină, în blocotețele pustii din Cartierul Latrin al Nicolinei și pe drumurile vechi, niște golani pe dinafară, mobilați pe dinăuntru cu biblioteci întregi. Ele, bibliotecile, supraviețuiesc în bibliotecar atîta timp cît acesta nu se suprimă precum Demiurgul gnostic nemulțumit de Creația-i rasolită (*es handelt sich um die verfehlte Schoepfung, meine Damen und Herren*), atîta timp cît acela nu se intromite în neant cu tot cu bucoavne și instrumente de scriptură, slobozind lectura de ultima-i împilare.

*

... Și uite-așa capitolul întii din *Walden* sălășluiește în Green River, capitolul doi din aceeași carte a lui David Thoreau la Willow Farm, opera completă a unui eseist pe nume Bertrand Russel într-un orașel din Maryland, iar sonetul mallarméan cu rime în *ix și or stă în gazdă pe Republicii 32 B*, bloc ul G-4, scara A, etajul I, apartamentul 24, lingă bahluvioasa Piață a Nicolinei, la cetitorul arcimboldian Luka Lukici Meletiev.

În 1985, sonetul cu pricina și-a schimbat gazda, trecînd în Cartierul Tătărași, pe bulevardul Vasile Lupu 106B, la blocul G-5, etajul II, apartamentul 3, însă nu și tănuitorul, iar în ianuarie 2012 se camufla definitiv pe strada Bucegi, fostă Mareșal Antonescu, din metropola focșangelină, la numărul 26, etajul I, apartamentul 6.

Mai ghinioniste, *Opoziția comunistă din URSS* și petrudumitriuanul *Incognito*, în versiune anglo-saxonă, or dispărutură cu totul, după percheziția din 18 mai 1983, în anulul infundibuliform al boțirlănimii bibliofobe de pe Sărăria devenită, după Loviluție, SeReIrie. Pesemne că nu le avertizase la timp Omul lui Ray Bradbury; așa: «Și nu căuta să te salvezi agățîndu-te de vreun lucru, fie el om, boțirlan sau bibliotecă. Salvați-vă singure!»

Dar, mai știi? Vreun ciurlău cupid le va fi dat ultima șansă, vînzîndu-le pe valută estică – și alte ruble – la Bazarul din Nicolina. Imposibilul nu-i moldav, necum iașiot.

Alambicul lui Ianus

Frumusețea femeii este singura dovadă a existenței lui Dumnezeu.

Citind *Blue Nights*. Confesiv, Joana Didion povestește despre durerile sufletești, în urma decesului fiicei Quintana și despre procesul dezastruos al îmbătrânirii, începând cu lapsusurile memoriei; „Memories are by definition of times past, things gone. Memories are the Westlike uniforms in the closet, the faded and cracked photographs, the invitations to the weddings of the people who are not longer married, the mass cards from the funerals of the people whose faces you no longer remember. Memories are what you no longer want to remember”. (p. 64)

Ianusiana. În fiecare om există o dualitate, două tendințe opuse, centrifugă și centripetă, în domeniul psihologiei, – introvertiții și extravertiții, în domeniul moralei, – credincioșii și ateii. Pretutindeni există această tendință duală a eului, de-a se izola, sau de-a se insera în mersul lumii. În decursul Istoriei, aceleași tendințe – pacifice sau belicoase...

O miniantologie a unor particularități:

- Sabia lui Damocles
- Urechea lui Van Gogh
- Barba lui Marx
- Pipa lui Simenon
- Piscicile lui Colette
- Cada lui Marat
- Oul lui Columb
- Mustăcioara lui Hitler
- Nasul cărn al Cleopatrei
- Mărul lui Newton
- Țigara lui Churchill
- Masca lui Zorro
- Săniile opulenți ai lui Mae West
- Hemangiomul lui Gorbaciov
- Păsările lui Hitchcock
- Pălăria etajată a lui Calvin
- Surâsul Giocondei
- Impermeabilul lui Humphrey Bogart
- Epilepsia lui Dostoievski
- Limba scoasă a lui Einstein
- Suicidul lui Esenin
- Umbrela lui Chamberlain
- Găștele lui Conrad Lorenz
- Orbirea lui Homer
- Ochelarii lui Harry Potter
- Craniul ras al lui Yul Brynner
- Coapsa lui Jupiter
- Mărul lui Adam și al Evei
- Surditatea lui Beethoven
- Ochii Gretei Garbo etc.

A trăi în Istorie e fără importanță, deoarece timpul dispare în fața eternității.

„Glauben heisst Berge besteigen die es nicht gibt” (Martin Walser).

Ansamblul „obiceiurilor” unui popor este întotdeauna marcat de-un stil: stilurile formează sistemele. Eu sunt convins de numărul limitat al acestor sisteme și de faptul că societățile umane ca și cele ale indivizilor, – în jocurile lor, în visele lor sau în delirul lor, – le selecționează, formând un repertoriu ideal, care poate fi reconstituit. Făcând inventarul tuturor obiceiurilor observate, de toate cele imaginate de mituri, evocate în jocurile copiilor și ale adulților, în visele indivizilor sănătoși sau în conduitele psiho-patologice, vom putea constitui un fel de tabel periodic, ca acela al elementelor chimice, în care toate obiceiurile reale pot fi recunoscute.

Retrospectiva Edward Munch (Galeria Scirn/Frankfurt/M). Biografie (Löten 1863 – Ekely 1944). Pictor norvegian, expresionist. Face parte din grupul pictorilor „Boema Cristiana”. Expune în galeriile de la Berlin și Paris. Degas și Gauguin îl inițiază în problemele stilului, găsindu-și în scurt timp stilul personal, care se exprimă printr-o tematică tragică (influența alcoolismului și depresiei). Agonia, solitudinea, dezolarea, depresia și moartea sunt preocupările lui Munch, personajele fiind adevărate stafii ambulante (*Strigățul, Angoasa, Noaptea* etc.).

De când suntem suprainformați, minciuna domină pe scena lumii.

O teorie interesantă privind „etica economiei” ne-o dă Tomas Sedlacek (*Economics of Good and Evil/ The Quest for Economic Meaning, from Gilgamesh to Wall Street*), – unul din cele cinci capete ilustre, mondiale, privind problemele economiei. Motorul economiei, spune Sedlacek, este determinat de procesul „lăcomiei”, însă și cauza căderii abisale. Oamenii sunt, în general, nemulțumiți, cerând mereu câte ceva, – lăcomia fiind o constantă a naturii umane. Păcatul originar este rezultatul lăcomiei, Adam și Eva au cules mărul, deși paradisul le-a oferit tot ce era necesar vieții. Tematica lăcomiei (principiul egoist al interesului) este ilustrată de-a lungul istoriei, de la epopeea lui Gilgamesh până la fortăreața financiară a Wall Street-ului. Interdependența strânsă, – om-economie – , l-a determinat pe Sedlacek să lanseze noțiunea de „humanomics”.

Artistul: unul care vinde frumusețea, sau unul care o ocrotește.

S-a stins Alain Paruit, talentatul tălmăci al multor autori români, în limba franceză.

Din confesiunile amicului R.T., fiu de rabin: „eu sunt evreu, pentru că la fel ca toți evreii eu nu cred decât în mine însumi, pentru că toți membrii familiei mele sunt evrei. Eu sunt evreu, pentru că nu doresc să fiu rus,, neamț, franțuz sau italian, pentru că perspectiva unei gripe mă înfricoșează mai mult decât un război, pentru că eu consider sexul a fi mult mai important decât literatura și pentru că mă amuză deruta celorlalți, când afirm că sunt evreu...”

Nicholas CATANOY

Text premiat la Festivalul Internațional LUCIAN BLAGA de la Sebeș

Cu Blaga în suflet..

Tresar din vis. Străbat în adâncul sufletului meu și caut focul. E întuneric. E frig în suflet fără căldură. Pornesc prin frigul sufletului meu în căutarea focului ca să se aprindă și să ardă din nou speranța mea la viață. Caut măcar scânteia focului care mă încălzește, mă hrănește, mă face caldă. Caut...

Îmi tremură gândurile care mă trag în toate părțile. Mă clatină noduri groase ca niște funii – temerile din poveștile în care credeam mai demult.

Merg. Nu văd nicio cărare, nici un drum. Unde e focul sufletului meu? Îmi aduc aminte de lemnul meu. E un lemn mângâietor. Îl găsesc în suflet – opera blagiană. Aprind cu el focul speranțelor mele, focul care îmi arde toate conflictele sufletești. Simt fumul lui dulce și tare care îmi pătrunde până în inimă și mai departe, fumul ce curge ca un sânge în mine.

Readuc în minte versul blagian, el mă umple și iese prin răsuflet. Scotocesc în memorie mai departe, ard un alt lemn ca să crească flacăra și să nu-mi fie niciodată frig. Orice literă, orice vers, orice catren din creația geniului parcă sunt aievea bucăți din viața mea. Sunt bucăți de zid și pietre sparte, semne ale unor străbateri și lupte mai vechi în suflet.

Dau plapuma la o parte. Pășesc încet, cu inima în tâmpale, în tălpi și pe buze. Iau cu sufletul plin de nădejde cartea lui Blaga. Mi se fac ochii degete, să pipăi dincolo de pietrele sufletului. Mă zbucium mai departe între cuvintele poetului pline de adevăr. E noaptea alegerilor – nici singura și nici ultima. Sorb încă puțin din fumul lemnului cel drag. Aprind, sting și respir.

Vreau să fiu acolo lângă Blaga, lângă masa lui de scris. O fi posibil? Este oare cu puțință ca acest păzitor al focului sufletului meu și eu – omul din multe vise – să ne întâlnim și să înăbușim toate conflictele din suflet? Îmi pare că sunt aproape de răspuns. Lumina pe care o emană capodoperele marelui poet, lumina plânsă cu atita dor face clare toate zbuciumurile sufletului poetului. În căldura visului și-n miezul celor mai profunde idei și concepții blagiene, îmi simt împlinirea visului meu nebunesc.

Poezie

Cum să Te iubesc eu doar pe Tine?

Cum să Te iubesc eu doar pe Tine?
Când lianele incolăcindu-mi trupul
sugrumă și bruma de împotrivre. . .
Îmbălsămat mi-e trupul,
mumie făr’de taine . . .

Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Cum să Te iubesc eu doar pe Tine?

Eu, glod și hulă, spaimă,
sminteală, nestatornicie,
zădărnice, deznădejde,
cîrteală și mânie. . .

Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Cum să Te iubesc eu doar pe Tine?

Cînd drag am prins de salba grea de galbeni,
cîndva din flori de câmp la gît săltându-mi,
de straiete domnești cu fir de aur,
de rînduiele alese, licori amețitoare. . .

Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Cum să Te iubesc eu doar pe Tine?

Eu, cu dansul meu împătimit,
dezlegînd pecetluite legăminte,
poftind nisipul lepădat de mare
cu alge și puzderii de cochilii...

Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Cum să te iubesc eu doar pe Tine?

Eu, neîmpărțită, descântată,
nespovedită, desfrînată,
nevindecată de chipuri pieritoare,
neostoită și în zi de sărbătoare. . .

Iubirea Ta, povară-i pentru mine.

Olimpia IACOB

Liniștea bună și lumina cărții marelui poet și filozof cern tot ce aș putea vedea și aș putea descoperi între rândurile scrise cu atâta dăruire.

Mă întorc în mine, mă cufund și mai tare în lectură ca lemnul care arde să îmi înfierbânte frământările. Mă gust în starea mea nouă și mă răsfaț ca sub o plapumă de bine. Simt căldura – înseamnă că înțeleg ce a vrut să-mi transmită Blaga, înseamnă că îmi aplanez conflictele, înseamnă că îmi regăsesc liniștea sufletească.

Focul arde!

Simt locul cald sub mine, respir aerul fierbinte, sorb luminile curgând din flăcări. O să-mi așez focul viu în sânge și în cuget ca să simt mirosul lui, să aud lemnul, să ascult poveștile din foc pentru a întâmpina un nou omuleț, unul creat datorită lui Blaga, regăsit datorită acestuia.

„Sufletul meu – temnița mea” spunea Arhim Simeon Kraiopolus. „Sufletul meu – temnița îmbăcsită de conflicte”, adaug eu, dar și temnița unde pot sălăslui și multe lucruri bune.

În sufletul meu se ascunde cel mai bun lucru care poate exista, divinul sentiment – dragostea și admirația pentru opera lui Blaga. Datorită acestui sentiment sufletul meu a devenit o pasăre Phoenix, care renaște din clipă în clipă pentru că știe că are de savurat încă multe opere blagiene.

Bucuria zilei, vărsătoarea luminii, izvorul focului cresc – toate pot servi ca și calificative pentru creația lui Blaga. Împreună cu MIRABILA SAMĂNȚĂ, urmărindu-i exemplul, am învățat să rezolv conflictele sufletului meu în mod creativ – el scriind despre ele, iar eu delectându-mă cu lectura lor.

Mulțumesc lui Blaga, pentru că m-a învățat cum să mă ridic, să ies din frig și să îmi caut focul în creația sa, să îl găsesc și să mi-l port apoi încă o zi, încă un răsărit...

Ana FORTUNA

Pact autobiografic și perspectivă ficțională

Identitate a autorului, a naratorului și a personajului (a cărui prezență presupune existența universului ficțional), autobiografiei i se acceptă de către un Philippe Lejeune condiția de minciună, nu însă și pe cea de ficțiune. „Pentru ca să existe autobiografie – consideră autorul menționat – trebuie să existe o identitate a autorului, a naratorului și a personajului”¹ cu numeroase probleme pe care le presupune această identitate. Infidelitatea față de realitate nu înseamnă obligatoriu pentru Lejeune ficțiune, ci minciună: „Chiar dacă povestirea este, din punct de vedere istoric, complet falsă, ea va fi de ordinul minciunii (care este o categorie autobiografică) și nu al ficțiunii”². Pentru a distinge ficțiunea de autobiografie, Lejeune nu are în atenție „un imposibil în-afara-textului”, câtă vreme „textul însuși oferă marginii sale extreme acest termen ultim, numele propriu al autorului, în același timp, textual și referențial”³. Mai mult, prin opoziție cu toate formele de ficțiune, biografia și autobiografia sunt pentru autorul francez, „texte referențiale”, aducând informații asupra realității exterioare textului și supunându-se la ceea ce se consideră o probă de verificare. Cu alte cuvinte, textul autobiografic nu vizează „efectul de real”, ci însăși „imaginea realului”⁴.

Volumul lui Octavian Paler *Autoportret într-o oglindă spartă* conține o serie de prezențe simbolice, asupra cărora autorul insistă de altfel, comentându-le detașat într-un discurs ce susține profilul aparte al cărții.

Prin însăși condiția lui, simbolul asigură textului o evidentă deschidere spre ficțional, în măsura în care acest text nu mai vizează (doar) un referent exterior sieși, ci se lasă amăgit de subiectivitatea receptorului, el însuși abandonându-se ambiguității textuale cu care este ademenit. Trebuie să acceptăm că „simbolul nu există decât pe planul subiectului”⁵. Pentru un Paul Ricoeur, „nu există simbol fără un început de interpretare”⁶ (s.n.), simbolul presupunând „posibilitatea de a purta și de a zămisli interpretări adverse și coerente în sine.”⁷

Ficționalul nu pune sub semnul întrebării biograficul, ci proliferază în interiorul formelor acestuia, dublând perspectiva textului spre exterior și spre referentul din realitate, cu o perspectivă „contemporană” exclusiv scrierii propriu-zise, care se legitimează în ultimă instanță din unghiul interpretării.

„Autoportret într-o oglindă spartă” debutează sub semnul mării și al plajei, configurând un spațiu în care elementele se întâlnesc semnificativ, cu trimiteri spre începuturile impregnate de amintirea proaspătă a Genezei. Incipitul cărții transcrie bucuria nereținută de a trăi și de a intra în relație cu lumea prin simțuri, într-o dimineată – cu toate conotațiile acesteia – când autorul/naratorul/personajul, la vârsta de treizeci și mai bine de ani, într-un semnificativ *mezzo del camin* al propriei vieți, nu mai are experiența acelei *selva oscura*, pentru a descoperi în schimb bucuria de a trăi (nu întâmplător volumul are un moto din Cesare Pavese, „Există o singură plăcere, aceea de a fi viu, tot restul e mizerie”): „De dimineată, mi-am amintit de mare. M-am revăzut la Costinești unde am descoperit plăcerea de a mă arunca, ieșind din valuri, pe nisipul cald. Abia depășisem treizeci de ani.” Marea și plaja își întăresc semnificațiile simbolice în contextul cifrei patru („*Eram patru*”), care, în jocul seducător al cifrelor din carte, își susține valoarea de „simbol incomparabil de plenitudine și universalitate, un simbol totalizator”⁸. Expresie a totalității creatului, patru este, după amintitul dicționar, și simbolul totalității celor trecătoare. De asemenea, el conține sugestii care trimit spre universalitate, totul pentru a transcrie în ultimă instanță bucuria apartenenței la cele patru repere ale lumii.

Cifra patru relaționează la nivel simbolic cu cifra doi, în contextul trecerii timpului: „Din cei patru, doi au murit. Eu am îmbătrânit. Dar plaja va fi mereu aceeași, invadată de alte trupuri bronzate.” Opus lui patru, doi marchează căderea dureroasă din condiția paradisiacă, presupusă de apartenența la totalitate, în fragment și într-un timp având cu totul alte dimensiuni, cifra motivându-se aici ca sugestie a individualității și a diferențierii (Dicționarul de simboluri al lui Chevalier și Gheerbrant confirmă de altfel aceasta: „doi este motorul dezvoltării diferențiate sau al progresului”, cu certitudine „principalul motor pe calea individualizării”).

Autobiografia lui Octavian Paler are în vedere, până la un punct, rememorarea căderii și a alungării din

paradisul vârstei și al satului, ieșirea din inocență, acea inocență care îi permisesse copilului să-și asume pe deplin condiția vegetală manifestată atât prin atracția permanentă spre pădure, cât și prin trăirea leșă a lumii, cu o hrană ce se reduce la ciuperci, fructe de pădure și pâine, carnea, dacă nu greșesc, nefiind menționată în text. Apare în schimb slănina care, în Ardeal, rămâne emblematică pentru demnitatea individului și căreia Marta Petreu îi dedică un memorabil eseu în „*Filosofii paralele*”. Prin consistența sa de *clisă*, slănina este asociată teluricului și lutului, ceea ce o plasează însă în cu totul altă perspectivă în cartea lui Octavian Paler.

Autorul își scrie biografia sub semnul cultural, al Cărții, Octavian Paler lăsând impresia că își înțelege existența ca pe un text, ce trebuie recitat și supus unei atente și detașate interpretări.

În „*Autoportret într-o oglindă spartă*”, plecarea copilului din sat nu mai este consecința voinței mamei, pentru a-i putea atribui semnificațiile unei nașteri simbolice, ci consecința hotărârii unui tată care, de rău augur, îi decide copilului soarta din momentul când îl visează „*subsecretar de stat*”, semnul lumii de afară, de departe, în mod cert o lume a subordonării și a ierarhiei severe, implicând fără îndoială acel mecanism căruia îi aparținuse și cel care iscălește „*Kanonir Alecsandru Paleriu K.n.K.Fh.R*”

Momentul plecării din Lisa este fixat într-un fragment semnificativ: „*Mi-am încălțat repede bocancii, nebănuind că ei vor atârna greu, hotărâtor în soarta mea. Era prima oară că nu aveam opinci în picioare, bocancii mă încurcau la mers și, din pricina lor, m-am împiedicat când am vrut să sar gardul din capătul grădinii. De ajuns ca tata, care venise după mine, să se apropie și, în timp ce escaladam gardul, să facă singurul lucru la care nu mă așteptam. Spre marea mea uimire, l-am auzit zicându-mi că-mi dă 44 de lei dacă plec. De ce tocmai «44» niciodată nu m-am lămurit. Poate a fost o simplă întâmplare, prima cifră care i-a trecut prin cap. Ceea ce mă tulbură, însă, este o coincidență. «44 de ani» i-a prezis o ghicitoare mamei că voi trăi.(...)Nu mai țin minte ce calcule îmi voi fi făcut în acele clipe și cât a durat «deliberarea». Fapt e că, până la urmă, m-am dat bătut. N-am rezistat ispitei și am acceptat «tranzacția».*”

Înainte de a mă lăsa ispitit de semnificațiile secvenței, amintesc doar că autorul/naratorul/personajul proiectează o perspectivă simbolică asupra acestui moment, supralicând amănuntele, care nu lipsesc, fie *grădina*, fie *gardul* sau chiar *bocancii*. Mai ales gardul devine obiect al interpretării autorului însuși: „*Gardul pe care am stat în cumpănă, atunci, a fost o bornă între două destine posibile.*”

„De ce tocmai «44»? Niciodată nu m-am lămurit”, scrie ușor distant autorul, după ce aruncă mănua cititorului și chiar propriului text. Dar nu uită, totuși, să ofere o posibilă interpretare: „*Poate, a fost o simplă întâmplare, prima cifră care i-a trecut tatei prin cap*”. Dacă nu este chiar întâmplătoare? Umbra îndoielii este prezentă: „*Ceea ce mă tulbură este o coincidență. «44 de ani» i-a prezis o ghicitoare mamei că voi trăi.*”

Vorbind despre „*utopograma satului*”, Andrei Oișteanu amintește că „*vatra, casa și pridvorul sunt înconjurate de ogradă (grădina, ocol), împrejmuită, la rândul ei, de un hotar material – gardul (hortus oclusus)*”⁹, acesta delimitând și conturând personalitatea fiecărei proprietăți, într-un arhipelag al satului casa constituind o autentică insulă cu tot ce implică aceasta¹⁰.

Încercarea copilului de a trece hotarul pentru a ieși dintr-un paradis deja alterat de gândul tatălui, fascinat de lumea de afară, poate fi asociată binecunoscutului motiv eminescian al fugii în lume, cu speranța nemărturisită că, pierzându-i-se urmele (fiindcă de nume nu mai poate fi vorba în cartea lui Octavian Paler, acesta fiind înlocuit prin persoana gramaticală), el ar putea rămâne în condiția dorită. Personajul nu știe însă că zarurile au fost aruncate și că, încălțând bocancii destinați exclusiv orașului, el își asumă inconștient noua condiție, fiindcă acei bocanci, la propriu și la figurat, atârna greu în acel moment.

Și totuși, de ce tocmai 44? Dacă scriitorul nu s-a lămurit pe deplin, după cum însuși recunoaște, mult mai lămurit pare textul în coerența prezențelor sale simbolice, care converg spre ideea de viață la care se referea ghicitoarea.

Înainte de a descifra posibile semnificații ale cifrei, să nu neglijăm prezența banilor, cu aluzii prea puțin consistente aici la ideea de vânzare, contând mai mult ca

emblemă a altei lumi, în special a mecanismului social amintit. Este greu de acceptat ideea că personajul face o „tranzacție”(de altfel termenul este marcat distant ironic de autor), cu atât mai mult cu cât la vârsta inocenței banii nu-i spun prea multe, iar despre bani nici nu se amintește de altfel în universul Lisei, care trăiește sub zodia auroralului. Balanța este înclinată de cu totul altceva, de sensibilitatea copilului, echilibrată și firească precum natura, o sensibilitate care nu-i îngăduie să-l supere pe un tată cu care avea legături cu totul aparte. „*Par delicatessen*”, acolo, pe gardul delimitând grădina de nemiloasa trecere de dincolo, copilul și-a pierdut de fapt nu viața, ci o condiție care îl va marca definitiv.

Revenind, cifra 44 este, dacă nu mă înșel, cea de-a treia cifră din text, după patru și doi. Ea este constituită din dubla prezență a lui patru, la rândul lui acesta fiind dublarea lui doi. Cifra 44 trimite în felul acesta spre paralelismul universurilor în care scriitorului îi este dat să trăiască: consubstanțialitatea cu întregul este dublată de existența în spațiul „profan”, începând cu provizoratul locuirii în gazdă și al spațiului citadin, în contrast cu casa (cu toate semnificațiile ei) și cu universul pădurii.

În jocul textual al numerelor, 44 poate fi acceptat ca emblematic pentru existența individului care își acceptă condiția modernă și profană, cu condiția ca amintirea să o păstreze nealterată pe cealaltă, a inocenței. Acest 44, scrutat necruțător de patru simbolizând întregul și creația, se lasă divizat de acesta, rezultând un *unsprezece*, a cărui ambivalență „*rezidă în faptul că excesul pe care-l reprezintă poate fi privit fie ca începutul unei reinnoiri, fie ca o ruptură față de 10 (ciclul complet, plenitudinea, s.n.) sau o determinare a lui, o falie în univers*”. Mai mult, *unsprezece* ar fi (...) simbolul luptei interioare, al disonanței, al rebeliunii, al rătăcirii... al transformării legii... al păcatului omenesc... al revoltei îngerilor”¹¹.

Autoportretul în oglindă generează inevitabil o tensiune între realitate și dublul acesteia: ochiul care privește „imaginea-reflex” (Wunenburger) este același ochi al imaginii din oglindă. Nu mai este vorba aici de relația narcisică dintre individ și propria imagine, ci de tentativa acestuia de a se sustrage imaginii sale ideale și inconsistente și de a ieși de sub puterea exercitată asupra sa de formele pure și inconsistente ale iluzoriului, și nu o poate face altfel decât îmblânzind fantasma și abstracțiunea propriei existențe. Octavian Paler se eliberează simbolic din oglindă prin acceptarea diferenței și a abaterii reprezentării. Autorul pare conștient că „*imaginea-reflex poate să aibă mai puțină profunzime decât un portret pictat (și autoportret, n.n.), pentru că ea nu conferă nici unei forme valoare de semn sau de simbol*”¹². Îmblânzire a reflexului și a fantasmei, autoportretul lui Octavian Paler rămâne concretizarea opțiunii pentru existența organizată ca text. În felul acesta, eseistul se încredințează cititorului, conștient că el, „*mon semblable, mon frère*”, rămâne, în fondul său, un neschimbat „*hypocrite lecteur*”, care, trădând creator textul, îi garantează accesul la orizontul ficțiunii.

Mircea MOȚ

¹ Philippe Lejeune, *Pactul autobiografic*, Traducere de Irina Margareta Nistor, Editura Univers, București, 2000, p. 13

² Ibid. p.30

³ Ibid. p.36

⁴ Ibid. pp.37-38

⁵ Jean Chevalier, *Introducere, Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesture, forme, figuri, culori, numere*, Editura Artemis, București, 1995, p. 34

⁶ Paul Ricoeur, *Despre interpretare*, Editura Trei, București, 1998, p. 27

⁷ Ibid., p.524

⁸ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*

⁹ Andrei Oișteanu, *Mythos & Logos*. Studii și eseuri de antropologie culturală, Editura Nemira, București, 1997, p.158.

¹⁰ Idem, *Utopografia insulei în imaginarul colectiv românesc, în Insula. Despre izolare și limite în spațiul imaginar, Colegiul Noua Europă, 1999, pp. 57-95*

¹¹ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*

¹² Jean Jacques Wunenburger, *Viața imaginilor*, În românește de Ion Bușe, Editura Cartimpex, Cluj, 1998, p.124

Despre imaginea României

Nicolae Iorga susținuse cândva ideea că „istoria contemporană adevărată ar trebui să însemne formarea omului modern, deci căutarea pretutindeni a elementelor din care s-a alcătuit el: straturi mai vechi, aporturi mai nouă, cu împrejurările în care s-a făcut legătura, contopirea...” Găsesc îndreptățită extrapolarea acestui principiu asupra discuției despre imaginea României de azi, care face obiectul meditațiilor de față. Chestiunea ar trebui să pună accentul pe imaginea adevăratei României de azi, iar mai departe, precum orice alt concept constituit din suma unor elemente și fragmente de cunoaștere supuse în mod premeditat efemerității, aflate *in statu nascendi* și cu o durată de viață foarte scurtă, ar trebui să încumbe formarea unui om atașat unui *real recreat*¹ în mare viteză. Potențarea eforturilor de îmbunătățire a imaginii României în lume presupune și punerea la lucru a valențelor eticii, așa cum susținea și Norman Manea, atunci când critica reticența unei părți a intelectualității românești și revendica nevoia unei etici românești, prea adesea „înfrântă de bizantinismul, fanariotismul, șiretenia, pehlivănia, scepticismul trivial și jovialitatea zeflemistă. Revendicăm – continua scriitorul stabilit din 1988 la Bard, în New York, și devenit unul din cei mai reali candidați pentru un Premiu Nobel adus literaturii de limbă română – pentru onoarea acestui popor puțin sentiment tragic al existenței și puțină amărăciune conștientă, în locul operetei sinistre care ne macină energiile cu veselă indiferență și cu nesimțire inconștientă”. Asupra acestor complexe chestiuni privitoare la simbolurile, la faptele și la atitudinile atașate construirii și creșterii numelui României, academicianul Basarab Nicolescu se pronunță cu eleganță, într-un capitol din superba sa carte *De la Isarlik la Valea Uimirii*², remarcând din start că *imaginea României în lume nu este bună*. Natura pragmatică și analitică triumfă atunci când asistăm la construirea prin acest discurs a sistemului de referință și a canonului, ambele izvorând din idei pentru ameliorarea, în următorii ani, a situației tragice care ne transformă în martori ce asistă aproape neputincioși la accelerata degradare a imaginii țării; totul se petrece într-o lume care se globalizează mai întâi în imaginar, adică într-un *real recreat* insidios și subliminal, prin folosirea unor tehnici de comunicare și PR extrem de rapide, ca modalitate de impunere a noilor elite mondiale versus statele cu statut neocolonial. Basarab Nicolescu stăruie asupra câtorva idei capitale: spiritualitatea nu poate fi „mare” sau „mică”, deci discursurile false pe plan epistemologic trebuie repudiate; schimbarea imaginii României în lume este condiționată de reforma reprezentărilor noastre culturale. Esențial este a înțelege că una din erorile epistemologice actuale vine din reducerea culturii la literatură, *obsesie persistentă a unor intelectuali români din România sau dinafara României*³. Primejdia rezidă, așadar, crede Basarab Nicolescu, în persistența sau reinventarea unor forme neașteptate de protocronism, caracteristice unei subdezvoltări culturale și ignorării realităților secolului XXI. Astăzi *știința, ingineria, informatica, arhitectura urbană, comportamentul politic fac parte integrantă din cultură*⁴. Evident, este vorba despre o bună definire a priorităților, făcută în spiritul principiului transdisciplinarității, și care ar putea crea o nouă viziune a ceea ce este „*imaginea României în lume*”. Basarab Nicolescu adaugă considerațiuni despre forța și prospețimea culturală a diasporei românești – poate că mai puternică din cauză că e forțată să trăiască și să se reinventeze continuu, căci trăiește sub presiunea culturii adoptive, mai mari și dominante –, despre memoria suferinței și despre memoria culturală. Exilul românesc economic, alimentat generos de exilul creat de regimul totalitar din România comunistă, *a contribuit, ca anonimi sau ca personalități recunoscute, la dezvoltarea culturală, științifică și economică a noilor țări, dar, în același timp, au păstrat, într-o manieră conștientă sau inconștientă, memoria țării lor de origine – România și memoria propriei suferințe*⁵. În această *memorie a suferinței* există substanța suflului ce va străbate Europa de mâine. Basarab Nicolescu vede în diaspora românească nu numai depozitară

memoriei suferinței, ci și un mediu important pentru valorizarea acestei *memorii culturale*, aducând argumentul că și acum, și înainte de 1989, opere importante s-au creat înafara granițelor țării făcând ca, pentru România, cultura națională să depășească în mod substanțial granițele țării. Rolul dublu jucat de diaspora – acela de depozitară a memoriei suferinței, precum și de actant în valorizarea memoriei culturale – este mai bine deservit dacă ea nu este acaparată de mize politice. *Relațiile cu autoritățile din țară trebuie să fie unele de parteneriat și nu de supunere la rațiuni politice sau diplomatice*, astfel garantându-se libertatea de expresie și autenticitatea lor. Festivismul și mizele minore sunt, după Basarab Nicolescu, pierdere de timp și de bani, dar și compromiterea parteneriatului dintre diaspora și autoritățile din țară, și nu în ultimul rând având consecințe care aduc deservicii imaginii României. Limba franceză face parte constitutivă din identitatea națională a României moderne, iar Basarab Nicolescu observă că *românii din Franța nu au constituit niciodată un grup etnic sau religios separat, deoarece ei erau pe deplin francezi*⁶. Dacă exilul românesc din Franța de dinainte de 1989 a fost criticat pentru că era dezbinat, scriitorul remarcă o cauză inedită a acestei aparente fragmentări: *o coerență perfectă a exilului românesc era imposibilă pentru că românii vorbitori ai limbii franceze se simțeau pe deplin francezi*⁷. În acest mod, apare evident de ce marii intelectuali români trăitori în Franța și-au scris opera în limba franceză, contribuind astfel la edificarea culturii și a științei franceze moderne. Basarab Nicolescu alocă acestei performanțe calitatea de emblemă a unei bune imagini a României în lume. Se poate constata că și diaspora din Statele Unite ale Americii a dat și continuă să dea personalități importante pentru arta, știința, cultura și mediul academic american, oferind și peste ocean temeuri ale unei imagini mai bune a României în lume.

Nu în cele din urmă, Basarab Nicolescu descrie aptitudinea pentru transgresiune care a definit dintotdeauna marii creatori români. Este vorba despre *transgresiunea normelor culturale convenționale, transgresiunea limbii, transgresiunea credințelor profund înrădăcinate*⁸, transgresiune care, însă, nu a fost agresivă, în esența sa, ci, dimpotrivă, foarte constructivă. Sunt pomenite nume ca Brâncuși, Ion Barbu, Eliade, Lupasco, Cioran, Tzara, Gherasim Luca, Vintilă Horia, Andrei Șerban, ca fiind ființe ale transgresiunii frontierelor între diferite domenii ale cunoașterii și între diferite culturi, spre disperarea vameșilor de tot felul, vameși ai cunoașterii și culturii. Acest dar al transgresiunii este recomandat ca model pentru construirea altor repere valabile pentru o bună imagine a României în lume. Metisajul cultural, sesizează Basarab Nicolescu, va fi inevitabil, în Europa de mâine. Iar diaspora românească este una din precursorile acestui metisaj.

Am scris la rândul meu multe texte pe tema metisajului cultural, căruia îi aloc, pe deplin, destinul unei paradigme a creației viitorului precum și a viitorului imaginii României în lume. Diferit de omogenizarea culturală și de pierderea identității naționale, metisajul cultural este încărcat și de sensul unei noi culturi – europene, care va coexista cu toate culturile naționale care se respectă. „Unitate în diversitate și diversitate prin unitate” este o străveche sintagmă a înțelepciunii umane și trebuie *pusă la lucru* pentru a contribui activ la sporirea imaginii bune a României în lume. Însăși tradiția culturii românești este una a metisajului, la frontiera dintre Orient și Occident, dintre Balcani și Europa Occidentală, pe o axă definită de Basarab Nicolescu drept axa București-Paris-Atena, care sugerează și pentru viitor noi strategii culturale utile bunei imagini a României.

La final, ideea *emergenței unei dimensiuni spirituale a democrației în România*⁹ sugerează importanța recuceririi normalității pe calea acestui vehicul, ce fusese suprimat de regimul comunist. Basarab Nicolescu reamintește că noi am trăit, în regimul totalitar, o *spiritualitate fără democrație și, după aceea, o democrație fără spiritualitate și chiar o caricatură a democrației*; în țara lui Urmuz s-a ajuns, astfel, ca acte nedemocratice să fie întreprinse cu respectul deplin al normelor democratice, fapt care afectează în mod serios imaginea României în lume. Concluzia savantului este că *dimensiunea spirituală a*

Nord Literar – 10 ani de apariție

În ziua de 28 iunie 2013, în Sala Europa a Primăriei Baia Mare, a avut loc un eveniment cu triplă semnificație: „Ziua Scriitorului”, ediția a II-a, „Zilele revistei Nord Literar”, ediția a VIII-a și marcarea împlinirii a 10 ani de la apariția primului număr al revistei „Nord Literar”. La eveniment au participat, pe lângă scriitori și personalități ale vieții culturale locale, invitați din București (Ioan Groșan și Pavel Șușară), Cluj-Napoca (Mircea Popa și Vasile Igna), Bistrița (Olimpiu Nușfelean și Ioan Pinte), Satu Mare (George Vulturescu, Alexandru Zotta, Gavril Ardelean, Aurel Pop) ș.a.

Cu acest prilej, juriul, format din Gheorghe Glodeanu (președinte), Teodor Ardelean, Gheorghe Pârja, Florica Bud și Augustin Cozmuța (membri), a acordat titlul și premiul instituit de Primăria municipiului Baia Mare (primar Cătălin Cherecheș), lui **Săluț Horvat**.

Premiile revistei „Nord Literar” au fost acordate scriitorilor: Opera omnia – **Vasile Igna**; premiul pentru proză – **Ioan Groșan și Marian Ilea**; premiul pentru poezie – **Dorel Macarie**; premiul pentru critică și istorie literară – **Mircea Popa. Adela Naghiu** a primit premiul special acordat de primarul Cătălin Cherecheș (cel care a subvenționat și celalte premii). S-au acordat diplome aniversare membrilor fondatori ai revistei din partea Președintelui Consiliului Județean Zamfir Ciceu.

Evenimentul a fost organizat sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Primăriei municipiului Baia Mare.

democrației este indispensabilă pentru însăși supraviețuirea democrației în România. Speranța construirii unei bune imagini de țară e enunțată într-o formulare de-a dreptul spectaculoasă: *trista imagine a României de Fanar al Europei ar putea astfel să fie înlocuită de cea de Californie a Europei*¹⁰.

Rămâne de văzut dacă tragica irosire a sensurilor democrației, ce are loc în România hărțuită de trâmbețele politicianiste de azi, nu va epuiza și capacitatea de reinventare atât a României reale, cât și a imaginii îmbunătățite a României în lume¹¹. Oricât de multă energie se consumă azi în spațiul public în domeniul imaginii de țară, ea aparține unor frecvențe joase, distorsionate, subminatoare, antidemocratice, periculoase. România profundă se transformă astfel într-un nucleu incandescent, cu evoluție imprevizibilă, cu prognostic rezervat. Iar imaginea României în lume rămâne o hartă de holograme care nu reușește să contureze *acel* zăcământ atât de adânc îngropat de o civilizație catastrofală, autodistructivă. România de azi riscă, așadar, să devină în scurt timp, propria Atlantidă.

Angela FURTUNĂ

August, 2013

¹ Andi Mihalache și Adrian Cioflâncă (coord.), *Istoria recentă altfel, Perspective culturale*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2013. Concept enunțat la p. 11.

² Basarab, Nicolescu, *De la Isarlik la Valea Uimirii, Vol. II, Drumul fără sfârșit*, București, Ed. Curtea Veche, 2011, pp. 86-89.

³ *Ibid.*, p. 86.

⁴ *Ibid.*, p.87.

⁵ *Ibid.*, p. 87.

⁶ *Ibid.*, p. 88.

⁷ *Ibid.*, p.88.

⁸ *Ibid.*, p.88.

⁹ *Ibid.*, p.89.

¹⁰ *Ibid.*, p.89.

¹¹ Volum colectiv, *Intelectualul român față de inacțiunea*, Editura Curtea Veche, 2002.

DE PESTE OCEAN

De ce o iubim (încă) pe Audrey Hepburn

Cu o frumusețe de neuitat, ca de elf, delicată și copilăroasă, și extraordinare talente în actorie, limbi străine și dans, Audrey Hepburn este cunoscută și ca o adeptă a umanitarismului. Pentru că am fost educată într-o tradiție de „studii culturale”, tradiție inițiată probabil de criticul francez Roland Barthes – unde fenomenele culturale semnificative nu sunt luate ca atare, ci analizate și explicate – aș dori să cercetez aici unele dintre motivele pentru care o iubim (încă) pe Audrey Hepburn.

Răspunsul la această întrebare este evident numai privind retrospectiv, odată ce actrița a obținut nu numai

celebritate la nivel mondial, dar și un statut emblematic, ca simbol al feminității clasice – și de clasă. Însă milioane de actrițe aspiră la acest nivel al succesului și numai câteva ajung acolo.

Așadar, de ce și cum a reușit Audrey Hepburn să obțină ceea ce altele doar visează? Părerea mea este că ea a avut cu adevărat totul: frumusețe, farmec, inteligență, talent, noroc, compasiune și caracter, deopotrivă unice și extraordinare.

Numeroasele talente ale lui Audrey Hepburn

Născută Audrey Kathleen Ruston în 1929 la Bruxelles, Belgia, Audrey era foarte talentată la limbi străine (vorbea fluent engleză, olandeză, franceză, spaniolă și italiană) și avea o înclinație înăscută pentru dans. Când familia ei s-a mutat la Amsterdam, ea a luat lecții de balet cu Sonia Gaskell, una dintre cele mai mari balerine olandeze. Deși foarte talentată, la 1,70 m Audrey a fost considerată la acea vreme prea înaltă pentru a deveni o balerină de prim rang. Cu toate acestea, studiul baletului i-a oferit grație, eleganță și ținută, care i-au folosit mai târziu, atunci când și-a început cariera de actriță.

Luptă, caracter și compasiune

Așa cum se știe, Audrey Hepburn nu a avut o copilărie ușoară. Anii de chin pe care i-a trăit împreună cu familia în timpul celui de-al doilea război mondial i-au modelat caracterul, au învățat-o să fie o supraviețuitoare și să manifeste compasiune față de semenii. În timpul ocupației germane din Olanda, ea a suferit de malnutriție, anemie și probleme respiratorii. Familia ei abia avea suficientă hrană pentru a supraviețui. Dar ani mai târziu, într-un interviu acordat, Hepburn își amintește și exprimă compasiune pentru cei care au fost chiar mai rău de-atât: „Îmi aduc aminte. Nu o dată am fost la gară și am văzut trenuri întregi cu evrei, le zăream privirile speriate pe deasupra vagoanelor. Îmi amintesc foarte clar de un băiețel care stătea cu părinții săi pe peron, foarte palid, foarte blond, îmbrăcat cu o haină mult prea mare pentru el, și l-am văzut

apoi urcând în tren. Eram un copil care observa un alt copil”.

Aceste amintiri oribile au întărit-o, sporindu-i în același timp empatia. Atunci când și-a părăsit cariera de succes ca actriță pentru a se dedica familiei și problemelor umanitare, Audrey a fost numită ambasador al Bunăvoinței din partea UNICEF. Chiar cu patru luni înainte de a muri, când suferea de cancer, Hepburn se gândea tot la suferințele altora. A făcut o vizită în Somalia în 1992, subliniind că empatia – în special față de copii, care sunt cele mai inocente victime ale politicii și războiului – este universală: „Să ai grijă de copii nu are nicio legătură cu politica. Poate că în timp, în loc de politizarea ajutorului umanitar, va avea loc o umanizare a politicii”. Din păcate, așteptăm încă să se întâmple această inversare.

„Norocul e sortit celor care sunt pregătiți”

Lefty Gomez spunea: „Prefer mai degrabă să fiu norocos decât bun în ceea ce fac”. Și avea dreptate. Cel mai probabil, fără un oarecare noroc și conexiunile potrivite, nimeni nu ajunge în fruntea unui domeniu oarecare, cu atât mai puțin într-un domeniu atât de „subiectiv” cum este actoria. Dar toate acestea sunt echilibrate de o altă maximă preferată a mea despre noroc, atribuită lui Henri Poincaré: „Norocul e sortit celor care sunt pregătiți”. Fără să dai tot ce poți – din toate puterile și, fără îndoială, cu dificultăți și eșecuri periodice – succesul este puțin probabil. În tinerețe, pentru a-și putea întreține familia, Hepburn a avut o slujbă de cântăreață de cor la Londra – slujbă care, deși mai puțin prestigioasă decât aceea de balerină, îi aducea venituri de trei ori mai mari decât i-ar fi adus baletul.

Totuși, norocul i-a ieșit în cale. A fost descoperită de un vânător de talente de la importanta companie producătoare de filme americane Paramount Pictures. La început, i-au oferit actriței în devenire roluri minore. Apoi, odată ce și-a făcut dovada talentului, Hepburn a primit un rol mai important în filmul lui Thorold Dickinson, „The Secret People” (1952), unde a strălucit în rolul de balerină care i se potrivea ca o mânășă. Din întâmplare – sau noroc, din nou – cunoscuta romancieră franceză Colette a văzut-o și se spune că ar fi exclamat „Voilà! Iat-o pe Gigi a ta!” Acest rol i-a adus lui Hepburn recunoaștere internațională.

„Farmec, inocență și talent”

Când a ajuns să fie distribuită alături de Gregory Peck în „Vacanță la Roma” (1953), Audrey Hepburn promitea să devină o mare doamnă a filmului. Cu toate că în rolul Prințesei Ann – o tânără care evadează din protocoalele regale pentru a duce o viață obișnuită și se îndrăgostește de un ziarist american – a fost inițial distribuită Elizabeth Taylor, Hepburn îi fură rolul. Regizorul, William Wyler, declara: „Avea tot ce căutam: farmec, inocență și talent. În plus, era și extrem de amuzantă”. Inițial, avea de gând să promoveze filmul anunțându-l mai întâi pe marele star – Gregory Peck – iar Hepburn venea abia pe locul secund: „El o prezintă pe Audrey Hepburn”. Însă recunoscând farmecul și talentul lui Audrey Hepburn, se spune că Peck ar fi cerut să fie prezentați amândoi în același mod: „Trebuie să schimbați asta, pentru că ea va deveni o mare stea, iar eu voi părea un mare ticălos”.

Feminitate clasică și de clasă: „Stilul Audrey Hepburn”

Predicția s-a adevărit. Hepburn a câștigat un Premiu al Academiei pentru film în 1953 și a furat inimile audienței – și criticilor – din întreaga lume. Frumusețea ei ca de elf, copilăroasă și totuși elegantă, care a făcut deliciul copertei revistei *Time* în 1953, a inspirat și „Stilul Audrey Hepburn”, rămas o marcă a feminității clasice și de clasă până în ziua de azi. Totuși, chiar și în acest domeniu, Hepburn a avut un pic de noroc. Celebrul designer de modă Hubert de Givenchy este cel care a creat stilul Audrey Hepburn – în special rochițele negre – care au inspirat moda feminină până astăzi. Când i s-a spus că va crea o rochie pentru „Doamna Hepburn” pentru filmul „Sabrina”, în 1954,

Givenchy a crezut că este vorba de Katherine Hepburn și a fost oarecum dezamăgit când și-a dat seama că nu era așa. Dar Audrey Hepburn l-a cucerit repede, punând bazele unei prietenii – și ale unei colaborări pe tărâmul modei – care a durat tot restul vieții ei. Cel mai recunoscut stil a fost rochia neagră emblematică pe care Audrey Hepburn a purtat-o în „Mic dejun la Tiffany” (1961), un film inspirat de o năvălă a lui Truman Capote. Dar Hepburn a modelat rolul în felul ei caracteristic. Filmul trebuia inițial să fie povestea de dragoste a lui Holly Golightly, o fată de moravuri ușoare din New York. Audrey Hepburn își cunoștea limitele – ea a spus: „Nu pot să joc rolul unei fete ușoare” – și a jucat în schimb un personaj plin de feminitate, grație și farmec neastâmpărat.

Audrey Hepburn avea – și are încă – o atracție universală. Femeile voiau să fie ca ea; bărbații voiau să fie cu o femeie ca ea. Asta nu se întâmplă neapărat cu toate

femeile frumoase. Era ceva în frumusețea lui Audrey Hepburn copilărosă și fără să constituie o amenințare pentru alte femei – spre deosebire, de exemplu, de frumusețea mult mai matură și declarat-erotică a unor embleme sexuale ca Marilyn Monroe – și totuși foarte seducătoare, chiar dezarmantă, pentru bărbați.

Audrey Hepburn avea o formă unică și uimitoare de frumusețe, mult talent, inteligență, puțin noroc combinat cu multă perseverență, modestie și clasă. Desigur, aceste bunuri de preț nu sunt ingredientele unei rețete a succesului: pui atât din asta, atât din cealaltă. Calitățile care au făcut din Audrey Hepburn o mare actriță sunt, mai presus de orice, aceleași care fac din ea un mare om: compasiunea ei adevărată și tăria de caracter. În final, nu rolurile pe care le-a jucat fac din ea o emblemă culturală eternă, ci persoana care a fost ea. Și de aceea o iubim (încă) pe Audrey Hepburn.

Claudia MOSCOVICI

(Traducere și adaptare de Anca Cristina Ilie)

REEVALUĂRI

Vintilă Horia și utopia narativă (III)

S-a vorbit adesea despre „*un roman așa-zis istoric, dar care de fapt nu este istorie, numai personajele sunt istorice, dacă sunt, însă problematica lor este una foarte contemporană, ...cam așa ar fi de obicei stilul meu în roman*”, ținea să îi specifice Vintilă Horia în primul interviu acordat la Villalba, lângă Madrid, în martie 1990, Marilenei Rotaru.

Este o precizare extrem de importantă pentru întreaga operă narativă a scriitorului pe care îl analizăm. În adese rânduri el a revenit cu astfel de tonalități accentuate spre a se diferenția de punctul de vedere comun care, în general, a egalat în mod curios și irelevant *subiectul* cu ideile esențiale ale cărților pe care Vintilă Horia le-a semnat de-a lungul întregii sale activități. Ca și la Mircea Eliade, istoria nu este aici decât un pretext de combatere și anulare a *istoricismului*, de revenire la aprecierea dimensiunii majore a existenței, cea permanent ancorată în actualitatea stringentă, fiindcă trăirea nu poate fi nicicând plasată în trecut și nici apreciată în viitor, decât falsificând în mod ciudat și primitiv felul de înțelegere și modul de percepție al timpului în care trăim. Faptul că se dezvoltă adesea la Vintilă Horia o anume parabolă, fie ea pusă pe seama lui Ștefan cel Mare sau a lui Platon, avându-l ca aparent erou pe Publius Ovidius Naso și, desigur, am putea continua și cu alte exemple, nu implică decât din punct de vedere al cadrului, al atmosferei în care romancierul tinde să-și plaseze conflictul epic, dar rămâne vizibil și extrem de nuanțat modern sensul profund al trăirii în epoca în care viețuiește el însuși cu toate dramele și tragediile momentului. Este ridicol să-i ceri unui creator de talia romancierului pe care îl discutăm să figureze, din realitatea vremurilor sale, într-un timp ce nu-i aparține și pe care se antrenează să-l înfățișeze conform cronicarilor sau documentelor istorice ce atenuază valorile artistice și distrug ideea de verosimilitate a trăirii.

Scandalul politic pe care l-a produs romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* l-a determinat, de altfel, pe Vintilă Horia să revină asupra cadrului cărții sale și să scoată răspicat în evidență falsă *istoricitate* și, totodată, aspectul contemporaneității profund investigată în structurile ei *politice*. De vreme ce totul părea a fi deconspirat, parabola ca atare se golea de înțelesuri și mai întâi romancierul a simțit nevoia să se identifice în demersul său cu personajul central al cărții, după un obicei clasic în structurile narative ale literaturii franceze, dar cu mai puține nuanțe autentice în demonstrarea valorilor aduse în joc, pentru că aici nu era vorba despre un *joc*, ci de însăși esența viabilă a existenței unui scriitor întotdeauna deasupra timpului său, continuu angajat într-o actualitate ferventă. Și dacă în locul lui Ovidiu, ar fi fost Miron Costin, să zicem, starea epică a cărții ar fi cerut condamnarea la moarte a însuși celui care l-ar fi înfățișat pe cronicar și ar fi trăit prin el. O nuvelă de excepție din perioada ce anticipă romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, precum cea intitulată *Nu pe dinlăuntru*, este precumpănitoare în găsirea legăturilor prezentului și a retrăirii trecutului în lumea actualității, atunci când cel care pictează zidirea sfântă a mănăstirilor bucovinene, el și alții din vremea lui Ștefan cel Mare și Sfânt, se exersează în precumpănitorul deziderat al albastrului de la Voroneț, poate numai o dată și cindva asemănat cu albastrul *giottian* de la Assisi și de la Scrovegnia (Padova).

Arta literaturii mari este mereu aceea de a se desăvârși în prezent și a nu-și pierde contactul cu actualitatea. Plecând de la o asemenea viziune mereu invocată, scriitorul român, după un tipic exemplu sadovenian, a încercat să-și facă descifrabil permanent mesajul. Modul inexact în care a fost tratată de critica franceză de dreapta-stînga comentarea romanului *Dumnezeu s-a născut în exil* l-a determinat să încerce într-o serie de articole colaterale să-și explice și să-și justifice poziția epică abordată, dar poate niciodată romancierul de față nu s-a exprimat mai convingător și mai relevant decât în eseul, mai amplu, intitulat *Despre degradare și risc*, care, inițial a fost gândit ca o punte de trecere între *Dumnezeu s-a născut în exil* și cartea următoare, *Cavalerul resemnării*. Editorul francez, elocvent ca întotdeauna în „democratismul” său, a refuzat să însoțească al doilea roman scris direct în franceză de precizările eseistului, care arunca la gunoi cu o excepțională putere o întreagă maculatură ziaristică și propagandistică fără nici o legătură cu cartea sa inițială. De altfel, eseul deborda chiar de la o afirmație a lui Charles Péguy din 1907 – an semnificativ în destinul românesc –, anticipând cu cîțiva ani prezența în viață a lui Vintilă Horia: „*Lumea modernă simte o necesitate*

imperioasă de a se degrada”. Și scriitorul român constata, fără reținere, referitor la timpul său, „*în ultimii cîțiva ani am surprins-o umilind în sens etimologic, reducînd la nivelul cel mai de jos, în domeniul valorilor morale, creștinismul, în special catolicismul, cultura clasică, socialismul chiar, din care s-ar fi putut naște o lume nouă, știința însăși care constituia instrumentul ei de conducere, aparatul care servea ca să domine. A degradat, în fine, chiar și Res publica.*”

Esențială era aici observația cea mai acută, „*prăbușirea valorilor*”, prin care scriitorul român depășea simpla toleranță a constatărilor lui Hermann Broch ce se reduceau, în fond, doar la „*desacralizarea vieții*”, anulînd astfel „*o epocă întreagă cu literatura ei, cu imperialismele ei înfiorătoare și desfigurante, cu tehnica ei de pace și de război și care, pe bună dreptate, se cheamă diabolică, cu cenușii care ne inundă din toate părțile și pe care noi îl considerăm artistic, psihologic sau arhitectonic, fără a avea curajul să-l numim cu numele său adevărat, o epocă întreagă deci și cu ea tot spațiul mondial peste care s-a întins.*” Și Vintilă Horia avea puterea să recunoască în tendințele perioadei în care intrase în exil existența sa, dar se particulariza prin a fi însuși sensul heideggerian al înțelesurilor vieții: „*Trebuia atrocizată forța păcii, descompusă, distrusă, redusă, în mod deliberat, la forma unui război fără zgomot, mai teribil decât celelalte. Trebuia transformată în foamete conștient organizată în sclavie, în lagăre de concentrare, în torturi sălbatice, în fundul închisorilor, între Oceanul Pacific și Marea Baltică. Iubirea și prietenia trebuiau deformate și distruse, lucrurile zilei schimbate în mii de acte antiumane.*”

Dacă privim cu atenție valorile și dacă înțelegem substanța a ceea ce ni se comunică, timpul acesta nu este unul *istoric*, ci unul al celui mai josnic *prezent* față de care în 1961, prin primăvară, un semen al nostru din marea cîmpie munteană ne atrăgea atenția într-un mod cu totul nu numai remarcabil și tragic, dar și covârșitor prin adevărul său. Poate că nu a fost printre primii și în orice caz nu doar dintre cei exilați, dar oricum am descifra sensul lucrurilor, adevărul său reprezintă mai mult decât raportul dintre viață și literatură și angajează în discuție norma existențială în care ne zbatem. Iar scriitorul se confruntă pînă în absolut cu ideile propuse dezbaterii: „*Mă ridicam împotriva totalitarismelor de oriunde ar fi venit, împotriva oricărei idei de constrîngere și de umilire, împotriva oricărei forme de opresiune individuală sau colectivă*”, iar cartea sa, fără jenă, era declarată „*un imn al libertății*”.

Profunditatea modului de abordare propus nu venea din singularizare, ci, dimpotrivă, se raporta atunci și pînă în ziua de azi la destinul mereu reevaluat al poporului român, fiindcă, pentru Vintilă Horia, „*noi suntem un popor așezat la încrucișarea imperialismelor*” care a impus permanent în existența sa pre- și post-istorică „*un sens religios despre viață*”, atîta vreme cît „*filosofia*” acestui neam „*este aceea a resemnării: o libertate care se autorestrînge la acțiunea pur umană, lipsită de posibilitatea momentană de a se realiza pe dimensiuni mai înalte și mai durabile. Acest fel de a fi nu implică [niciodată] o separare de divin.*”

Ba, dimpotrivă! Este chiar *calea* ce duce spre *adevărul* și *viața* nației, într-o perioadă angajată conștient sau numai inconștient într-o pieire a existenței, ceea ce pare că ne rămîne permanent, fiind doar regăsirea tulbure și, totuși, cristalină, a lui *a fi*. Puterea de a prelungi existența, dincolo de pierirea lumii, de reînnoirea ei pasivă și cîmică la dimensiunile primitivității restabilite prin „șansa” dictatorială a unei viețuiri comunitare, se desprinde și se impune tocmai din nimicirea ideologiei, incapabilă să mai satisfacă altceva decât neputința tragică a gândirii de a se asocia într-un saltimbanc joc al ereziilor.

La ce pot folosi în acest caz descoperirile înfruntărilor *istoriei*? Cînd sfîrșitul ciclurilor, destrămarea umanității și căderea ei apocaliptică în ispășirea vremurilor nu aduce pe scena lumii decât explicația nevolniciei mizere a prezentului!

Dumnezeu s-a născut în exil pentru că singura șansă a recuperării și a regenerării nu poate fi, după Vintilă Horia, decât cea creștină, ortodoxă și catolică, deopotrivă. Chestiunea ca atare se definește nu doar prin intuiție mistică, dar ea antrenează în discuție toate ramurile existențiale ale ființei părăsită în lagărele de exterminare

a vieții contemporane, fiindcă nimeni nu apreciază astăzi, ca și ieri, cînd începe să se deruleze fenomenul căderii pînă la sfîrșit. Ceea ce scriitorul român trebuia să observe în eseul său, prefață la *Cavalerul resemnării*, în 1961 de abia, nu s-a clarificat în esența viziunii sale politice și ideologice nici pînă în prezent. Spunea Vintilă Horia acolo, plin de durere, dar și de claritate, păstrîndu-și nealterat înțelesul demersului pînă în zilele de față și, probabil, chiar într-un acerb și penibil viitor: „*Comunismul este astăzi factorul care se opune omului, ideii de libertate, ca și progresului, poate mai material, dar nu mai puțin uman al unei stări*”, de vreme ce eseistul este îndreptățit să constate că: „*Tirania, dușmană a omului, nu se reducea numai la fascism*”, atîta timp cît „*un alt totalitarism, cel care n-a murit în 1945, continuă să ne chinuiască*” și încă, sub forme travestite care, adesea, constituie actualmente expresiile de manifestare ale capitalismului, eterogen și imperialist, ce nu macină numai dolarul, ci toate structurile cazuistice ale lumii de față.

Să ne întoarcem însă la Vintilă Horia și la aspectul tragic al dezvăuirilor concepției sale existențiale dintr-o contemporaneitate ce vizează mai bine de o jumătate de veac din înscrierea noastră în vreme. Era oare anormal să se întrebe scriitorul român exilat în Iberia în ce măsură considerațiile politico-sociale și aplicarea acestora în *istorie* au putut să-i fie uitate și trecute cu vederea lui Churchill, apreciat mai ales și exclusiv prin pictura lui de pe marginea lacului Como, nu altfel decât s-ar „*considera opera lui Hitler pe baza lenjeriei sale*” iar cea a lui Stalin „*după conferințele lui despre filologie*”? Și, mai departe, interogația scriitorului român nu lasă nici o îndoială asupra condiției în care ne găsim, ca „*un om al anului 2000 [care] ce altceva ar putea reține din dezastrele secolului XX decât absurdul și neînțelesul*”?

Deși la nivel european comentarea critică a romanului *Dumnezeu s-a născut în exil* depășește cu mult limitele dezbaterii strict politice a contextului francez, o anume încrîncenare anticomunistă nu a îngăduit însă nici o abatere de la climatul politic în contradicție cu cel ilustrat de *L'Humanité*. Pietro Cimatti, în revista *Fiera Letteraria* din Roma considera pe bună dreptate astfel că acordarea premiului Goncourt pe 1960 „*a fost o lucrare judecătorească, în care diabolicul și grotescul au aprins un foc de pucioasă*” și releva în Vintilă Horia „*un țap ispășitor ales, în aparență, de către o diabolică mașină politică și omologat de lașitate, el a fost în realitate un predestinat... Nu era trecutul lui cel care se întorcea, ci monștrii înnașcuți în acel trecut*”.

Aspectul *politic* al problemei invocată atît de „generos” în presa de dreapta vest europeană se manifestă, de altfel, și în constatările lui Vintilă Horia, fie ele publicistice sau numai de ordin particular. Prietenului său de la Madrid, Leontin Jean Constantinescu, tot pe atunci, scriitorul ținea să-i explice pe larg, întors de la Lausanne, *demersul* în care fusese astfel implicat:

14 ian. 1961

Dragă Leontin,

Scrisorile d-tale mi-au făcut mare plăcere. Le-am luat cu mine la Lausanne, unde am petrecut Sărbătorile, cu intenția de a-ți răspunde imediat, însă am fost prins sub o avalanșă de corespondențe, de care nici acum nu m-am scuturat. Îți cer iertare pentru întirzierea cu care îți scriu, însă circumstanțele atenuante pledează în favoarea mea. Au fost aceste scrisori, primite cu sutele, care m-au făcut să înțeleg încetul cu încetul că Franța și presa ei sînt două lucruri care au foarte puține în comun. În fond, toată această campanie comunistă dusă împotriva mea și, din păcate, cu ecouri în toată presa, sau în mare parte din presa franceză, s-a rezolvat în avantajul meu, căci cartea mea a atins, înainte de Crăciun, 150000 de exemplare și continuă să se vîndă foarte bine. Sunt al patrulea pe lista de best seller de pe luna decembrie și al doilea pe lista stabilită azi de vînzătorii de cărți din chioșcurile de gară din Franța. Dacă comuniștii au vrut asta, și-au atins scopul.

Vintilă Horia

Nicolae FLORESCU

ETNOLOGUL ROMÂN ÎN „EPOCA DE AUR” (XLI)

Neoprotestanții sub securiști (2)

I-am sfătuit să ne rugăm, că sfat mai bun nu le puteam oferi. Noi am început, dar ei ne-au întrecut în zel, deoarece erau foarte speriați și nu știau ce-i așteaptă.

După ce i-au dus pe ei și am rămas singuri, am început să ne gândim la viaza nea pe care am avut-o, cu drumul drept și luminat. Am spus:

– „Nu înțeleg această viziune: Domnul ne arată un drum complet iluminat, pe când noi stăm în întuneric total.” Știam însă că viziunile nu m-au înșelat niciodată.

Colegul meu de celulă a spus la toate acestea:

– „Nu ți-ai dat seama că acesta este *drumul luminii*? Apostolii i-au mulțumit lui Dumnezeu pentru suferințele și persecuțiile prin care au fost nevoiți să treacă. „*Ei au plecat dinaintea soborului și s-au bucurat că au fost învredniciți să fie batjocoriți pentru Numele Lui.*” (Faptele Apostolilor 5:41) „Ba mai mult, ne bucurăm chiar și în necazurile noastre; căci știm că necazul aduce răbdare, răbdarea aduce biruință, iar biruința aduce nădejde.” – „Însă nădejdea aceasta nu înșală, pentru că dragostea lui Dumnezeu a fost turnată în inimile noastre prin Duhul Sfânt care ne-a fost dat.” (Romani 5:3-5). Din acestea am înțeles că cel mai clar drum este drumul suferinței asumate în numele lui Iisus.

După ce am înțeles cum este drumul suferinței, un alt eveniment interesant a urmat. Cât am stat acolo, în celula întunecată, mi-a apărut o viziune: două mâini și două felii de pâine cu untură întinse spre noi. Deoarece am fost flămânzi, nu mâncaserăm de aproape două zile, am simțit și gustul pâinii din viziune. Nici ochii nu mi-au fost închiși în acest timp, căci în celulă nu se putea vedea nimic, de întuneric ce era. Dar, în clipa în care mi-am deschis gura ca să mușc din pâinea cu untură, aceasta a dispărut dintr-o dată. Câteva minute mai târziu, am primit o nouă viziune: a apărut o cratiță plină cu cârnați prăjiți. Cârnații erau aburiți și li s-a simțit mirosul. Cratița a fost împinsă spre noi, dar, când am vrut să gustăm, a fost retrasă. I-am povestit tovarășului meu ce am văzut și tare ne-a mirat faptul că nu am priceput înțelesul viziunii. Chiar ne-am gândit că mi-am închipuit, deoarece nu am mâncat de două zile și, cum spune zicala, „Omul flămând visează cu pâine” („La omu' flămând / Tăt ptia i-i n gând”).

Ziua următoare s-a împlinit prima viziune. Au venit la noi cinci surori cu cinci pachete. Ne-au dus într-o cameră de unde se putea vedea afară pe străduță. Le-am făcut cu mâna să vină înăuntru, știind că și celorlalți arestați li s-a dat mâncarea adusă de familiile lor. Când au ajuns surorile, le-am văzut intrând pe ușă, dar nu în camera în care ne aflam noi, ci în alta.

Acolo (securiștii!) au despachetat, pe jos, toate pachetele pe care le aveau cu ele și le-au întrebat dacă sunt rude de sânge cu noi. Ele au răspuns că nu, ci sunt frați în credință cu noi. Atunci li s-a spus să-și strângă lucrurile și să meargă acasă. Iar noi ne uitam pe geam cum merg acasă surorile noastre plângând, fără ca să ne fi putut lăsa nici măcar o felie de pâine, cu toate că era a treia zi de când nu am mai mâncat nimic. Atunci i-am spus tovarășului meu: „Acum poți să vezi și tu pâinile din viziune care ne-au fost luate, fără ca măcar să fi putut gusta. Acum sigur urmează cârnații prăjiți”. În acea zi, ne-au mutat de la poliția secretă (Securitate – n.n.) la sediul Poliției (Miliției – n.n., V.R.). Aveam certitudinea că, transportându-ne de la poliție la poliție, ne vor duce în județul Satu Mare ca să fim judecați.

Conduși înăuntru și condamnați

Când am ajuns la poliție, care era chiar lângă poliția secretă (securitatea), șeful poliției a întrebat care e învinuirea? Am răspuns că a noastră culpă e faptul că mi-au găsit în buzunar o biblie. Atunci am fost întrebat dacă am fost bătuți. Am răspuns:

– „Nici nu întrebați, căci știți dumneavoastră ce se întâmplă la securitate!”

– „Dar mâncare ați primit?” a întrebat șeful poliției.

– „Doar în ultimele trei zile nu am mâncat, înainte da.”

Ne-a întrebat dacă este cineva care ne-ar putea aduce de mâncare. I-am povestit întâmplarea cu pachetele, iar șeful poliției lăcrima și a spus: „Și Iisus a suferit”. Apoi a sunat în localitatea Berchez, ca frații noștri să fie informați că ne pot aduce de mâncare. Dar cei din Berchez nu și-au făcut datoria. Și acum urmează ce-a de-a doua viziune, cea cu cârnații prăjiți.

După ce am mai petrecut o noapte la poliție, a venit, în dimineața următoare, un frate, după nume Szilágyi Sandor (tatăl Șaroltei Sima – n.n. V.R.) împreună cu soția sa, Jolán, însă au ales să vină pe drumuri diferite, ca măcar unul să reușească să intre cu mâncare la noi. Fratele a intrat pe poarta poliției, care era vecină cu sediul poliției secrete, și a bătut. Șeful poliției l-a lăsat înăuntru, apoi l-a condus în camera unde eram închiși. Când fratele a deschis ușa, ca să intre la noi, doar o clipă l-am putut vedea. Dintr-o dată a intrat un ofițer de la securitate și, brusc, cum atacă șoimul, l-a strâns de guler și l-a culcat la pământ. Apoi l-a luat cu el în clădirea Securității, unde l-a bătut într-un mod bestial. Abia a putut să meargă acasă pe picioare. Aceasta n-a fost prima bătaie pe care a primit-o fratele nostru. El era deja un vechi client al poliției secrete din Șomcuta

Mare. Acest tânăr locotenent, abia de 21 de ani, s-a arătat foarte încântat de bătaia oferită fratelui nostru Szilágyi, cu toate că (acesta din urmă) îi putea fi tată.

Ori de câte ori s-au adunat frații la el (la Szilágyi! – V.R.) acasă, să se roage, de atâtea ori, pe acest frate (Szilágyi!), îl săltau și tânărul ofițer îl bătea și, împreună cu el, pe toți cei care în acel moment erau adunați acolo. Acest lucru a funcționat până când, într-o zi, Domnul s-a săturat de răutatea cu care trata acest tânăr slugile Domnului. Dumnezeu a coborât asupra lui spiritul nebuniei, astfel încât a fost exclus din poliția secretă și, din motive de sănătate, pensionat.

Dar Dumnezeu nu i-a iertat barbaria, cu toate că, pe timpul bolii sale, i-a cerut iertare fratelui Szilágyi. În cele din urmă a murit în casa de nebuni: „Cei proști au parte de nebunie, dar oamenii chibzuiți sunt încununați cu știință. Cei răi se pleacă înaintea celor buni, și cei nelegiuți înaintea porților celui neprihănit” (Prov. 14:18-19).

Sora Jolán, cunoscând barbaria ofițerilor de la poliția secretă, deoarece soțul ei a mers de multe ori acasă însângerat, cu umflături pe corp, și-a dat seama că nu poate să ajungă la noi, nici cel puțin cu o bucată de pâine. Era a patra zi de când nu mâncaserăm nimic și aveam în față 60 de kilometri până la Satu Mare. Trebuiau parcurși din poliție în poliție (*rendőrségre* – s.n., V.R.), iar drumul putea dura câteva zile bune fără a avea măcar o bucată de pâine.

Cum poliția era situată în așa fel încât, din grădină, se putea intra la noi, această soră (Jolán, mama Șaroltei Sima! – n.n. V.R.) s-a furișat printr-un alt loc și, din grădină, a pândit ușa camerei noastre. Probabil s-a prefăcut nebună și a alergat printre poliști până la camera unde ne aflam noi. A intrat în cameră și a aruncat pe jos mâncarea, adusă în șorț, până aici, și a fugit. Un polițist a observat-o, a vrut să o prindă, dar ea a dispărut în grădină. Un alt polițist l-a oprit pe cel care striga: „Ce caută aici o femeie?” L-a întrebat: „Unde ai văzut tu o femeie?”

În acest timp, sora Jolán a reușit să evadeze, prin grădină, ajungând pe drum și de acolo acasă, unde o aștepta soțul bătut. Prin asta, sora a împlinit Cuvântul lui Dumnezeu. (V. Matei 25:35-40 „Pentru că am flămânzit și mi-ați dat de mâncare”). Iar noi am ridicat pâinea, slămina și tot ceea ce ne-a adus. Ne-am reamintit cum îi aduceau corbii pâine și carne lui Ilie, în pustietate: „Și cuvântul Domnului a vorbit lui Ilie cu aceste vorbe: Pleacă de aici, îndreaptă-te spre răsărit și ascunde-te lângă pârâul Cherit, care este în fața Iordanului. Vei bea apă din pârâu, și am poruncit corbilor să te hrănească acolo. El a plecat și a făcut după cuvântul Domnului. S-a dus și s-a așezat lângă pârâul Cherit, care este în fața Iordanului. Corbii îi aduceau pâine și carne, dimineața, și pâine și carne, seara. Și bea apă din pârâu.” (Împărați 17:26)

După ce am mâncat și ne-am săturat, am pornit la drum însoțiți de un polițist. Pe drum, văzându-ne sub escorta poliției, oamenii, care ne-au văzut, au răs pe seama noastră și cu asemenea cuvinte ni s-au adresat:

– „Ce s-a întâmplat, ați fluiert în biserică?”

Alții au trecut pe lângă noi și au salutat în șoaptă:

– „Slăvit fie Iisus!”

Noi ne-am gândit că ei știau că noi suntem pentecostali și, din acest motiv, au folosit asemenea cuvinte, ca în noaptea în care Iisus a fost condamnat: „Au împletit o cunună de spini, pe care I-au pus-o pe cap, și I-au pus o trestie în mâna dreaptă. Apoi îngenuncheau înaintea Lui, își băteau joc de El și ziceau: „Plecăciune, Împăratul iudeilor!” (Matei 27:29). Ne-am gândit că noi nu merităm nici coroană de spini, nici lovituri cu nuiaua, iar un pic de batjocură nu contează. Deoarece și în următoarele zile, în alte sate, am fost întâmpinați cu același salut („Lăudat fie Iisus!”), l-am întrebat pe polițistul care ne însoțea:

– „Ce înseamnă aceste cuvinte?”

– „Acestea sunt cuvinte de salut pe care cei de aici le folosesc. Înseamnă „Bună ziua” și a lămurit el.

Am trecut printr-o zonă unde era chiar zi de piață și se ținea chiar pe drum. Zece, poate o sută, s-au oprit mirați și au întrebat:

– „Ce păcat au comis acești tineri?”

Alții, agitându-și capetele, strigau:

– „Așa vă trebuie, dacă nu vă vedeți de treburile voastre!”

Nu am avut voie să răspundem nimănui. Am ajuns în Satu Mare noaptea, în jurul orei 12. Ne-au dus într-o închisoare care avea, în subsol, câteva celule. Am văzut acolo niște oameni grași, dar atât de grași cum nu mai văzusem în viața mea. Erau mai degrabă lați decât înalți. Au vorbit pe un ton gros și au spus:

– „Aceștia sunt preoți pentecostali! În închisoare cu ei!”

În beci, camerele erau numerotate. Nu-mi aduc aminte de numărul celulei unde ne-au pus, doar că nu aveam voie să vorbim între noi. Ne-au pus în celule diferite. Erau despărțite doar de un placaj subțire de lemn. În celule, nu erau paturi, doar podeaua de lemn pe care dormeam, dar și așa era mai moale decât betonul de la poliția secretă. Pe coridor, un paznic se plimba, având sarcina de-a menține liniștea, nu cumva deținuții să vorbească între ei. După o călătorie lungă, pe jos, am fost foarte obosiți, am mâncat ultimele rămășițe de mâncare

și ne-am culcat gândindu-ne la ce ne va aduce ziua următoare. Însă ne-am înțeles, atunci seara, referitor la rugăciuni: dacă bat cu pumnul de trei ori în perete, partenerul meu va ști că îmi doresc să mă rog.

Prima noapte a trecut foarte repede. Când ne-am trezit, „micul dejun” era deja gata. Nici nu trebuia să mergi să-l iei, undeva, că se consuma în celulă, în genunchi. Micul dejun era alcătuit din cartofi fierți în coajă și tocăniți, așa cum făceam noi acasă hrana pentru porci. Această mâncare o primeam de trei ori pe zi, însoțită de o bucătică de pâine neagră, pe care cred că o făceau din țărățe. În partea de sus a celulei, erau niște gemulețe, pentru aerisire, prin care se putea vedea afară, pe drum. Dar puteam vedea doar picioarele trecătorilor. În acea zi, deoarece era 8 Martie, deci ziua femeii, pe drum era o adunare și am auzit cuvintele „libertate, pace”, clamate în timp ce noi, fiii păcii, eram închiși în beci.

Am început îndatoririle de rugăciune așa cum ne-am înțeles. Am lovit de trei ori peretele și am început să mă rog. A fost bine că această izolare nu ne-a despărțit pe unul de altul, așa cum păcatul îl desparte pe om de Dumnezeu „Nu, mâna Domnului nu este prea scurtă ca să măntuiască, nici urechea Lui prea tare ca să audă, ci nelegiuirile voastre pun un zid de despărțire între voi și Dumnezeu vostru; păcatele voastre vă ascund fața Lui și-L împiedică să v-asculte!” (Isaia 59:1-2). În timp ce ne rugam, am avut o viziune. Un om mare și puternic a apărut în fața mea și a spus: „Peste trei zile veți fi liberi”. După ce am terminat rugăciunea, am anunțat: „Peste trei zile vom fi liberi”. Colegul meu a întrebat:

– „Cine ți-a spus asta?”

– „Acum tac!” i-am răspuns. El a înțeles că domnul mi s-a adresat printr-o viziune. Cum paznicul a auzit strigătul, ne-a spus:

– „Ce se întâmplă acolo?”

Am tăcut amândoi și s-a făcut liniște. Între timp am continuat rugăciunea. Dacă nu băteam eu în perete, bătea el. Până acum nu am avut ocazia să ne rugăm în voie pentru că eram molestați din ceas în ceas. Ne-am rugat doar în gând, dar și așa ne-au deranjat.

Și a doua zi am început-o cu o rugăciune. Noaptea am continuat. Podeaua nu era un culcuș foarte moale și nu se putea dormi prea adânc pe ea. Când ne-am trezit, am spus câte o rugăciune și, așa, a trecut și noaptea repede. Dimineața, în timpul primei rugăciuni, am avut o altă viziune: „Măine seară va fi anunțată sentința voastră.” Din nou am exclamat: „Măine seară vom fi eliberați!”. Am auzit aceeași întrebare:

– „Cine i-a spus asta?” Am răspuns același lucru:

– „Taci!”

Deci mesajul era același. Prima dată, cel trimis prin viziune a spus că vom fi eliberați, a doua oară a spus când va fi dată sentința, cu toate că, conform amenințărilor polițistilor, urma să fim condamnați la cel puțin trei luni de închisoare. Chiar dacă nu am înțeles în totalitate viziunea, am așteptat să se îplinească. A mai trecut o noapte și noi am continuat cu semnul în perete și apoi cu rugăciunea. Timpul a trecut repede până la prânz. Începuserăm să ne obișnuim cu modul de funcționare a închisorilor comuniste, cu statul și îngenuncheatul pe podea. Însă, după prânz, am devenit nerăbdători văzând că nu primim niciun semn de schimbare. Situația rămăsese aceeași. Deoarece nimeni nu ne-a întrebat nimic, am început să ne îndoim cu privire la anunțurile primite în viziuni. Dar, știind că niciodată nu m-au înșelat viziunile, am așteptat ca, din clipă în clipă, să se rezolve cumva problemele noastre. În jurul orei trei, a venit un paznic și ne-a întrebat:

– „Voi de ce sunteți aici?”

Am răspuns că păcatul nostru a fost faptul că mi-au găsit o biblie în buzunar. Paznicul a plecat fără să mai spună vreun cuvânt. Între timp, am așteptat liniștiți. Fiecare minut ni se părea o oră și fiecare oră o zi. Apoi a venit satana să ne ispătească: „Poate că, din cauza gândurilor, ai avut acea viziune, dar nu va fi nimic de ea.” Iar eu am răspuns: „Niciodată nu m-au înșelat viziunile și cred că nici acum nu voi fi dezamăgit.” Apoi au mai trecut încă două ore care mi se păreau veșnice, până când, în cele din urmă, în jurul orei cinci, a apărut un paznic fugind și a început să strige, de parcă ar fi izbucnit un incendiu:

– „Afară! Afară!”

Prima dată ne-am speriat, neștiind ce să credem despre acest comportament. Mi-am luat haina, altceva nu aveam, căci Domnul a spus: „Să nu luați nici aur, nici argint, nici aramă în brăiele voastre, nici traistă pentru drum, nici două haine, nici încălțăminte, nici toiaș, căci vrednic este lucrătorul de hrana lui.” (Matei 10:9-10).

Partenerul meu și-a lăsat haina pe podea, gândindu-se că ne vom întoarce. Dar paznicul a strigat cum a putut de tare:

– „Du-ți-o pe aceea! Du și aia afară!”

Și așa s-a împlinit viziunea și multe altele legate de lucrarea sufletească.

Viorel ROGOZ

RADAR

Deplasarea spre negru

Cum lesne se poate observa (de către pricepători, firește), titlul nostru propune o parafrază după un comentat și laudat, pe drept, roman, semnat de Radu Mareș (*Deplasarea spre roșu, Polirom, 2012*). În 2002, publicând *Le Goût de l'avenir* (Éditions du Seuil), tradusă și în românește, Jean-Claude Guillebaud pune în discuție posibilitatea de a reconstrui, la scara planetei, încrederea în viitor. Autorul pleda pentru speranță într-o epocă în care zgomotoși profeți postmoderni vestesc, dimpotrivă, Apocalipsa. Acest „avocat al speranței” (cum nimerit îl considera prefațatorul), contestând pretinsul „sfârșit al Istoriei”, ne invită să redobândim *gustul viitorului* stabilind alte raporturi cu timpul. Fără a ne închina „religiei progresului”, dar și fără a accepta dizolvarea ideii de progres, dispariția „incotro-ului” (Gianni Vattimo), vestejind optimismul istoric.

Or, *Viitorul este în doliu* – constata prestigiosul reporter al ziarului *Le Monde*. Așa fiind, mai putem alege un viitor? În pofida voinței de schimbare (clamată strident, dar lipsită de proiect), ne-am abandonat unui prezent sacralizat; *timpul lui astăzi* ar fi singurul care contează, recuzând speranța. Timpul ne scapă, cândva (observa Lévinas) el promitea ceva, coagula energii mobilizate de un proiect. Acum, într-o lume dezvrăjită, oboșită, grăbită, „timpul nu mai este al istoriei, ci doar al cronometrului”, constata fostul jurist și criminolog, Jean-Claude Guillebaud. Sau, cu vorbele lui René Dupuy, „a murit devenirea”.

Dacă vom cerceta peisajul liric, vom constata, la rândul-ne, că unda deprimistă face ravagii. Pensăm câteva exemple. Cu *Nimicitorul* (2012), Aurel Pantea continua linia din antologia *Negru pe negru*, accentuându-și „periplul negativist”, nota Ștefania Mincu. E vorba, în fond, de o recădere în materie (oamenii-pastă), de o uriașă lehamite, de o mărturisită oboseală existențială. Dacă Aurel Pantea, „captiv” (de la debut!) al acestui univers obsesional, se adâncește în el, un poet „cuminte”, serafic, prudent în exces, suspectat de monotonie, precum Adrian Popescu, îmbracă, sub angoasa îmbătrânirii, *Costumul negru* (2013), încercând, curios, desolemnizarea, primenindu-și mijloacele. Chiar dacă, pătruns de smerenie, ne propune aceleași transcrieri delicate și „cuvinte fragede”. Liniștea-lumină, „chipul slavei” imprimat în făptură, extazul mistic primesc, tot delicat, replica unor pusee tangente minimalismelor de ultimă oră, subminând dispoziția elegiacă și suspendând autocenzura. În fine, un „poet rău” (l-am numit pe Ion Tudor Iovian), anxios, apocaliptic, vestind chiar apocalipsa textului, ne oferă, sub „un cer de catran”, *poezii gris-piper* în *Vedere de pe pod în infranegru* (2012)! „Orfeu cel negru” bântuie prin aceste texte, polenizând (cu „polen negru”, firește!) spațiul liric.

Iată, așadar, că Ticu Leontescu e îndreptățit să ne anunțe, prin ultima sa plachetă, că *Se poartă negru* (2012). Că lumea de azi, frenetică, un „balamuc global”, se poate salva prin reînnoirea credințioșiei. Că negrul, o culoare a doliului absolut (haos, noapte, moarte), acoperind alte forme și culori (ființe „ascunse”) are, dincolo de simbolismul funerar, și însușiri apotropaice, însoțind expierea unui păcat (de-ar fi să pomenim doar de cocoșul negru). Lumea noastră, în dezvrăjire, e, așadar, bolnavă, dar are, la răscruce fiind, șansa opțiunii prin resacralizare (verticalizare). Iar poetul asupra căruia dorim a stăruii, vedește o robustă încredere în sămânța cuvântului.

Ecourile critice, câte au fost, însoțind apariția plachetei *Crucea-răscruce* (Editura *Antrophos*, Timișoara, 2010), o antologie „construită” chiar de autor, învederău că Ticu Leontescu și-a luat destinul în serios. Evident că referențialul biblic, dialogul (neprotocolar) cu Divinitatea, părtășia cu firea divină, iubirea apropielui, energia altruistă etc. confirmău că avem de-a face cu un *devotat poet religios*. Care, dincolo de miracolul naturist și fiorul metafizic, îndemnând la „îndumnezeire” prin iubire, era obsedat și de o percepție realistă, în ton sarcastic, vehement, a reilor din jur. Recunoscându-și propriile slăbiciuni. Așadar, mixând radiografiile socio-istorice, cu șocant apetit pamfletar și zbuciumul existențial (vizând răvnita transfigurare), poetul înțelege poezia ca rugăciune, invocând slava cerească.

Să observăm, judecând contextual, că după sufocanta paranteză ateistă, asistăm, în câmpul liricii noastre, la o veritabilă explozie a poeziei religioase, eșuând – deseori – într-o abundență poezie imnică, exploatând nemilos decorativismul ortodoxist. E lesne de bănuț că pe

fundalul acestui productivism (stahanovist), aprofundarea dogmei creștine, vădind, pe cât se poate, competență teologică, nu e însoțită decât rareori de o mistuitoare trăire lirică pe suport estetic, rezistentă valoric, așadar. Altfel spus, recunoscuta *prezență de imensitate* a lui Dumnezeu în lume (ca ziditor), inaccesibil și indefinibil, dizolvat într-o nemărginire luminoasă nu e potențată de *prezența harică* (conform distincției propusă cândva de Nichifor Crainic), ceea ce va să însemne o trăire individuală, consumată la flama extazului amorțind rațiunea, conectată la iradiația ființei divine, mărturisindu-și, finalmente, neputința de a o cuprinde.

Dar Poetul, cel mare, adevărat, împărtășindu-se / împărtășindu-ne din puterea sacralului este chiar *purtător de sacru*, demonștra H. Bădescu (vezi *Poezia și sacralul*, Editura *Junimea*, 2008). A trăi valoarea Ființei înseamnă a trăi întru sacru, „nuntind” nivelurile de Realitate, adevărul doctrinar, cinstind divinul ubicuitar, bucurându-se, astfel, prin lucrarea inspirației de infuzia harică. Poezia, ca act sacral / sacralizant își mărturisește, prin nostalgia paradisiacă, aspirația metafizică: „treimea” Viață – Existență – Sacru, ieșind din țarcul dogmei, glorifică absolutul (percept ca absență, firește) și invită la o trăire „întru mântuire”. Cercetând însă peisajul nostru liric vom sesiza, fără efort, că o astfel de „direcție” poeticească coexistă cu mizerabilismul așiat ostentativ, făcând din *pornolirism* tot o preocupare industriosoasă, stărnind însă zgomot mediatic. Și asigurând, implicit, *vizibilitate literară* prin supra-mediatizare.

Un poet discret precum Ticu Leontescu, de o sfoșenie incredibilă pentru lumea de azi își mărturisește credințioșia având ca solid suport *educația religioasă*. El vine din zona Botoșanilor și după îndelungi căutări lirice (în preajma lui Traian Dorz) ne oferă, editorialicește vorbind, trăirile sale cucernice (dar dilematice, totodată), zbuciumul său existențial (problematizant!), slăbiciunile ființei (mărturisind însă măreția Duhului divin). Sufletul său „rănit” e încercat de „focul patimii”, vrerea îndumnezeirii (prin căutare, reculegere, devotament, suferință) își divulgă candoarea iar portretele sale lirice, poposind asupra unor figuri istorice creștine se însoțesc cu pulsuniile vaticinare (biciuind fariseismul) ori, surprinzător, cu erupțiile pamfletare. Un volum precum *E toamnă în Eden* (Editura *Eubee*, 2008) face loc acestor trăiri contradictorii, livrate la temperatura sincerității, dăruindu-se fără rest. Să menționăm, imediat, că poetul-teolog, timișorean de lungă vreme, publicase înainte alte trei volume, toate la Editura Marineasa: *Răstignită iubirea* (2004), *Plăns transfigurat* (2005) și *Iașii în...haiku* (2007). Și că poezia sa de ultimă oră, în cert salt calitativ, împacă euforia religioasă, splendorile evlaviei, umilința și căința omului duhovnicesc cu slăbiciunile „fărâmei pieritoare”, cutreierată de îndoiele și erori. Dar *cucernicia dilematică*, spuneam, nu sfârșește în erezie contestatară. Ca „duh în vas de pământ” (memorabil spus!), poetul porcede la o *lectură etică a vieții*, ascultând cum tăcerea picură „din cerul lui Dumnezeu”. Nu ocolește derizoriul, acceptă dezvrăjirea lumii în durata profană și, mânat de nostalgie, recunoscând că „sufletu-mi face riduri” încearcă să retrăiască *tinerețea ca stare*: „Doamne, grădinăresc în mine – / un mic Eden, sădit de Tine”. Totuși, un „Adam desfrunzit de cer” se preumblă printr-un „rai în paragină”. Întomnarea, lamentația, deplorarea se însinuează deși, suntem preveniți, „în Cer nimeni nu se ceartă”. Și, în plus, nici „alungarea” nu s-a consumat: „Nimeni nu m-a alungat încă”.

Să notăm că și reînnoirea e posibilă (firește, în ipostaza unui „alt Adam”). În plus, e de menționat că de la *primul Adam, un suflet viu* (cel alungat) până la *ultimul Adam* (Hristos), cel ce oferă șansa reînvierii (implicit, a imprimăvării) calea e lungă și grea, având drept borne salvarea, iertarea, îndumnezeirea. Fiindcă *Eschatos Adam* este un *duh dătător de viață*. Iar raiul (ca loc intermediar, în așteptarea Judecății) poate fi un paradis terestru; alungarea, la rândul-i, poate fi concretă sau alegorică, prin pierderea inocenței. Edenul, în ebraică, ar semnifica voluptatea; or, într-un veac întunecos, descoperind fiorul rugăciunii, cel *încă nealungat* sălășluiește, am văzut, într-un „rai în paragină”. Ar putea zice precum Efreim Sirul: „Cu ochii minții, am văzut raiul”; visând, desigur, cu spor sufletesc, la *Împărăția cerului* (*Imperium caeleste*), o realitate pur spirituală. Și dobândind puterea credinței.

Volumul pomenit, inegal, cu relief accidentat, amestecând regretabil – după noi – problematica gravă cu ghidușile lirice, cu jocurile de cuvinte, propune – neinspirat – hibridarea: lângă textele care deslușesc consecințele păcatului adamic, coagulând pe axa unei imaginare călătorii

Poezie

Nimic despre Tezeu

Mi-e destul de greu să ascult
ce se mai spune despre zei și eroi
desigur Minotaurul nu este un *fire-eater*
ci doar un biet înghițitor de metafore
dezgustat de încălțitele erori ale poezilor
rătăcit în labirintul cu mai multe ieșiri
din propria-mi inimă

mi-e destul de greu să recunosc
tremurul îndoielnic al luminii
când umbra lui
fecundează întunericul amforelor
risipite de mizerabila Parsifae

mi-e destul de greu să mărturisesc
faptul că până și Ariadna
înfășurată în firele abdicării
își roade unghiile
stânjenită de dorințe nerostite

orice provocare e inutilă
oricare certitudine devine
hilar neant

acum pot striga
în deplină cunoștință de cauză:
încă n-am întâlnit monstrul!

Constantin M. POPA

înspre dealul Căpățâni (acolo unde, agonizând, ultimul Adam „îmbrățișă” lumea) așează producțiuni cu accente frivol-pamfletare, blamând vehement minciuna și corupția ori invocând evlavios figuri tutelare: Eminescu, în *Fantasma lui...*, umbra lui Bacovia în *Singurătate gri* (splendidă!). Reproșul nostru (tandru, negreșit) nu zdruncină încrederea în acest poet, doritor de vitaminizare culturală; încă ezitant, dar sărguincios, vădind seriozitate în căutările sale lirice, dorindu-se un trudit (în sens perfecționist). Motiv de a-i aștepta cu bucurie viitoarele izbâni pe frontul editorial. Fiindcă, repetăm, în cazul lui instinctul religios are armătură teologică.

Volumul din urmă, pomenit deja (*Se poartă negru*, Editura *Antrophos*, Timișoara), confirmă saltul și respectă rețeta. Cuvintele îl asaltează, ieșind din „întunericul primordial”. Poetul, consecvent cu sine, însetat „după al Tău Cuvânt”, își ctitorește o catedrală în suflet, cerul fiind „o imensă fereastră / cu perdelele trase” (v. *Catedrală-n aer liber*). Și, desigur, pătruns de febra scrisului, încearcă îmblânzirea șuvoiului de cuvinte „timide și tandre”: „ca un stol de fluturi catifelați, / coborau din cer, / dansând în zigzag, / pe o nevăzută scară” (v. *Poem cu aromă de cafea*). Și dacă nu se încumetă a porni la drum fără un cuvânt „de cheltuială”, oferit celor „săraci cu duhul”, poetul deplânge violența și nebulia din *Jungla urbană*, în acest „balamuc global”. Încât o lume „scârbită de normalitate” îi trezește sarcasmul, răbufnirile justițiare, fulgerând anateme. Va constata, mahnit, că „Povestea cu omul negru / este adevărată” și că „Rogvaiv-ul curcubeului / e drapat în bernă” (v. *Se poartă negru*). Și constată concluziv: „Albe-au rămas doar / nopțile și versurile poetului”.

În pofida denivelărilor, amestecând cucernicia cu vocația pamfletară și apetitul ludic (vezi, de pildă, *O idee, Percepții zoo...*), lansând câteva cicluri reușite (*Inima mea, Strănepot de ... Hamangia*), Ticu Leontescu, crescând – deloc spectaculos – de la un volum la altul, ne confirmă (răbduriu cu sine, în primul rând) potențialul său creator. Transcriem drept încheiere, o constatare – cu iz concluziv – a regretatului Constantin Buiciuc, recent plecat dintre noi: Ticu Leontescu este „un credincios adevărat și un poet autentic”, căutându-se încă (adăugăm), nimbând – prin lirica sa reflexivă, problematică – ostenele viitoare. Credem în rodnicia sa stăruință, în energia altruistă risipită, în sinceritatea mahnirii care îl încearcă. Și, negreșit, în speranța sufletului-diapazon de a cuceri *liniștea credinței*.

Adrian Dinu RACHIERU

O viață în Gulag – Dimitri Vitkovski

Cu un cuvânt înainte al lui Nicolas Werth, istoric francez specializat în istoria URSS, el însuși autor al unei cărți zguduitoare, „Insula canibalilor”, care descrie atrocitățile regimului sovietic în Siberia, cartea lui Dimitri Vitkovski, „O viață în Gulag” (Ed. Corint, 2013, traducere Antoaneta Olteanu) este încă o revelație pentru cititorul român interesat de literatura Gulagului.

Când rostim ultimul cuvânt, primul nume care ne vine în minte este cel al lui Aleksandr Soljenițin, rusul cu cel mai mare impact în secolul XX, chiar dacă unii amatori de statistici ferme ar spune că mai sunt doi care-l concurează: Lenin și Stalin. Însă oameni precum ultimii nu ne-ar fi fost livrați în toată esența lor malignă și malefică dacă nu ar fi existat un fost căpitan în Armata Roșie, devenit ulterior deținut (zek) în vasta Administrație Generală a Lagărelor de muncă – GULAG: Soljenițin este cel care a ridicat vălul de pe fața Răului și a permis lumii libere, democratice să afle despre atrocitățile și genocidul comise de sovietici în numele unei utopii politice criminale, într-o carte care poate fi Biblia revelării răului în istorie: „Arhipelagul Gulag”. Însă există un scriitor (pe lângă numeroși alții care s-au ilustrat prin depozițiile lor personale împotriva stalinismului) mai puțin cunoscut publicului românesc, unul dintre acei martori esențiali a căror mărturie nu poate fi trecută cu vederea de nici o instanță umană sau a timpului.

Dimitri Petrovici Vitkovski, chimist de profesie, dar și absolvent al școlii de artilerie de la Lefortovo, a trecut prin iadul Gulagului, inițial la Eniseisk, în terifianta Siberie, și a depus mărturie într-o carte care a circulat în samizdat, din 1963, pentru a fi publicată într-o revistă abia în 1991, după căderea URSS. Soljenițin, ne previne Nicolas Werth, a vorbit despre acest autor în chiar primele pagini ale cărții sale, «Arhipelagul Gulag»: „Bătrânul Dimitri Petrovici Vitkovski, unul dintre surghiuniții insulelor Solovki (...) ar fi trebuit să fie redactorul acestei cărți. Însă anii petrecuți acolo, jumătate de viață (memoriile lui din lagăr se intitulează chiar așa, *Jumătate de viață*) i-au declanșat o paralizie prematură. Pierzându-și darul vorbirii, el a putut să citească doar câteva capitole definitive și să se convingă că totul va fi *povestit*.” („Arhipelagul Gulag”, trad. de Nicolae Iliescu). Interesant este faptul că Lefortovo este o localitate care apare în biografia amândurora: dacă Vitkovski a făcut acolo o școală militară, Soljenițin a fost închis în penitenciarul din localitate, fapt consemnat în cărțile lui memorialistice, „Stejarul și vițelul”, dar și „Ca bobul între pietrele de moară”, atunci când își amintește momentul eliberării sale: „Transportat în câteva ore cu viteză amețitoare din închisoarea Lefortovo, din Marea Zonă Sovietică înconjurată cu sârmă ghimpată, în căsuța de țară a lui Heinrich Böll (Langenbroich, în Westfalia) de lângă Köln, m-am pomenit încercuit de sute de ziaristi care așteptau de la mine declarații fulminante.”

Un amănunt interesant îl reprezintă faptul că ambele cărți, a lui Soljenițin, ca și a lui Vitkovski, au un cuvânt înainte (a

două este numită o „prefață întârziată”) semnat de Vladimir Lakșin, fost redactor al revistei „Novii Mir” (*Lumea nouă*), condusă de poetul A.T. Tvardovski (1910-1977), cel care s-a bătut în epocă pentru publicarea scriitorilor care prezentau probleme pentru ideologia curentă a URSS. Lakșin i-a cunoscut pe ambii și a scris mai târziu (în 1989, respectiv 1991) despre felul în care au reacționat cei doi scriitori în acei ani în care destalinizarea operată de Hrușciiov le permitea să speră că își vor putea vedea publicate mărturiile despre ororile îndurate de ruși și popoarele vecine în Gulag.

În vastul ținut penitenciar, de la Enisei la Marea Albă, deținut la Solovki, dar și la faimosul („cântat” de Gorki) Belomorkanal, Dimitri Vitkovski țese o poveste despre viață și moarte în care, culmea, nu tonurile negre predomină, nici furia și revolta, ci compasiunea și înțelegerea pentru tragedia umană căreia-i este subiect. Treizeci de ani de persecuții sunt descriși într-o carte de memorii care cuprinde intervalul 1926-1956. Cartea a fost considerată o revelație la apariție și Nicolas Werth crede că dacă ar fi apărut la timp ar fi rivalizat cu „O zi din viața lui Ivan Denisovici”, a aceluiași Soljenițin. Arestat în 1926, pentru vina de a fi fost „albgardist” (ca student în chimie la Tomsk a fost mobilizat în Armata Albă condusă de amiralul Kolceak), a fost încarcerat de poliția politică a regimului bolșevic, OGPU, cea care a avea să fie mai târziu botezată NKVD. Vitkovski și-a ispășit pedeapsa de trei ani la Eniseisk și, după un an de muncă într-o uzină chimică din Asia Centrală, a fost din nou arestat în 1931 și condamnat, într-un lot de specialiști burghezi (șpeț) pe care statul comunist îi bănuia că l sabotează. A petrecut cinci ani ca muncitor deținut, avansat chiar „șef de șantier” la ecluza 18 a șantierului canalului Baltica-Marea Albă (Belomorkanal), realizat exclusiv prin munca deținuților. După eliberare, constată că nu se poate apropia de Moscova. Deținuții sunt persona non-grata în capitală și în orașele mari care trebuie să fie, nu-i așa, așezări model pentru omul nou sovietic. La Vladimir, la 200 km de Moscova, unde se stabilește, va fi arestat pentru a treia oară, în 1938, anchetat și torturat pentru vina de a fi organizat un complot contrarevoluționar. A scăpat în ultima clipă de o detenție grea sau chiar de condamnare la moarte, întrucât Stalin însuși decide să pună capăt Marii Terori, cum a fost cunoscută în istorie această perioadă în care trebuia îndeplinit planul la arestat contrarevoluționarii care doreau răul statului comunist sovietic.

„O viață în Gulag” evocă în cuvinte adesea calde, luminoase, ale unui spirit sensibil care vede lumea cu ochii celui încrezător în salvare și iertare, inclusiv pentru torționarii săi. De la Butirka, arestatul GPU, unde ia contact cu viața dură a deținuților fără apărare, până în marile lagăre de reprimare fizică și mentală, Vitkovski încearcă să-și păstreze umanitatea, ca și speranța în justiția epocii. El vorbește despre toleranța care domnea totuși în primii ani ai represiunii, când regimul păstra măcar aparențele juridice, iar anchetatorii păreau cu față umană și dădeau soluții aparent blânde. Astfel, anchetatorul GPU de la Butirka, un tânăr „simpatic”, care nu amenința și nu striga, îi spune după mai multe zile de anchetă: „Știu că sunteți nevinovat și că nu ați făcut nimic rău. Dar sunteți puțin instabil, mai bine să trăiți puțin în afara Moscovei, de exemplu în Eniseisk. Sunteți tânăr, sănătos, peste tot o să vă fie bine.” Și i-a fost „bine” timp de o jumătate de viață... Ajuns la Eniseisk, aproape de locul unde tulburile Enisei întâlnește limpedea

Angara, Vitkovski face pentru prima oară cunoștință cu metodele de represiune ale comuniștilor. Eniseisk, orașul unde veneau cândva căutătorii de aur să-și cheltuiască banii, era la data sosirii sale acolo amorf, un oraș pustiu, lipsit de viață economică, cu case abandonate, dar în mijlocul unei naturi splendide, însuflețită încă de apele marelui râu. Episodul topirii ghețurilor și al venirii primăverii este antologic. Este poate și metafora dezghețului sperat de un spirit care se vede prins în iarna ideologică abătută asupra Rusiei.

Ceea ce este izbitor în această povestire a autobiografică este amestecul de poezie și violență, descrierea unei lumi în care sufletul omului, dacă ar fi liber, s-ar simți ca în paradis – însă acolo este infernul creat de oameni. Regimul nu era încă unul dur în acei ani, se putea munci și chiar câștiga câțiva bani, mai ales dacă erai întreprinzător, însă artiștii sau intelectualii nu aveau căutare (cine avea nevoie de limbi străine și de maniere în Siberia?) și erau siliți să se angajeze. Vitregia sorții încă nu îi unea pe acești deportați: menșevicii, adversarii bolșevicilor, îi disprețuiau pe ceilalți și se țineau deoparte, până ce au venit troțkiștii – care îi disprețuiau pe toți. Orgoliile politice, de castă, îi făceau pe oameni să nu simtă încă tristul adevăr: istoria îi umilise de-a valma, iar istoria o făceau bolșevicii lui Stalin. Pentru a supraviețui, Vitkovski se angajează la o mină de aur aflată la 400 de kilometri de Eniseisk. Străbate călare Siberia, ajutat de o călăuză, și după patru zile ajunge la locul de muncă. I se explică poziția satului unde se află mina: „În jur e numai taiga și o gaură în cer”. „Gaura” e mai degrabă în URSS, dar Vitkovski se va convinge de asta în anii ce vor urma, după detenții istovitoare, arestări și persecuții care îl vor epuiza și îl vor duce încet spre extincție: „... *inteligenția*, care gândea atât de diferit, anarhică și nedepinsă cu disciplina îi stătea cuiva în gât. Ea trebuia să fie distrusă fizic sau moral, să fie discreditată, să fie lipsită de vechea aureolă a avangardei populului.” *Minciuna rusească*, cum numește autorul undeva titlul de comportament pe care îl adoptă oamenii pentru a supraviețui în condiții vitrege, avea să domine timp de șapte decenii o țară care a pățimit crunt pentru ideile de inginerie socială ale unui fost seminarist georgian și ale acoliților săi nkvd-iști. Totuși, autorul recunoaște că în primii ani ai represiunii, după câteva exemple răsunătoare și dure (procesele Șahtinski și Ramzinski), oamenii semnau rapid ce li se cerea și colaborau fără prea multe dileme etice: ce rost avea să te împotrivesți dacă „nu poți lupta cu destinul”? Gulagul se construia încet, temeinic, inclusiv pe un fond de abandon etic al oamenilor, constrânși la pasivitate și cedări repetate, convinși că astfel se salvează mai repede. „Cine încearcă să-și păstreze demnitatea pierde”, conchide stoic autorul. Vitkovski, însă, nu se va supune cutumei și va plăti scump: „Eu nu voiam să intru pe drumul bătut și am fost pedepsit: am primit o sentință de execuție care, mai apoi, a fost înlocuită cu zece ani și «interdicție centrală.»”

Vitkovski va fi reabilitat la câțiva ani după moartea lui Stalin și va trăi până în 1966 (era născut în 1901). Culmea, chiar unul dintre anchetatorii săi îi va propune termenii reabilitării! Diavolul apare cu măști în istorie, iar uneori joacă pe cartea iertării, cu armele persuasiunii și ale celei mai negre speranțe.

Nicolae COANDE

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

Bipezi versus patrupezi

medicamente, au adus o televiziune care să-i scape de vecinătatea unui adăpost de animale. Știm cu toții că suntem manipulați... dar unul dintre cei mai avuți manipulatori, îmbogățiți de pe urma suferinței umane, pe care o întreține cu sânge, este chiar producătorul de medicamente, care producător nu are interesul să murim dar nici să trăim sănătoși și liniștiți. Visul producătorilor de medicamente este să trăim mult și bine bolnavi, veșnic abonați ai cozilor de la farmacii. Acele cozi reprezintă profitul lor garantat. Și atunci de ce ne mai miră când cu nerușinare și fără frică de Dumnezeu ei cheamă televiziunea ca să desființeze un adăpost privat, pe motivul că acele animale miros și latră de foame? Dar nu le-ar fi trecut prin minte javrelor să arunce acolo niște bănuți, din profitul care le vine așa de ușor, ca să pună adăpostul pe picioare. Ce noroc pe noi că banii proveniți din vânzarea medicamentelor nu au miros, că altfel nu am putea trăi din cauza duhului! *Bocotani* care nu au vreme să-și numere miliardele de euro nu au atâția bănuți să cumpere mâncare pentru niște amărâte de patrupede bătute de soartă și de oameni. *Mere-le-ar hirul pe coada sărcii!* Așa cum spunea țaranul român când era supărat, și *Doamne Ai Milă*, de multe ori era!

Florica BUD

Un trio

judcători, ca și multor foști șefi de instituții precum Finanțele Publice, Garda Financiară, Administrația Domeniilor Statului sau AVAS, fostă APAPS (care se ocupau de administrarea/vânzarea activelor statului). (*România liberă*, 22 iulie 2013). Ce s-a întâmplat? Din 1991 până-n 2004, o întreagă oaste de „binevoitori” l-au sprijinit pe numitul afacerist, ca și pe frații săi (cum ar veni „frați-pătați”, într-o variantă patru, în alta nu mai puțin decât zece), care au căpușat cu toții țara noastră. Fără doar și poate cu un „ce profit” pentru „ajutor”. Orientală apetență a lui Hayssam pentru bogăția fastuoasă se împletea armonios cu balcanismul oficialilor noștri. Vremi de glorie pentru d-sa, care se vedea sunat la telefon de la Palatul Cotroceni, de la Palatul Victoria, de la Camera Deputaților, de la sediul central PSD. Ceea ce îl făcea pe aferatul escroc să se plîngă unui familiar: „Iar îmi cer știa bani cu sacosele și, ca să le dau, iar trebuie să fac evaziune”. Sus de tot vegheau Adrian Năstase, premier, Ion Iliescu, președinte de stat, care-l lua pe Hayssam în călătoriile sale, fostul șef SIE, Ion Talpeș, care a recunoscut că l-a contactat pe acesta pentru „o sponsorizare”. Dacă profita de relațiile strînse cu Șerban Nicolae, Corina Crețu, Emil Cico Dumitrescu, dar mai cu seamă cele cu Ion Iliescu, Nicolae Văcăroiu, Adrian Năstase, Viorel Hrebenciuc, Hristea Priboi, Ion Vasile, de ce să ne mirăm că Hayssam a devenit el însuși membru PSD? Pe deasupra afaceristul dispunea de-o

platformă economică solidă la Moscova, făcând afaceri (obiectul lor: armamentul) nu mai puțin decât cu faimosul traficant KGB Viktor Bout, care se află în prezent într-o închisoare din SUA. Averele pe care a realizat-o la marginea și mai cu seamă dincolo de marginea legalității era evaluată, în revista *Capital* din 2003, la 100 milioane dolari, dar specialiștii în economie o apreciau la aproximativ un miliard. Ce-i mai lipsea fericitului mafiot? Partenerii de afaceri înșelați s-au văzut nevoiți a-l reclama la autorități, dar inutil. Cum ar fi cutezat Poliția sau Parchetul să-l cerceteze, date fiind fabuloasele relații pe care le avea? Un act de îndrăzneală l-a săvârșit procurorul Ilie Botiș, în noiembrie 2003, când a izbutit a ridica de la firmele lui Hayssam o considerabilă arhivă de documente false, dar și arme de foc, însă ce folos! Nimeni nu s-a atins de omul care părea invulnerabil. Abia după schimbarea președintelui, acesta s-a simțit amenințat, drept care a recurs, ca într-un film senzațional, la răpirea jurnaliștilor de la Bagdad, pe care tot el s-a oferit să-i „salveze”. Cu condiția să fie lăsat să plece, „în pace și onor”, din țară. Urmarea, inclusiv fuga din România a mafiotului, cu îndubitabil sprijin al complicilor sus-puși, se cunoaște. Dacă Hayssam va spune acum anchetatorilor tot ce știe, corupția băștinașă va primi o serioasă lovitură, în principiu. Doar în principiu. Vom trăi și vom vedea.

Gheorghe GRIGURCU

Voci pe mapamond: LU YOU

Poet al dinastiei Song. A scris în jur de 11.000 de poeme, și opere în proză, din care peste 9.000 au rezistat timpului. A cultivat cu dragoste și devotament poemul patriotic, exprimându-și vehement protestul împotriva cîrmuirii slăbite de corupție și acceptare pasivă a năvălitorilor.

S-a simțit toată viața fascinat de frumusețea vieții de la țară, de valorile trecutului, de obiceiurile și tradițiile Chinei de Sud.

Aici pe pământul meu
sunt încă destule vise
călăuzele mele neîncetate spre alte
țărâmurii

* *Unul din cele 10 state din Dinastia Tang, care se referă la sudul Trecătorii Jiannan. Acesta include cea mai mare parte din provincia Sichun și parte din provinciile Yunnan și Guizhou.*

**Biciuit de ploaie când pe neașteptate
se ridică ceața
și mă apropii de cupola de pini**

În tulburarea ploii
munți fără' de număr
se ivesc în zare precum claua de păr a unei doamne
prinsă la ceafă într-un coc

Privind podul de sălcii în amurg

Mă plimb singur
pe malul râului
sunt martor al peștelui care sare
din râu
improșcând apa din nou când se pierde în ea

În jurul meu
apar păduri
dese înflorite
care salută
venirea cocorilor din nou

Norii adunați laolaltă zăbovind alene
precum oaia somnoroasă
fără frați pe lume
nu își astâmpără nicicum
dorul de ploaie

Pe munții fără număr
belșugul de sevă îmbrățișează nemărginirea

Zori pe lac

În Jiannan* o adiere plăcută de vînt de miazăzi
răcorește totul în cale

Verile fierbinți sunt rare
și zilele senine se pierd în nemărginire

Neobosite păsările cântă
până la apusul soarelui

Tufele plantele toate sunt în floare
ca la început de primăvară

Mireasma florii de lotus plutește
are aromă de vin bun cumpănit

Stropi de rouă de pe vița de vie
Se preling pe marama mea

De unde dorul ăsta flămând de ducă
prin lume?

* Continuări * Continuări *

Poezie-literatură

de la Medellin. Păi, acolo să vedeți public la recitalurile de poezie! Era incredibil, parcă nu te-ai fi aflat pe planeta Pământ, sau parcă nu te-ai fi aflat în secolul respectiv (era încă douăzeci). Ei, dar Medellin e capitala drogurilor, o să spuneți... E, dar din când în când devine și una a poeziei. E, din când în când, mai dai de lume ciudată, care nu e la curent cu mainstream-ul civilizației. Putem fi, însă, aproape siguri, că vor fi și ei globalizați și la asta, nu numai la coca-cola și apple.

Unde-o mai fi băiatul acela de la Cluj, probabil bătrân acum, pentru care poezia era prima și abia pe urmă venea literatura?

Nicolae PRELIPCEANU

Caravaggio: Iudita și Holofern

Îndată
vârfurile verzi
și norii albi plutitori se pierd
în tabloul de culoarea cernelii al renumitului artist Li Cheng*

Coloritul trădează trăsăturile
diferite ale renumitelor
peisaje pictate de General Li Sixun**

* *Artist din dinastia Song (919-967), cunoscut ca pictor de peisaje din părțile Shandong, regiune care se întinde de-a lungul Fluviului Galben în aval, asociată cu locul de naștere al lui Confucius.*
** *Artist din dinastia Tang (651-716), renumit pentru peisaje montane și râuri, precum și pentru prezentarea de animale. A luptat și a ieșit biruitor din multe lupte, decernându-i-se titlul de General Wuwei.*

Încântare la venirea ploii

Aerul uscat a încremenit
e cuptor
mai încins decât orice iad știut de mine

Pulberea aurie plutitoare e de neîndurat

și dorești ca viața să ți se sfârșească

Peste noapte
temperatura scade brusc
răcorind orașul

Ușurarea vine în cele din urmă
vremea plăcută
dă speranță celor vii

Ploaia torențială
spală urmele căruțelor
și drumurile înghițite de noroi
acoperă potcoavele cailor

În astă ploaie învăluitoare
țânțarii și muștele dispar

Luminile de la ferestre și uși
luminează seara tihnită

Mă întreb
dacă vreau să merg la piață

după pui sau după carne de porc

Nu e nevoie
broasca țestoasă cu cochilia moale
care înnoată în deșertul inundat
e o masă gustoasă

**Vedre la fereastra-mi cu zăbrele dinspre
miazănoapte**

Ploaia înlăcrimată se oprește pe neașteptate
și totul se limpezește

Îndărătul ferestrei mele dinspre miazănoapte
stau la umbră
bucurându-mă de prospețimea copacilor

Sătul sunt de treburile încurcate ale cîrmuirii
și norocos
să nu am mult de citit

Vreau doar să stau întins
să ascult ciripitul păsărilor
venind de dincolo de jaluzelele lăsate

Lake Mountain

Cărările duc la Lake Mountain*
acolo unde dudul
și cânepa sunt în floare

Păsările ciripesc cocoțate pe ușa de la curte

O prezicătoare din vremuri de demult
rostește vorbe aducătoare de ploaie

Tinerile pregătesc bucate
pentru bărbații aflați la aratul de primăvară

* *În regiunea celor Trei Trecători Înguste peste Fluviul Yangtze*

Traduceri:

Olimpia IACOB

Din volumul *My Garden With A Bamboo Fence. Later poems. Lu You (1125-1209)*. English Version: *John Digby@Hong Ai Bai*. Printed expressly for Hutton House Lectures LIU Post, February 2013. The Feral Press, Oyster Bay, New York, 2013.

Un trio

Oare se schimbă ceva în aparent „stătătoarea”, la culme dezamăgitoare noastră lume postdecembristă? Încercăm a ne depăși firescul scepticism oprindu-ne la câteva evenimente încurajatoare apărute în ultima vreme, care cu doi luștri în urmă, ba chiar cu mai puțin, ni s-ar fi părut neverosimile. Să precizăm: nu e meritul unei guvernări sau a alteia, ci, probabil, un semn, fie și timid, al normalizării mult așteptate. Un fost prim-ministru face pușcărie, așijderea câțiva ex-miniștri și parlamentari, un fost șef de Stat major, câțiva primari de orașe în cap cu cel al Clujului. Desigur, tabloul general atît de întunecos nu s-a schimbat, dar s-au ivit într-însul câteva raze de speranță. Fenomenul a continuat cu prăbușirea recentă a încă trei nume de largă notorietate.

Să-l luăm mai întii pe „tribunul” Vadim, care n-a fost, după dispariția dictatorului, idolul suprem al d-sale, decît un spectru grotesc. Purtător întirziat al drapelului național-ceaușist, s-a dedat la o demagogie ce nu-și mai găsea locul într-o societate în care ea n-ar fi putut avea ecou decît într-un mediu de „foști”, activiști, securiști, nomenclaturiști, eventual de naivi îmbrobodiți de lozincile comuniste. Pretențiile propagandei de odinioară de-a reprezenta „noul”, „progresul”, au capotat astfel în imaginea „vechiului” pe care Vadim s-a străduit a o acredita cu o insolentă osîrdie. Nemaiputîndu-l proslăvi pe „genialul cîrmaci”, bossul României Mari a ajuns a se proslăvi pe sine fără răgaz. Reflexul ancilar s-a văzut deturnat într-un chip amuzant. Sluga și-a însușit, atît cît era cu putință, chipul stăpînului. Aflam așadar, cu fiecare apariție pe sticlă a ipochimenului, cît e de „specialist” nu numai în istorie ci și-n toate cele, ce activitate multilaterală a desfășurat, ce distincții și onoruri i s-au acordat, cu ce politicieni de seamă din străinătăți s-a întilnit etc., într-o cascadă de autoelogii suficientă pentru a ne lămuri cu cine aveam a face. Și nu numai atît. Nemaiputîndu-se răfui cu „dușmanii socialismului”, Vadim a tăbărit cu toată puterea asupra tuturor celor din jur, nu doar oameni ce nu-i împărțeau retorica bezmetică, ci și „tovarăși de luptă” peremistă, notabilități ale formației pe care-i marginaliza, excludea, anatemiza rînd pe rînd, într-o incontestabilă comportare de tip stalinist, dată fiind apucătura conducătorilor comuniști de a se devora între ei. Capetele aproiaților „tribunului” cădeau aidoma unor popice. Ieri camarazi de nădejde, azi ticăloși fără seamăn, astfel încît stîrnea o legitimă uimire faptul că președintele partidului a fost în stare a sta, ani de zile, alături de atari inși fără a-și da seama de adevărata lor față. Cu o incredibilă mîrlănie n-a ezitat a se comporta și cu oamenii legii, care, în exercițiul funcției lor, l-au căutat pentru a-i cere explicații, ajungînd a fi copleșiți de vorbe obscene, scuipați, loviți. Cu un tupeu ce ținea a nu se dezminți niciodată, Vadim obișnuia a-i „pune la punct” pînă și pe moderatorii emisiunilor tv., care, avînd desigur un nod în gît, convorbeau cu d-sa, a-i tutui cu dezinvolvură, inclusiv cînd era vorba de femei. Mărturisim a nu înțelege cum unui asemenea personaj i s-a acordat o atît de mare atenție pe micul ecran. Aproape nu era zi de la Dumnezeu în care să nu-l auzim perorînd, ridicîndu-și vocea, a agîtîndu-se în fața noastră zeci și zeci de minute. De ce? Probabil pentru a amplifica numărul telespectatorilor posturilor cu pricina ce-l urmăreau ca pe-o ciudățenie (ratingul!), mai mult ca sigur pentru a săvîrși un rău public. Dar iată un deznodămînt neașteptat: nici măcar propriul partid nu l-a mai putut răbda pe ultraabuzivul său lider, demițindu-l din funcția de președinte și excluzîndu-l din rîndurile sale.

Nu departe de zona Vadim s-a aflat George Becali. Inenarabilul Gigi, produs de lux, la rîndu-i, al unei deșănțate expuneri mediatică. Lipsindu-i spoiala de intelectualitate a „tribunului”, s-a apropiat de acesta nu doar prin câteva manevre politicești, ci și prin dorința arzătoare de-a se afla mereu în prim-plan. Prin monumentală-i lipsă de bun simț, prin mitocănia ce-l definea din creștet pînă-n tălpi. Aceeași conduită de mardeiaș de cartier pe micul ecran, cu jîgniri groase la adresa celor aflați în platou, nu în ultimul rînd a doamnelor chiar și realizatoare de emisiuni televizate, care, bizar, au continuat a-l cultiva. Îmbogățit nemăsurat peste noapte, fostul oier s-a văzut purtat pe brațe de diverse persoane simandicoase, politicieni și intelectuali care au închis ochii la factura din topor a tipului. S-a pomenit chiar integrat într-un partid „istoric”, evident ciuși de puțin spre onoarea acestuia (vai, vai Crin Antonescu!). Ba chiar el, insul certat în repetate rînduri cu legea, depășind moravurile încă patriarhale din *O scrisoare pierdută*, a ajuns să facă parte nu mai puțin decît din... Comisia juridică a Camerei Deputaților. „Latifundiarul din Pipera” miza, instinctiv, pe ipostaza „omului din popor”, exponentul „celor mulți și necăjiți”, pe un făgaș comunist, ca și, de altminteri, Traian Băsescu. N-a ținut seama de nicio limită. S-a aventurat și în cele bisericești, ținînd a-și ticlui o imagine de bun creștin, ce e drept sprijinind câteva lăcașe de cult, dînd uneori pomeni la săraci (nu-l costa prea mult din imensa-i avuție!), dar... neuitînd niciodată a face totul cît mai în văzul lumii. Convocînd camerele de televiziune pentru ca gesturile d-sale de mizericordie să nu rămînă cumva necunoscute. Și cum să trecem cu vederea aroganța neslăbită cu care-i trata pe toți cei care nu-i erau pe plac, în chip discreționar, pentru că „așa vrea mușchii lui”? O fi făcut călătorii și o fi lăsat donații la Muntele Athos, dar cît de bun creștin ar fi putut fi în realitate? Egocentrismul acestui parvenit, acestui șmecher semianalfabet a găsit pesemne în religie un punct de sprijin, aidoma acelor inteligenți oportuniști care, după '89, au adoptat cu grăbire postura de *homo religiosus*. „Omenia” lui Becali? Poate fi pusă în ecuație cu cea a Băsescului, supranumit, pe cînd era primar, hingherul șef al Capitalei. O mărturie: „Acum două ore, am aflat că smeritul Becali ucidea ciinii vagabonzi în cel mai oribil mod cu putință, băgînd furca în ei. A declarat, de altminteri, că n-ar dona un ban pentru construirea unor adăposturi în care să fie îngrijite caninele. Le-ar da otravă și ar masacra animalele fără stăpîn. Păi, cum se împacă, domnule Becali, credința în Hristos (...) cu uluitoarea cruzime de care ați dat dovadă în nenumărate rînduri?” (Șerban Tomșa, în *Litere*, nr. 5 / 2013). Cînd Becali a ajuns în spatele gratiilor, cultul său a înregistrat un nou episod. S-a comentat fără încetare, în mass media, pe un ton de cutremurătoare compasiune, „drama omenească” pe care ar fi suportat-o (se subînțelegea) un inocent. Ba chiar un deputat USL, trecut, să ne amintim, și prin casa de toleranță care poartă sigla PRM, n-a șovăit a-l taxa drept un... „deținut politic”. A fost pusă pe tapet uriașa suferință a familiei marelui bogătaș lăsat de izbeliște, s-a vorbit pe larg despre fiecele d-sale care n-ar mai putea frecventa școala, despre soția care ar fi fost silită – lucru groaznic – a amina tăierea moșului finului ș.a.m.d. Și cu ce risipă de amănunte s-a insistat pe inconfortul celui nevoit a se muta dintr-un palat (mai bine zis, din mai multe) într-o celulă de închisoare! Ca și cum ar fi fost vorba despre singurul deținut din țară care ar conta: Gigi, sârmanul, cel prigunit fără milă! Ce mai conta calitatea d-sale, dovedită în justiție, de infractor?

Și acum Omar Hayssam. Teroristul siriano-român, adus cu puține zile în urmă în țară printr-o operație a serviciilor secrete (ținută încă, din punct de vedere oficial, așa cum era de așteptat, la... secret!) pentru a-și ispăși pedepsele aspre la care a fost condamnat, mai întii pentru răpirea celor trei jurnaliști români în Irak, în 2005, apoi pentru o seamă de malversații financiare de anvergură. Totalizînd 39 de ani. Deoarece la noi pedepsele nu se adăunează ca, de pildă, în Statele Unite, ci se recurge la aplicarea sancțiunii maxime, i-ar reveni 20 de ani de detenție, plus un spor ce poate ajunge la 5 ani. Grav, însă nu inoportun pentru o încheiere de carieră de excepție, presărată de fărădelegi. Fărădelegi care au avut complicități dintre cele mai surprinzătoare. O serie de conexiuni mai mult decît probabile, a căror ameițitoare enumerare o găsim într-un cotidian, potrivit căruia „repatrierea” lui Hayssam „dă frisoane multor membri PSD, multor foști ofițeri SRI, SIE, MApN sau din Poliție, multor procurori și

Gheorghe GRIGURCU
(Continuare în pag. 22)

POEZIE-LITERATURĂ

La Cluj era un băiat care delira în doar două cuvinte: *poezie-literatură*. Le rostea chiar așa, fără pauză, într-un singur cuvânt. Mi-a arătat odată un caiet întreg pe paginile căruia nu scrisese decît aceste două cuvinte; n-aș putea să spun de câte ori se repetau, în orice caz de foarte multe ori. Apăruse mai întii la un cenaclu studentesc sau poate chiar la cel care se ținea la filiala locală a Uniunii Scriitorilor, prin anii 60, după care sombrase, ca să mă exprim prețios, rezumându-se la aceste două cuvinte, care, desigur, îl obsedaseră și pînă atunci.

Din păcate, suntem mulți, încă, obsedați de *poezie-literatură*. Sau din fericire. Din păcate prea puțini. Numai că n-am ajuns, și slavă Domnului, la gradul lui de esențializare. (În fond, ce era nebunia lui, schizofrenie cred, altceva decît o esențializare a obsesiei?) Ca să fiu sincer cu dvs., din obsesia asta, cândva colectivă, n-a mai rămas, chiar dacă nu ca obsesie, decît aripa a doua.

Azi prin literatură se înțelege proza, numai și numai proza, iar prin proză aproape numai și numai romanul. *Novel*, asta e obsesia, câtă mai e, a lumii de azi. Iar la roman, ca să fiu iarăși sincer cu dvs., se preferă romanul lejer, chiar și pentru traduceri, sau mai ales pentru asta. Dacă ar mai fi trăit azi Anișoara Odeanu, cu al său *Într-un cămin de domnișoare*, ar fi făcut furori, sigur, adaptându-și căminul la epocă, domnișoarele alea cu moravurile celor de azi, destul de diferite de ale celor de-atunci, plus tehnica, plus facebook-ul, plus smartfoanele, plus, plus... Dar una peste alta, literatura de acest tip, considerată *à l'époque* ușoară, căci trăiau și scriau și Camil Petrescu și Liviu Rebreanu și Mihail Sadoveanu și alții, e azi cea care ocupă nu numai piața, nu numai librăriile, astea erau și atunci ținute chiar de Dessila și Drumeș, ci și piața criticii noi și a traducerilor. Multe dintre performanțele scriitorilor de succes de azi se reduc la a descoperi ce descoperiseră scriitorii de consum de acum 70 – 80 de ani, n-am spus toate. Pe lângă un Cărtărescu, vezi că se strecoară, în listele de succese interne și internaționale, și încă foarte sigur, și diverse Anișoara Odeanu, feminine sau chiar masculine. Vreau să spun literatură de consum, mai despre comunism cu bancuri și făcături din ochi, mai despre sexualitatea adolescenților rătăciți într-o lume unde familiile pot fi și-așa și-așa, dar nu mai prea e nevoie de ele, mai despre te miri ce dosare de presă traduse pe înțelesul celor care vor, totuși, literatură. În nici un caz *poezie-literatură*, ca amicul de la Cluj, pe care nu-l mai văd de mulți ani pe străzile și prin cafenelele orașului și nu pentru că trec eu mai rar pe-acolo, dar cred că l-au strâns de pe drumuri cetățenii în halate albe.

La emisiunea de dimineață a postului de televiziune France 2, pe care o puteți urmări pe TV5 Monde, există o rubrică intitulată *Un livre, un jour*, susținută de un domn foarte vîoi, Olivier Barrot, și înregistrată de obicei la Cité Universitaire Internationale din Paris. Olivier Barrot prezintă, în fiecare dimineață, o carte nou apărută în editurile franceze, cel mai adesea literatură, beletristică. Emisiunea durează, cred, nu mai mult de vreo două minute. Înaintea ei, de obicei, moderatorul și producătorul emisiunii, Walter Leymergie, anunță ce urmează. Cum după ea vine *Les 4 vérités*, la care sunt intervievați de regulă politicieni, din partea puterii și din cea a opoziției, el o anunță direct pe aceasta. Ei bine, niciodată Monsieur Leymergie nu anunță, în acel moment al Têlématin-ului, altceva decît *Les 4 vérités*, niciodată nu spune, în franceză firește, dar n-am să abuzez de cunoștințele dvs., citîndu-l ca atare, urmează *Un livre, un jour*, totdeauna ne atrage atenția să fim atenți la emisiunea politică, dar după anunțul lui, surpriză pentru cine nu știe, nu vine chiar *Les 4 vérités*, ci *un livre un jour*. Este, așadar, o umplutură acolo, pe care nu merită să o mai menționem. Vorba englezului: *don't mention...* Prezentarea cărții se termină foarte repede, chiar dacă cel mai adesea e interviuat, scurt, chiar și autorul. Să mai adaug că toate celelalte rubrici ale Têlématin-ului sunt anunțate și în scris, pe ecran, dar și de către moderatorul emisiunii, în afara acesteia, să zicem literare, și a alteia, de limbă, *Merci, Professeur!* Și iar ei bine, niciodată, în cei câțiva ani de cînd am descoperit eu această emisiune nu a fost prezentată o carte de poezie, dar absolut niciodată. Deci, într-o emisiune ignorată, ca și cealaltă de altfel, cea de limbă, plasată de obicei mai devreme, ea însăși, această emisiune ignorată, ignoră la rîndul ei o parte a literaturii, și anume poezia. Și Franța e o țară pentru care cultura pare a mai însemna ceva. Sau *excepția culturală* tocmai asta să însemne: că e ceva de neglijat, pe care-l mai păstrăm, ca pe o relicvă, ca pe un semn funerar pe un mormânt, ca pe o placă memorială?... Cineva observa, acum cîtva timp, că de foarte mulți ani nu se mai acordase un premiu Nobel pentru poezie, dar a fost contrazis de anul cînd premiul a fost luat de poetul suedez Tranströmer, într-adevăr un mare poet al epocii noastre. Iată că și câte-un Nobel mai scapă către poezie, dar emisiuni de prezentare a poeziei, în lumea care dă tonul, vorba turcilor, ioc.

Așa, încet-încet, lumea se schimbă, își uită obiceiurile și creația, pentru a deveni cu totul altceva. Cei care n-au murit la timp se trezesc, brusc, într-o lume străină, pe care n-o mai înțeleg și căreia nu-i mai recunosc legătura cu cea dinainte.

În România se mai pot citi cronici literare despre cărți de poezie, aici poezia mai face parte din literatură, iar literatura, așa, mai marginalizată, din viața noastră. Cu mulțișori ani în urmă am nimerit la un mare festival de poezie

Nicolae PRELIPCEANU
(Continuare în pag. 23)